

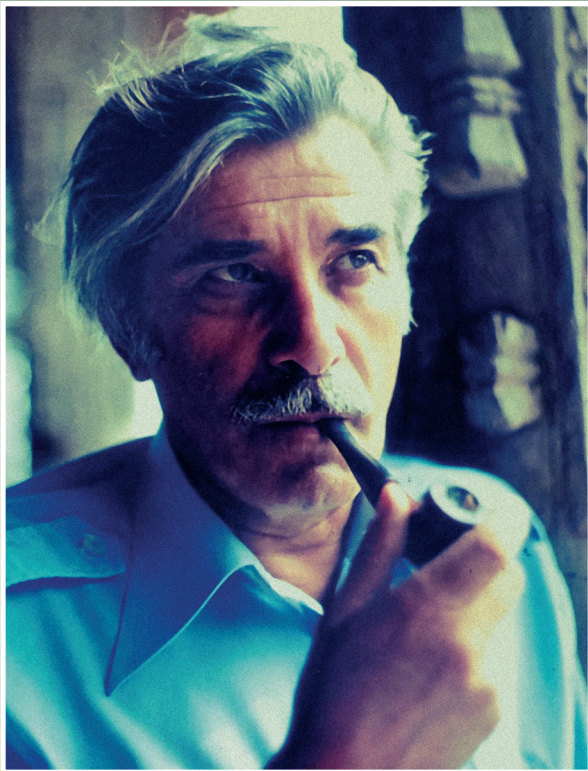

მუსიკა

MUSIKA

1 (42)
2020

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირის ჟურნალი
Journal of Creative Union of Composers of Georgia

პეტრე ბაგრატიონ-გრუზინსკი (1920-1984)

მუსიკა

MUSIKA

Journal of Creative Union of Composers of Georgia

1 (42)•2020

ეურნალი გამოიცემა საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს ფინანსური მხარდაჭერით

ISSN 1987-7773

მუსიკა და პოეზია

თამარ (დოდო) მესხი

პეტრე ბაგრატიონი-გრუზინსკი – 100 2

საკონცერტო სსოვრება

რუსულად ქეთათელაძე

ქვეყნის კულტურული ცხოვრების მნიშვნელოვანი მოვლენა 9

ეპოქალური სახეები

მანანა ძიძიშვილი

გათუვით იოსებ კვარაცხელიას სახელობის კლასი გაიხსნა 16

ბალაუტი

ნანა ქავთარაძე

ამონარიდავით ფაშინაძის პირველი-გალაქიანის სსოვრება 20

სამეცნიერო გვერდი

ნინო (ნანული) მასიურაძე

თარგმნების „განის“/„გაის“ შესახებ 29

თანამედროვე ქართული კომპოზიტორები

თამარ ბურჯანაძე

ირაკლი ცინცაძის მორიგი კონცერტი 35

განათლება

ლევან მიზანდარი

საინჟინერო კონსერვატივის სიკლი (ალექსანდრე მინდიაშვილის სახელობის სახელობის სკოლის №1 სკოლის 145-ე წლისთავი) 37

ფოლკლორი

ქეთევან ბაიაშვილი

ქართული ხალხური სიმღერის ფილოსოფია 42

სსოვნა

ნარგეზა გარდაფხაძე

მერი ფაშინაშვილისა და ანა კალანდიაძის საინჟინერო კონცერტი, ანა მანანა ფაშინაშვილის „გაისის სიმღერა“ 51

ქართული გალოპი

ქეთევან გოგოლაძე

„სრული საქართველოსთვის“ მხარდობის წინადადება 59

ოპერა

მასალა მოამზადა თამარ მესხი-მოდებაძემ

პირველი მსოფლიო 68

საკონცერტო სსოვრება

ალექსი შანიძე

ვინისა და თბილისის საბჭოთაო მუსიკის პოეზია 73

ქართული მუსიკოლოგია

ნანა ქავთარაძე

„ახალი ნაპირების“ გაქვიზილი მუსიკოლოგი 77

WWW 80

Summary 82

რედაქტორი: მიხეილ ოძელი
 თანარედაქტორები: შოთა ჯაფარიძე, თამარ წულუკიძე, თამარ ბურჯანაძე
 დიზაინი: ვახტანგ რურუა, ვანო კვიციანი
 ინფორმაციის მარჯვნივ: ქეთევან თუხარელი
 მისამართი: დავით აღმაშენებლის 123
 ტელ.: (+995 32) 295 41 64; ფაქსი: (+995 32) 296 86 78

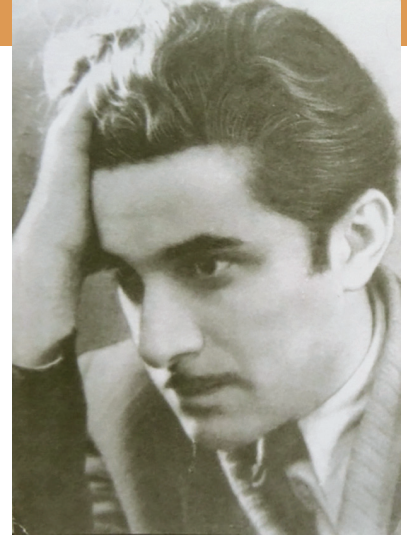

ქეთი მატაბელის ფოლიანტი მური დავითაშვილის
რომანსისათვის „ვარდფურცლობის დარია“.

პეტრე ბაგრატიონი-გრუზინსკი — 100

თაბარ (ლოლო) მასხი

პეტრე ბაგრატიონი-გრუზინსკის (1920-1984) დაბადებიდან ას წლისთავთან დაკავშირებულ სტატიებზე დავინწყე თუ არა ფიქრი, ლადო ასათიანის ცნობილი სტრიქონები ამეკვიცა: „საქართველოს მთებში გაგაჩინა ზენამ, ხმათა ხავერდების და ღმერთების ენავ“. იმავდროულად კი სანყისი პნკარების პერიფ-

პეტრე ბაგრატიონი- გრუზინსკი

ჩემი აზრით, სწორედ ამ თვალსაწიერიდან ამოიზარდა ერთიანი საქართველოს ბაგრატიონთა სამეფო ოჯახის პირდაპირი შთამომავლისა და სასიქადულო მამულიშვილის, პეტრე ბაგრატიონი-გრუზინსკის პოეზიის თემატიკური წრე, რომელსაც მისი მრწამსის განმაზოგადებელი ამაღლებული, პატრიოტული მუხტი აცხოველებდა:

„მე შენზე ლოცვით ავიდგი ენა,
მინას ვკოცნიდი ხარბად
და სხვა ღმერთები არა მყოლია,
ჩემი სამშობლოს გარდა.“

2

რაზირების სურვილი მომეძალა, რადგან „ხმათა ხავერდებში“ ფენომენალური ქართული სასიმღერო ენაც შევიგრძენი: „საქართველოს მთებში გაგაჩინა ზენამ, სიყვარულის, ლექსის და სიმღერის ენავ“.

ძნელია, არ დაიჩრდილო და შენი ხმა არ ჩაიხშოს, ან სულაც არ დადუმდეს მსოფლიო მეფე-პოეტის ქვეყანაში, ზოგადსაკაცობრიო მასშტაბის მოაზროვნეთა თუ მათ პირისპირ მდგომი გენიალური ანონიმური ავტორების, ან თუნდაც „ვეფხისა და

მოყმის“ უჩინარი შემოქმედის სახელების გვერდით. მკაფიო პოეტური ტალანტის ვარდა, მას ლეგენდა-რული, უნიჭიერესი ადამიანების – ავთო ვარაზის, რევან თარხან-მოურავის, დიმიტრი ერისთავის, თენგიზ მირზაშვილის, რევან ლალიძის, გოგი ცაბაძის, სულხან ცინცაძის, ბიძინა კვერნაძის, სულხან ნასიძის, გია ყანჩელის, იაკობ ბობოხიძის, ვაჟა აზარაშვილის, შოთა მილორაგას, ოთარ ტილაძის, მურმან ლებანიძის, ანზორ სალუქვაძის, ლევან ჭუბაბრიას, არჩილ ჩხარტიშვილის, მიხეილ თუმანიშვილის, გიგა ლორთქიფანიძის, გურამ მელივას, ლილი გეგელიას, მარეხ გოძიაშვილის, ამირან ებრაღიძის, ნანი ბრეგვაძის, ვახტანგ კიკაბიძის, მამა-შვილ ზაქარია და გოგი ჩლაიძეების, მუზებისა და თაყვანისმცემელთა, თუ წარჩინებულ ქართველ მანდილოსანთა კეთილგანწყობილ, უახლოეს მეგობრულ გარემოცვასა და შემოქმედებით თანამეგობრობაში მოუწია ცხოვრება. ასეთი ბედნიერება კი ყველას როდი ღირსებია...

მისი პოეტური შემოქმედების დამფასებელთა მიერ საკმაოდ ბევრი და პოზიტიური თქმულა, მაგრამ არც იმდენი დაწერილა, რაც მან დაიმსახურა.

სამეფო ტახტის მემკვიდრის გენეტიკური რაინდული ხიბლი არაქედმაღლური, მაღალი სისადავით, რაფინირებული, მოკრძალებული სულის სიფაქიზითა და ჭეშმარიტი არისტოკრატიზმით იყო ნიშნდებული. მამულის, ბუნების მშვენიერებისა და მის მკვიდრთა თავდავინყებულ მოტრფიალეს დროს-ტარებაც უყვარდა და არც ბოჰემური ცხოვრებით ტკბობა იყო მისთვის უცხო. როგორც ახლო მეგობრები იხსენებენ, მასთან ურთიერთობის „ნეტარება“ – ყოველი თავშეყრა, ბუნების წიაღში გასვლა, ნადირობა თუ თევზაობა ამ ბრწყინვალე მოქართულის იუმორისა და ქარიზმის წყალობით დაუვინყარი მოლხენის სახეს იღებდა.

პროტესტანტული სულისკვეთების, ბობოლა

ოფიცოზისაგან განზე გამდგარი ამ კაცური კაცი-სათვის იმდენად მიუღებელი იყო საბჭოური სახელმწიფოებრივი სისტემა, რომ კატეგორიულად არ ყოფილა არანაირი კავშირი ნევრი, არასოდეს დაუ-

რევაზ ლალიძე, პაპსრა ზაგრაშიონ- გრუზინსკი

ბეჭდავს თავისი ნაწერები, არასდროს წასულა დიდ-სა თუ პატარა კომპრომისებზე რაიმე სარგებლის სანაცვლოდ. მეგობართა წრეში მისი, როგორც პიროვნების, ავტორიტეტი ურყევი იყო. უშურველი და მართალი, თვით სიყვარულის მთესველი, შინაურთა თუ გარეშეთა განსაკუთრებული გულმხურვალე დამოკიდებულებით იყო განებივრებული. ეძვირფასებოდათ და ეთაყვანებოდნენ მის გვარიშვილობას, მოხდენილ გარეგნობას, იშვიათ თავმდაბლობასა და ნიჭიერებას. მაგრამ თეზიკა, როგორც მას ძმაკაცები მიმართავდნენ, გულის სიღრმეში დარდით საყვეული ადამიანი იყო.

„იდუმალი ტკივილების“ მატარებელ ტრაგიკული ბედის ამ რაინდს არ ასცდა ეპოქის სუსხი, სისტემის რისხვა. „დაჭრილი სულის“ სიმძიმემ და მისი ამბოხის ემოციურმა პათოსმა განსაზღვრა კიდევ პეტრე

გრუზინსკის გარკვეული პიროვნული „ჰერმეტიზმი“.

პატარა თეზიკოს (თავიდან ასე შეარქვეს მშობლებმა. მამის გარდაცვალების შემდეგ კი ამ უკანასკნელის სახელი – პეტრე უწოდეს). ბავშვობის-

კობახიძის მიერ დაარსებულ სტუდენტურ თეატრში რამდენიმე წარმატებული დადგმა (მათ შორის საკუთრივ თარგმნილი მიხაილ ლერმონტოვის „დემონი“ და ალექსანდრ პუშკინის „ქვის სტუმარი“) განახორციელა. ამ დასში ერთიანდებოდნენ: იაკობ ტრიპოლსკი, მედეა ჯაფარიძე, ზაქარია ჩლაიძე და სხვები. როგორც უნივერსიტეტში მოქმედი ლიტერატურული წრის, „ანათემის“ წევრი და დისიდენტური ჟურნალის ახალბედა ავტორი, მოგვიანებით (1944–1945) იგი უმკაცრესად დაისაჯა (სხვებთან ერთად) თავისი ლექსის გამო: „დღეს ბავრატონს აღარ მართყია მეფე ერეკლეს პირბასრი ხმალი“. დიდგაროვან ჭაბუკს საგულდაგულოდ უთვალთვალებდნენ სათანადო სამსახურები, რამდენადაც ბავრატონების დინასტია ისტორიულად სახელმწიფოებრივი ძლიერების ფუძედ მიიჩნეოდა.

24 წლის ყმაწვილი სიკვდილმისფილთა საკანში გამოამწყვდიეს. დანარჩენები გადასახლეს. შეძრწუნებულმა ახალგაზრდა პეტრემ ფეხსაცმლით ჩამტვრეული ნათურის ნამსხვრევებით ვენები გადაისურა. დაღუპვას ძლივს გადაურჩა. მაგრამ მომდევნო ოთხი წელიწადი საზარელ ვითარებაში გაატარა. უშიშროების წარმომადგენელთა მეთვალყურეობის ქვეშ ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში გადაიყვანეს ანტისაბჭოთა პროპაგანდის, სამშობლოს ღალატისა და მონარქისტული წყობის აღდგენის ცრუ ბრალდებით. მაგრამ აქვე უნდა ითქვას, რომ ფსიქიატრიული კლინიკა მისთვის უფრო საბედისწერო – სასიკვდილო განაჩენისგან თავის დაღწევის ერთადერთი შანსი იყო.

ომის დამთავრების შემდეგ, 1948 წელს იგი გაწერეს ოჯახის წევრთა მზრუნველობისა და პასუხისმგებლობის ქვეშ. ნაციხარი, პასპორტის არმქონე პეტრე, თეთრი ბილეთის ამარა თითქმის მოქალაქედაც არ ითვლებოდა. მუშაობა ეკრძალებოდა,

დროინდელი ლექსების მსმენელები იყვნენ: ტიცინ ტაბიძე, პაოლო იაშვილი, გოგლა ლეონიძე, მიხეილ ჯავახიშვილი, ბორის პასტერნაკი თუ ნიკოლო მინიშვილი, რომლებიც დედასთან, თამარ გრუზინსკაიასთან, მეგობრობდნენ. სკოლის დამთავრების შემდეგ, უკვე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის სტუდენტმა პიერ

რის გამოც წლების განმავლობაში მეუღლის, ლიკა მგელაძისა და ჟურნალისტ ირაკლი გოცირიძის სახელით წერდა პიესებს, რომლებიც მუსიკალური კომედიის თეატრში იდგმებოდა.

მარჯანიშვილის სახელობის თეატრის ცნობილ რეჟისორ ვასო ყუშიტაშვილთან ასისტენტად მუშაობის შემდეგ, 1944 წელს იგი ხაშურის თეატრის მთავარ რეჟისორად იქნა დანიშნული.

მაგრამ ციხისა და ფსიქიატრიულის ჯოჯოხეთურმა რეჟიმმა სავალალო კვალი დააჩნია მის ჯანმრთელობას. „ფიქრის ქარბუქით“ „ნაძარცვი“ და „დაღწილი სულით“ იგი განაპირდა და ჩაიკეტა. თუმცა ღრმა სულიერ წინააღმდეგობებს და შინაგან სკეპსისსა თუ აქედან გამომდინარე შემოქმედებითი „დამბლის“ საშიშროებას მისმა მართალმა, დაუმორჩილებელმა ბუნებამ სძლია. „მუხლის მოდრეკის“ ნაცვლად მისმა ნიჭიერებამ იმპლავრა და ფრთები გაშალა.

ქართული კინო, თეატრი თუ ტელევიზია წარმოუდგენელია მისი გვარ-სახელის გარეშე. სატელევიზიო დადგმებში („ჯერ დაიხოსნენ, მერე იქორწინეს“, „უწინააღმინის ქუდი“ და სხვ.), მრავალრიცხოვან კინოფილმებსა („ბაში-აჩუკი“, „აბეზარა“, „დღე უკანასკნელი, დღე პირველი“, „ყვავილი თოვლზე“, „მაია წყნეთელი“, „განაჩენი“, „სინათლე ჩვენს ფანჯრებში“, „განგაში“, „შეხვედრა მთაში“, „რაჭა, ჩემო სიყვარულო“, „მხიარული რომანი“, „რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ“ და სხვ.) თუ თეატრალურ სპექტაკლებში (გიგა ლორთქიფანიძის დადგმა „ლამანჩელი“, რობერტ სტურუას „ხანუმა“, „კავკასიური ცარცის წრე“ და სხვ.) მარგალიტებადაა გაბნეული პეტრე გრუზინსკის ლექსებზე შექმნილი სიმღერები. ეს უკანასკნელნი, როგორც ფორმის მხრივ ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული სახეობათაგანნი, ხშირად თანაბარმნიშვნელოვან კომპონენტებს წარმოად-

გენდა კინონაწარმოების იდეურ-მხატვრული შინაარსის გახსნაში.

ლექსების გარდა, პეტრე გრუზინსკი წერდა პოემებს („ემიგრანტები“, „მოჩვენება“ და სხვ.), ლიბრეტოებს თეატრალური სპექტაკლებისათვის, კინოსცენარებს. მასვე ეკუთვნის თარგმანებაც: ბერნარდ შოუს „პიგმალიონი“ ბ. საჯაიასთან ერთად. ასევე აღსანიშნავია მიხაილ ლერმონტოვის „მოკლეს პოეტი“, კონსტანტინ სიმონოვის „დამელოდე, დავბრუნ-

მამა- შვილი — პეტრე და ნუგზარ ზაგრატიონ- გრუზინსკები

დები“-ს გადმოქართულება და სხვ.

მაგრამ მისი, როგორც შემოქმედის, ინტერესი განსაკუთრებულად მაინც ლექსებში აისახა.

ცნობილი ლიტერატორის, გურამ ბენაშვილის სიტყვებით, „პეტრე ზაგრატიონი-გრუზინსკის პოეზია, უპირველეს ყოვლისა, საკუთარ მე-ზეა პროექცირებული და მხოლოდ შემდეგ გარე სამყაროზე“.

მართლაც, ჭეშმარიტი პოეზიის ნათლით მოსილი ლექსების მთავარ გმირად თვით პოეტი გვევლინება. ეს ლექსები მხატვრულად გარდატეხილ მის ბიოგრაფიულ ზიგზაგებსა და ავტორის სულის დახლართულ ლაბირინთებს გვაცნობს და ბევრ კითხვაზეც იძლევა პასუხებს.

მხოლოდ ღვთიური მუზისა და პოეტური სულის ადამიანს ძალუძს, წარმოთქვას: „ციხე უფლისა, სვეტიცხოველი, ლოდი ყოველი, სევდისმომგვრელი მატიანეა შენი“ ან „მინას მადლიანს მზე ჰყავს ნათლიად, აქ სიყვარულით ხარობენ მხოლოდ“.

მისი შემოქმედების თემატიკური დიაპაზონი ერთგვაროვანი არ არის და განუყოფელ კავშირშია დროის უკუღმართობით თუ აუტანელი უსამართლობით გამონვეულ სულიერ გაორებასთან, პიროვნულ-პოეტურ პარადოქსთან („მე მეცოდება კასტრირებული ჩემი თაობა, ვისაც ღალატად უთვლიდნენ სინდისს და უმეცრებად — გამბედაობას“). თითოეული ამ ლექსთაგანი ხან ლოცვა-ვედრებაა („წმინდაო მარიამ“), ხან აღსარება („თუ ეს ცოდვაა, მე ჩავიდენ კიდევ ერთ ცოდვას და რჩევას მივცემ მაღალ ღმერთს ცაში, ღვთისმშობლის ხატებს მიახატონ შენი თვალები“), ხან დაღლილი სულის ამოძახილია, ხან კი რუსთველისებურად სპეტაკი, ზეციური სიყვარულის ან ხორციელი შლეგით აღბეჭდილი კონტრასტული პლანის ლირიკულ-ინტიმური მონოლოგებია. პოეტის გზნება ზოგჯერ თავისუფლების მედგარ აპოლოგეტს, ხან კი თბილისის ტრუბადურ მგოსანს წარმოსახავს („სიმღერა თბილისზე“, „თბილისში ხომ გვირილებიც მღერიან“, „თბილისის ღამე“ და სხვ.).

დრო და შემოქმედი... ის ისტორიული ქვაკუთხე-
დია, რაზედაც არაერთი მოღვაწის მხატვრული ნა-
აზრევი დაშენებულა და ეპოქისათვის მნიშვნელოვან
ამა თუ იმ კონცეპტუალურ ფასეულობას ერთ ფო-

კუსში მოუყრია თავი.

პეტრე გრუზინსკის მაგნიტური მიზიდულის შედეგად მისი პოეტური ენერჯია დიდნილად აკუმულირებული აღმოჩნდა ქართულ პროფესიულ სასიმღერო მუსიკაში. პოეტური სინრფელით აღსავსე მისი ლექსები დამტკვერილ თაროებზე კი არ შემოიღო, არამედ ქართული კულტურის ისტორიის კუთვნილებად იქცა.

ცნობილია, რომ ვოკალური მუსიკა ორი საწყისის შერწყმით იქმნება. ბახის, მოცარტის, შუბერტის, ასევე თანამედროვე ქართველი კომპოზიტორის, ნუნუ გაბუნიას ზოგიერთი ნაწარმოები ძირითადად ერთი პოეტური ფრაზის „ავე-მარისა“ ან „ალილუიას“ გამღერებაზე აიგება. ხელოვნების ორი სახეობა — პოეზია და მუსიკა იშვიათადაა თანაბარი მნიშვნელობისა. წინა პლანზე ხან მუსიკაა, ხან ლექსი, ანუ, ხდება ერთი მათგანის მეორეთი „გადაფარვა“. პოეზიის პრიმატის გამო მუსიკა „დამხმარედ“ აღიქმება ჩანაფიქრის გახსნაში, და პირიქით.

პეტრე გრუზინსკის ე.წ. სასიმღერო ლექსები ხშირად წარმოადგენდა კომპოზიტორებისათვის შთაგონების წყაროს. ხანდახან დაკვეთით იწერებოდა, ხან კი სიტყვები უკვე შეთხზული მელოდიისთვის იქმნებოდა. მსგავს შემთხვევებში ბგერათრივის თორმეტტონიან წყობაზე დამყარებული, აბსტრაქტული კატეგორიებით „მეტყველი“ მუსიკალური ენა პოეზიის კონკრეტულ, შეზღუდულ მხატვრულ შესაძლებლობებთან შედარებით წარმოქმნის უღერადობის განუსაზღვრელ ვარიანტებს, ანუ ურიცხვ ინტონაციურ შეხამებებს.

მდიდარი შემოქმედებითი რესურსის — შინაგანი მუსიკალობის, იშვიათი ინტუიციისა და მელოდიურ-რიტმული სურათის მართებული აღქმისა და შეგრძნების უნარით პეტრე გრუზინსკი პოეტურ ფრაზებს ორგანულად უსადაგებდა მელოდიურ გამომსახვე-

შახვალა რევაზ ლალიძესთან. მარცხნიდან, პირველ რიგში სხედან: პაპუა ბაგრატიონი-გრუზინსკი, ევგენი (ჟენია) მაჭავარიანი, გოგი ცაგაკა, ზიძინა კვარნაძე და შოთა მილორაძე.

ლობას, ჰარმონიულ ვერტიკალებსა თუ კილოურ სტრუქტურებს. იგი იდეური თანამოაზრე და ნამდვილი თანაავტორი იყო თითქმის ყველა სიმღერისა, რადგან მუსიკალობით გაჟღენთილი, თავად „მომღერალი“ მისეული სტრიქონები გასაოცარი მხატვრული ხერხებით გარდაისახებოდა მუსიკაში. თანაც მისი ლექსები, ლექსები იყო და არა უბრალოდ ტექსტები!

ამ ტრილში მომინევს ქართული საკომპოზიტორო სკოლის სახელგანთქმული პლეადის არაერთი უთვალსაჩინოესი წარმომადგენლის დასახელება. მათ მიერ პეტრე გრუზინსკის სიტყვებზე შექმნილი სიმღერების უდიდესი უმრავლესობა უბერებელ, ჰიტებად ქცეულ და არცთუ იშვიათად უკვდავ ჰანგებად გვევლინება. სახელოვან ქართველ კომპო-

ზიტორთა თანავარსკვლავედის წარმოჩენამდე საგანგებოდ უნდა გამოვყო დიდი რევამ ლალიძის და ბიძინა კვერნაძის მიერ პეტრე გრუზინსკის ერთსა და იმავე ლექსზე ამღერებული ორი შედეგური – „გაზაფხულდა, აყვავილდა ნუში“.

ამ კომპოზიტორთა შემოქმედებით ნუსხაში სხვა, არანაკლებ აღიარებული ვოკალური კომპოზიციებიც შედის, როგორც მაგალითად, რევამ ლალიძის „სიმღერა თბილისზე“, ასევე „ყური უგდე საქართველოს“, „არ იფიქრო დაგივინყო“ კ/ფ-დან „ნინო“, „მოდით ჩემთან, სანამ დროა“, „დარკვეთელო ქალო“ კ/ფ-დან „განგაში“, სიმღერები კ/ფ-დან „ყვავილი თოვლზე“ და ა.შ.

ბიძინა კვერნაძის კალამს ეკუთვნის „თბილისის ღამე“, „სად მიხვალ“, „მინდორთა მამშვენებელი“,

„ასეთია ქურდი კაცის ბედი“ და სხვ.

დღესაც მსმენელთა აღტაცებას იმსახურებს გიორგი ცაბაძის „ვინა თქვა, რომ ცხოვრების გზა დიდია“, „სადაც ვინდა, იქ ილოცე“, „განა ცა არის“, „იმღერე რამე“, „ჰიმნი სიყვარულს“ (გამხელილი ცოდვა), „ახალი მუხამბაზი“ და სხვ.

საყოველთაო აღიარებით სარგებლობს სულხან ცინცაძის სიმღერები კ/ფ- დან „ბაში-აჩუკი“, „აბეზარა“, „მაია წყნეთელი“, აგრეთვე ჯანსუღ კახიძის („მოვა მაისი“, „მუხამბაზი“, „დრო სწრაფად გადის“, „როცა შენზე ლოცვად იქცა გული თავზედი“ და ა.შ.) თუ დავით თორაძის ვოკალური ნაწარმოებები („თბილისის ღამე“, „ქარი კვლავ არხევს“ კ/ფ-დან „დღე უკანასკნელი, დღე პირველი“).

მუსიკის მოყვარულთა მიერ ფართოდაა აღიარებული გია ყანჩელის („ის აქ არის“, „ცვივა თოვლის ფანტელი“, „მიმინოს სიმღერა“, სიმღერები სპექტაკლიდან „ხანუმა“ და სხვ.), იაკობ ბობოხიძის „სიმღერა საქართველოზე“, შოთა მილორაძის („ყვავილებში დამეკარგე“, „ვერხები“ და ა.შ.), ვაჟა აზარაშვილის შესანიშნავი „სიმღერაა მთელი ჩემი ქონება“, „დღეები მიდიან“, „ორთაჭალის ტურფას“, „ბრინჯაოს მხედარი“, „სატრფოს საფლავთან“, „ჰოი, მამულო“ (ემიგრანტის სიმღერა) და სხვა მრავალი, ნუნუ დულაშვილის „იმერეთის ნიაგო“, ნუნუ გაბუნias „შემოდგომა“ და „სულ ყველაფერი შენს თავს მაგონებს“, გოგი ჩლაიძის „წმინდაო მარიამ“ და ა.შ.

ვფიქრობ, პეტრე გრუზინსკის საყოველთაო პოპულარობა ქართველ კომპოზიტორებთან მისი ტანდემისა და ეროვნულ სიმღერასთან მისი სისხლხორცული შეკავშირებიდან მოდის. ამ წარმატებაში არანაკლებ საგულისხმოა შემსრულებელთა — გენიალური რამაზ ჩხიკვაძის, ნანი ბრეგვაძის, ჯანსუღ კახიძის თუ ბუბა კიკაბიძის, მედეა ძიძიგურის, მარეხ გოძიაშვილის, თამარ გვერდნითელისა და სხვა ჩი-

ნებულ მომღერალთა მაღალპროფესიული ოსტატობა.

პეტრე ბაგრატიონი-გრუზინსკი 1984 წელს აღესრულა და როგორც ჭეშმარიტი მართლმადიდებელი, გარდაცვალებიდან თორმეტი წლის შემდეგ შეურთდა წინაპარ მეფეთა სავანეს სვეტიცხოველში. იგი წავიდა, მაგრამ უკვალოდ არ გამქრალა, რადგან აღსრულება არ ეწერა მისსავე სიტყვებს — ადრე თუ გვიან მე დავინყების მტვერს მომაყრიან-ო. ეროვნულ კულტურულ სავანძურს მან უხვად დაუტოვა პოეტური „სამკალი“, რომლის უკვდავსაყოფად ერთგულებითა და რუდუნებით იღწვიან მეუღლე — ქ-ნი ლია მეგლაძე და ან უკვე სამეფო ტახტის უშუალო მემკვიდრე, რეჟისორი ნუგზარ ბაგრატიონი თავისი დიდებული ოჯახით.

დაბოლოს, ქართული სიმღერის ნამდვილი „მესაიდუმლისა“ და ერთ-ერთი ქომავის, თამარ ჭოხონელიძის სიტყვებს მოვიხმობ: „ქართულ სიმღერას დღეს ლექსი აკლია, სიტყვა აკლია, პეტრე გრუზინსკი აკლია!“

*** ფოტოები ნუგზარ ბაგრატიონ-გრუზინსკის საოჯახო ალბომიდან; ფოტო №6 – ლელა ლალიძის საოჯახო ალბომიდან.**

ქვეყნის კულტურული სსოპრაბის მნიშვნელოვანი მოვლენა

რუსუდან ქუთათელაძე

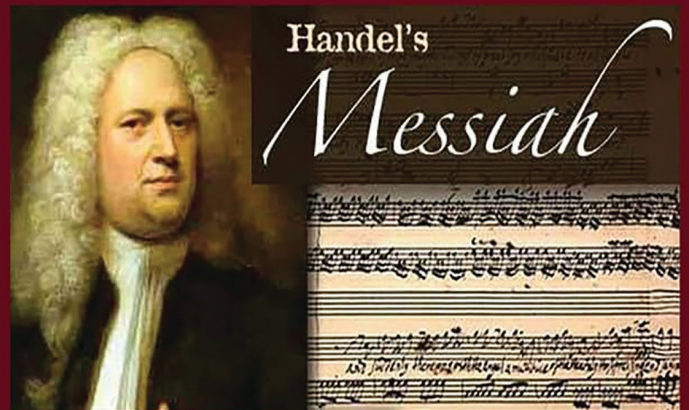
სშირად მიფიქრია, ნეტავ რატომაა რომ მუსიკის ისტორიას უამრავ კანონზომიერებასთან ერთად პარადოქსებიც უხვად ახლავს.

სხვისა არ ვიცი, ხოლო ჩემთვის ჯერაც ამოუცნობია რაიმე კანონზომიერებას თუ ეფუძნება პრინციპი, რომლის თანახმადაც თბილისელი მსმენელი პირველად ეზიარება ხოლმე მუსიკალური ლიტერატურის შარავანდელით მოსილ ისეთ შედეგებს, ვთქვათ, როგორებიცაა ბახის „მათეს“ (1957), „იოანეს“ (1984) პასიონები, რეკვიემები ბერლიოზის (1968), ვერდის (1973), ქერუბინის (1978), ბრამსის (2018), ან კიდევ ბეთჰოვენის Missa Solemnis (2015), დვორჟაკის მესა (2018). მხოლოდ სასულიერო ჟანრის ვოკალურ-ინსტრუმენტულ ქმნილებებს ვიხსენიებ ამჯერად. ასწლეულებმა ჩაიარა ვიდრე თბილისელებმა ამ მარადიულ შედეგებს შეხვდებოდნენ.

აი, სწორედ კიდევ ერთმა ასეთმა შემთხვევამ მიკარნახა ჩემი ზემოთქმული ფიქრები გამეცნო მკითხველისათვის. თან ვიფიქრე – არაფერია ამქვეყნად შემთხვევითი. ჩვენ ახლა, ნამდვილად, გვჭირდება მესია, ვინც არეულ-დარეულ ქვეყანას, ხალხის აბოქრებულ მასას „აღთქმულ მიწისკენ“, ანუ ჭეშმარიტი დემოკრატიისკენ, ჭეშმარიტი თავისუფლების-

ჯანსუღ ქახიძის სახელობის თბილისის
მუსიკალურ-კულტურული ცენტრი
DJANSUG KAKHIDZE TBILISI CENTER
FOR MUSIC AND CULTURE

14.12.2019 - 19:30

გეორგ ფრიდრიხ ჰანდელი
"მესია"

GEORGE FREDERIC HANDEL
"MESSIAH"

კენ წაუძღვება ქვეყანასა და ხალხს და მანამ, სანამ ეს ისტორიული ფაქტი შედგება, მუსიკა — ჰენდელის გენიალური ორატორია „მესია“ — გვმოძღვრავს: „დიდება მაღალთა შინა ღმერთს, მშვიდობა ქვეყანასა ზედა და სათნოება კაცთა შორის! გაამზადეთ

არჩილ უშვარიძე ჰენდელის „მესიას“ რეპეტიციისას

უფლის გზა, მოასწორეთ ტრამაღზე სავალი ჩვენი ღვთისათვის! უფალი ინათებს და მისი დიდება გამოგვეცხადება“.

ლამის 300 წლიანი ლოდინის ისტორიული გზა გამოიარა დიდი კომპოზიტორის, გეორგ ფრიდრიხ ჰენდელის ორატორიამ „მესია“ (დაიწერა 1740წ.), ვიდრე თბილისელი მსმენელი მის გასაოცარ, გულის სიღრმემდე ამაღლვებულ მუსიკას ეზიარებოდა.

2019 წლის 14 დეკემბერი, ვფიქრობ, ისტორიული თარიღია ქართულ საშემსრულებლო მუსიკის მათიანეში, ვინაიდან ასეთი მუსიკის გაჟღერება არაა მხოლოდ საკონცერტო ცხოვრების ერთი რამ რიგითი ფაქტი. ჩემთვის, სამწუხაროდ, ისიც უცნობია, ყოფილი საბჭოეთის რომელიმე ქალაქში თუ

შესრულებულა ეს ნაწარმოები ოდესმე. დავძენ იმასაც, მეეჭვება, კომუნისტური რეჟიმის პირობებში ამ მუსიკის შესრულებით ვინმეს თავი აეტკიებინა! ასეთი დიდებული მუსიკის მოსასმენად, აღსაქმელად, საზოგადოება მზად უნდა იყოს. მზად არა მარტო ემოციურად, არამედ ინტელექტუალურად, კულტურულ-შემეცნებითი დონის თვალსაზრისითაც. და, მე ვიტყვოდი, ზნეობრივადაც. ეს მართლაც სულის გამთანგავი ქმნილებაა. მისი სადღესასწაულო, გეანუელი განწყობა, საკომპოზიტორო ოსტატობის უმაღლესი ხარისხი, მსმენელს არათუ გულგრილს ვერ დატოვებს, ასე მგონია, თავისი სულისკვეთებით განმსჭვალავს და, შესაძლოა, ბევრნი დააფიქროს კიდევაც. მართალია, სიტყვები ინგლისურია, მაგრამ ეს სიტყვები იმგვარი მხატვრული ხარისხის მუსიკასთანაა შენივთებული, რომ „თარგმანს“ არ ითხოვს, ისედაც გასაგებია, გულში ჩამწვდომია.

ქართულ საშემსრულებლო კულტურას ცოტა როდი აქვს საამაყო. ევროპულ მუსიკალურ ლიტერატურასთან შეხების (შესრულებასაც, მოსმენასაც ვგულისხმობ) მდიდარი ტრადიციის პატრონი ვახლავართ. ხან ლამის მელანშოლური პარტიტურა შეუსრულებიათ თბილისში — ვერდის „რიგოლეტო“ (შეიქმნა 1851, თბ. დაიდგა 1853), „ტრუბადური“ (პრემიერა იტალიაში 1853, თბ. დაიდგა 1857), ზოგჯერ კომპოზიტორის სამშობლოსთვისაც კი წინ გაგვისწრია. აკი პ. ი. ჩაიკოვსკის უბრძანებია კიდევაც: „ჩემი მუსიკა აქ უფრო უყვართ“ —ო და „ევგენი ონეგინს“ თბილისელი მსმენელი მოსკოველზე ადრე გასცნობია (1883), შეჰყვარებია კიდევ (მოსკოვში სტუდენტური ძალებით განხორციელების შემდეგ, დიდ სცენაზე უფრო ადრეც 1879 დადგმულა); უფრო ახლო წარსულსაც გავისხენებ, ჩები ე. სუხონის ოპერა „კრუტინავა“ საბჭოთა კავშირში ერთადერთხელ დაიდგა, ისიც თბილისში, 1959 წელს; ს. ს. პროკო-

ფიევის (ვისაც საბჭოთა ხელისუფლება „ხან ცხელი და ხანაც ცივი შხაპის ქვეშ ამყოფებდა“) რამდენიმე ოპერამ, მათ შორის უნინარესად „სემიონ კოტკოვ“, რუსეთზე გაცილებით ადრე თბილისში იხილა რამპის შუქი (1964); ა. შონბერგის (ვისაც საბჭოთა იდეოლოგია არ სწყალობდა) სავიოლინო კონცერტის პრემიერის პირველობა სსრკ-ში თბილისმა იტვირთა (1979) და სსრკ-ში ტაბუირებული ა. შნიტკეს “Cantus perpetuus”-ის პრემიერაც ჯერ თბილისში გაიმართა, ხოლო მოსკოვში, ოდენ კომპოზიტორის გარდაცვალებისა და ევროპაში მისი აღიარების შემდეგ. ასეთი მაგალითები არცთუ ცოტა გვაქვს. ეს ყოველივე კი ქვეყნის არა მხოლოდ მუსიკალური, არამედ ზოგადი კულტურის დონის მაჩვენებელია. ხოლო მაღალი კულტურის დონის ქვეყანა ადამიანური ცხოვრებისა და დემოკრატიის გამარჯვებისათვის კი არ უნდა იბრძოდეს დაუსრულებლად, წლობით, არამედ უნდა იყოს ძლიერი, თავისუფალი, დამოუკიდებელი ქვეყანა და დემოკრატია და ადამიანური ცხოვრების პირობებიც უკვე მოპოვებულიც და განმტკიცებულიც უნდა ჰქონდეს დიდი ხანია!

და აი, მივაღწიე ამ წერილის მთავარ სათქმელს – 2019 წლის 14 დეკემბერი, ვფიქრობ, ქართული საშემსრულებლო ხელოვნების ისტორიის ღირსშესანიშნავი თარიღია. შედგა დიდი კომპოზიტორის, გეორგ ფრიდრიხ ჰენდელის გენიალური ორატორიის, „მესიას“ პირველი შესრულება. თავშივე უნდა ითქვას – ეს არჩილ უშვერიძის დამსახურებაა. თუ არ ვცდები, ჰენდელის ორატორიები საქართველოში საერთოდ არც შესრულებულა! ამიტომ, დიდი მადლობა ამ ინიციატივისათვის, ამ პროექტის ხორც-შესხმისათვის და იმისთვის შესრულების ღირსეული მხატვრული დონე რომ უზრუნველყო. გმადლობთ!

ახლა თავად „მესიას“ შესახებ. თავდაპირველად ცალკეულ ცნობილ, ხოლო ზოგისთვის უცნობ, ან

მივიწყებულ ორიოდ ფაქტს გავიხსენებ. გ. ფ. ჰენდელის (1685–1759) სახელი აგერ უკვე ასეული წლებია უწყევად ინარჩუნებს გენიალური კლასიკოსის სახელს. გერმანელი დალაქის ვაჟიშვილმა, ვიდრე ინგლისის ეროვნული კომპოზიტორის პატივს მოიპოვებდა უამრავი განსაცდელი გამოიარა. ცხოვრების ნახევარ საუკუნეზე მეტი სამშობლოდან გადახვეწილმა, უცხოეთში, ინგლისში გაატარა. და, თუმცა, ადრიდანვე მოიხვეჭა პირველხარისხოვანი კომპოზიტორის სახელი, ასევე განთქმული იყო როგორც ვირტუოზი კლავესინისტი, ორგანისტი, მევიოლინე, კაპელმასტერი, დირიჟორი, მაგრამ ვიდრე

რეაქსიზია

სწორუპოვარი ხელოვნის გვირგვინით შეამკობდნენ და მერეც, არ ჰკლებია არც დევნა, არც ქილიკი და დამცირება, მაგრამ მისი ვერც ძლიერი სული და ვერც შემოქმედებითი შემართება ვერ გატეხა ვერც საზოგადოების აშკარა უგულვებელყოფამ და ობსტრუქციებმა, ვერც ორჯერ დამბლის დაცემამ (1737, 1745) და ვერც დაბრმავებამ (1751). თითქოს ყველას ჯიბრზეო, იგი მედგრად აგრძელებდა შეუპოვარ სა-

კომპოზიტორი შემოქმედებას, რასაც ორგანისტის, კლავესინისტისა და ორგანიზატორის საქმიანობას დიდი წარმატებით უთავსებდა.

კომპოზიტორს, უთუოდ, ახალი სულიერი ძალა შთაბერა ორატორია „მესიას“ პირველმა შესრულებამ, 1742 წლის 13 აპრილს ქ. დუბლინში რომ გაიმართა და თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის მებრძოლმა, პატრიოტული სულისკვეთებით გამსჭვალულმა ირლანდიელებმა დიდი ენთუზიაზმით მიიღეს. თუმცა ჰენდელს იმედმა არ გაუმართლა. ლონდონელმა, ისედაც მტრულად განწყობილმა სნობმა არისტოკრატიაში, კიდევ მეტი გაშმაგებით გააგრძელა მისი დევნა-დამცირება, უგულვებელყოფა და მასხარად აგდება.

მუსიკას გასაოცარი ძალა მოსდგამს. 1759 წლის 3 მარტს ჰენდელმა, შვიდი ათეული წლის ასაკს გადაბიჯებულმა, სრულიად უსინათლომ, ლონდონის სახელგანთქმულ კოვენტ-გარდენის თეატრში უდირიჟორა „მესიას“ და სულ რაღაც ერთ თვეში სამუდამოდ დახუჭა თვალი. აი, ახლა კი ინგლისელებმა ეს გადამთიელი, გერმანელი მუსიკოსი, თავის ეროვნულ კომპოზიტორად სცნეს, ვესტმინსტერის საბატოში, ჩვენი მთანმინდის ტოლფას წმინდა ადგილას, მიუჩინეს სამარადისო განსასვენებელი, გრანდიოზული ძეგლიც აუგეს. ამაში „მესიამაც“ შეიტანა წვლილი. „მესიამაც“, რამეთუ ამ ორატორიის გარდა ჰენდელის კალამს კიდევ უამრავი ნაწარმოები ეკუთვნის. და ეს თხზულებები ევროპული მუსიკის ისტორიაში მონინავე ადგილს იკვიდრებენ. ხოლო ცალკეული მათგანის მუსიკა ინგლისურ ხალხურ სიმღერად იქცა, ცალკეულისა კი საეკლესიო საგალობლებად გარდაიხსნა.

გუნდისა და ინსტრუმენტული მუსიკის სინთეზი ჰენდელის სტიქია იყო ადრიდანვე. პირველი ორატორია, „ვნებები იოანეს სახარების მიხედვით“

(1704), ხოლო უკანასკნელი „იეფთა“ (1752), ანუ გარდაცვალებამდე შვიდიოდე წლით ადრე, უკვე ორგზის დამბლადაცემულმა და თვალისჩინდაკარგულმა კომპოზიტორმა რომ ჩანერა საპარტიტურო ფურცლებზე, კიდევ 30 ორატორია დაუტოვა კაცობრიობას. რა გიგანტური სულიერი და ხორციელი ძალა ამოძრავებდა ამ გაუტეხელ ადამიანს, ასეთი შემოქმედებითი და წმინდა ადამიანური მართლაც რომ გამირობისათვის?!

შეუპოვარი სულის ხელოვანისთვის თითქოს უცხო იყო რელიგიური თემატიკა, თითქოს უფრო საერო მუსიკა იზიდავდა. ამიტომაც, რომ 40-ზე მეტი ოპერა და უამრავი სხვა ჟანრის ქმნილებებით გაამდიდრა მუსიკალური ხელოვნება – საორგანო და საორკესტრო კონცერტები, საანსამბლო, საგუნდო, საკლავესინო ნაწარმოებები, სასულიერო-საკულტო და დრამატული სპექტაკლებისათვის მუსიკა... და, მართალია, დიდება საკომპოზიტორის გარდა სამემსრულებლო მოღვაწეობითაც დაიმსახურა, საბოლოოდ, მუსიკის მათიანეში კაშკაშა სახელი მაინც ორატორიულმა თხზულებებმა მოუხვეჭა. ორატორიულ პარტიტურებს შორის კი „მესია“, როგორც სამეფო გვირგვინში ანდამატი, ისე ბრწყინავს. აბა რატომ იქნებოდა, რომ, ი.ს. ბახმა დიდი თანამემამულისადმი პატივისცემა იმით გამოხატა, რომ საკუთარი ხელით გადაწერა და თავის ბიბლიოთეკას შემატა ჰენდელის ცალკეული პარტიტურა, მაგალითად „ბროჰესის ვნებანი“; მოცარტმა ჰენდელის შემოქმედება არა მარტო გულმოდგინედ შეისწავლა, არამედ ცალკეული ნაწარმოები, მათ შორის „მესია“, გადაამუშავა, რათა „გამოცდილება შეეძინა“. მას პატივს მიაგებდნენ გლუკიც, ქერუბინიც, მეჰიულიც, დიდი გოეთეც, ხოლო ბეთჰოვენი „მასეტროთა შორის მასეტროდ“ მოიხსენიებდა, მისი სურათი თავის ოთახში ეკიდა მუდამ, „სიმტკიცის გასაძლიერებლად“-ო.

მართალია, ჰენდელის ორატორიები რელიგიური შინაარსისაა, ბიბლიურ, ძველი აღთქმის თემებს ეყრდნობა, მაგრამ კომპოზიტორი თავის ამ თხზულებებს განიხილავდა როგორც საერო, საკონცერტო ნაწარმოებებს. არასოდეს ესწრაფოდა საეკლესიო ტაძრებში მათ შესრულებას, აკი მოიკიდეს კიდეც ფეხი ევროპულ საკონცერტო პროგრამებში.

და აი, როგორც იქნა, თბილისელი კლასიკური მუსიკის მოყვარულიც ენია პატივს ეს დიდებული ქმნილება ცოცხალი შესრულებით მოესმინა. ეპიკური სიდიადისა და დრამატული საკვირველი გაქანების მქონე ამ დიდმასშტაბურმა ტილომ, ვფიქრობ, მთელი ძალით ააღელვა ჩვენი აუდიტორია. დარბაზი ფეხზე წამოდგარი დიდხანს უკრავდა ტაშს შემსრულებლებს, გუნდს, სოლისტებს, ორკესტრს, და, რა თქმა უნდა, ქორმალისტერსა და დირიჟორ არჩილ უშვერიძეს. მათ ეს ნამდვილად დაიმსახურეს. კიდე ერთხელ დიდ მადლობას მოვახსენებ! აქ ვიტყვი იმასაც, სასიხარულო და საამაყოა, რომ საქართველოს ჰყავს შესანიშნავი, დიდი საგუნდო კომპოზიტორები და ასევე ჩინებული ქორმალისტერები!

საქართველოს სახელმწიფო კაპელის სათავეში მოსვლისთანავე არჩილ უშვერიძემ დიდმასშტაბური პროგრამები დასახა – ბრამსი „ბედისწერის სიმღერა“ და „სამგლოვიარო სიმღერა“ (ორივე 2015), მისივე რეკვიემი (2018); ფორე რეკვიემი (2016); ბეთჰოვენი Missa Solemnis (2017); დგორჯაკი მესა D Dur (2018). მნიშვნელოვანია, რომ ყველა ამ თხზულების შესრულება საქართველოში პირველია! აქ ხაზგასმით როგორ არ აღვნიშნო ჯ. კახიძის სახელობის თბილისის მუსიკალურ-კულტურული ცენტრისაა მისი სამხატვრო ხელმძღვანელის, ვახტანგ კახიძის როლი, წვლილი როგორც ორგანიზატორისა და, რაც ძალზე საგულისხმოა, დირიჟორის ღვაწლი! ამ მხარდაჭერის, შემოქმედებითი თანამშრომლობის

გარეშე, ძნელი წარმოსადგენია ასეთი გრანდიოზული პროექტების სისრულეში მოყვანა!

„მესიას“ თბილისურ პრემიერაზე უწინარეს ყოვლისა გუნდის შესრულება აღსანიშნია. და ვინაიდან „მესიას“ მთავარი მოქმედი პირი ხალხია, ნაწარმოებში გუნდის როლია გადამწყვეტი. ამდენად შესრულების ხარისხსაც ბევრნილ სწორედ საგუნდო

კონსერტის შემდეგ. მარცხნიდან: მისიელი აზრაპიშვილი, ალექსანდრე ვასაძე, არჩილ უშვერიძე, მემი ჩიხლაძე, გიორგი ალექსანდრია, ნუსა პასრაძე, ღვინო პასარიაძე.

საშემსრულებლო კოლექტივი განაპირობებს. არჩილ უშვერიძის ლოტბარობით საქართველოს სახელმწიფო კაპელა ყოველთვის აკადემიურ დონეზე დგას, რასაც აჩვენებს ინტონაციური სინწინდე, ხმათა შორის ბალანსის, კლასიკური ფორმის სიმწყობრისა და მთლიანობის დაცვა, სტილის კარგი შეგრძნება. ეს ხომ მხატვრული ხარისხის აუცილებელი მაჩვენებელია, ღირსებათა ძირითადი მაუწყებელია! ასევე მშვენიერია ხოლმე, ახლაც ასე იყო, პოლიფონიურ

ნაწილებში გამოსახველობის შენარჩუნება. „მესიას“ სტილის მონუმენტურობა მოითხოვს ამაღლებულსა და ვაჟკაცურ, საზეიმო მეტყველებას, გრანდიოზულ გაქანებას, ხოლო გმირული შინაარსი – ეპიკურ სი-

დადეს. ამასთან, საგუნდო ნომრების სიმრავლეში გასათვალისწინებელია ქორალების, ფუგების, ფუგატოებისა და ორმაგ ფუგათა იშვიათი სიმრავლე. ამ ვაჟკაცურ, მკაცრი სტილის მუსიკაში ზომიერებისა და სისადავის, ხოლო ფაქიზ ლირიკულ ეპიზოდებში კრისტალური სინმინდის დაცვა არაა იოლი. აღსანიშნავია, აგრეთვე, საგუნდო შემსრულებლობის ერთ-ერთი აუცილებელი თვისება – კარგი დიქცია. ამ შემთხვევაში ინგლისური ტექსტის გახმოვანების სერიოზული სიძნელეც, ვფიქრობ, სათანადოდ იყო დაძლეული. ჰენდელი დაუნდობლად მომთხოვნია მუსიკოსებისადმი, წმინდა პროფესიულ პრობლემებთან ერთად ფიზიკურ გამძლეობასაც ავალებს მათ – უწყვეტი ჯღერადობის ქრონომეტრაჟმა საათსა და ათ წუთს გასტანა! ამ ყველაფრის გამკლავება და მხატვრულ-პროფესიული ხარისხის შენარჩუნება ნამდვილად ძნელია! თავს ვერ ვიკავებ არ გამოვყო ორატორიის ნაწილი „უფლის ტრიუმფი. ალილუია“. ო, როგორი მუსიკაა! მინდოდა ფეხზე

წამოვჭრილყავი, გუნდის მძლავრი ხმოვანებისთვის მიმეერთებინა ჩემი ხმა, მეც მათთან ერთად მთელი ძალით აღმომეთქვა, მეყიჟინა „აღელუია, აღელუია, აღელუია“!!! ეს მართლაც სრულიად გასაოცარი, სულისშემძვრელი, მართლაც ღვთაებრივი მუსიკაა!!!

საოპერო ჟანრში ჰენდელის უზარმაზარი გამოცდილება, ცხადია, ნათლად ისახება მის ორატორიულ მუსიკაშიც. სოლო არიებისა და საანსამბლო ნომრების სიმრავლესა და დიდ გამოსახველობას, მელოდიური მასალის სისადავე და, ამავედროულად, იშვიათი სიმდიდრე, რელიეფურობა, ღრმა გამომსახველობა ემსახურება. ვოკალური მეტყველება უმეტესწილად ვირტუოზულია, დინამიკური, რაც შემსრულებლებს დიდ პროფესიულ ოსტატობას, ტექნიკურ განაფულობას ავალებს. აქ სათითაოდ ვრცლად ვერ შევჩერდები (თუმც კი ეს დაიმსახურეს) თითოეული სოლისტის პროფესიულ ღირსებებზე, მაგრამ აუცილებელია მითითებულ იქნეს ყოველი მათგანის დამსახურება, მით უფრო, რომ სოლისტთა კვარტეტი საუცხოოდ იყო შერჩეული: სოპრანო – მეგი ჩიხლაძე, მეცო სოპრანო – ნუცა ზაქაიძე (ჯერ მართო სკუნურადაც მომხიბლავები), ტენორი – გიორგი ალექსანდრია, ბანი – დავით პატარიძე, ყველანი მონოდების სიმაღლეზე იყვნენ, არა მხოლოდ თანდაყოლილი მშვენიერი მონაცემების, ლამაზი ტემბრის წყალობით, არამედ, და ეს მთავარია, წმინდა პროფესიული უნარით, განაფული ოსტატობით. ნუ მინყენენ დანარჩენი სოლისტები, კონტრ ტენორს, ანუ ალტს, მიხეილ აბრამიშვილს, თუ მაინც გამოვაკალკევებ, იმდენად, რამდენადაც თავისთავად ეს ვოკალური ხმა იშვიათობა, ხოლო მისი პარტია ამ პარტიტურაში გამორჩეულად ვრცელიცაა და რთულიც, როგორც ტექნიკური, ისე გამომსახველობითი თვალსაზრისით. მოკლედ, ქართულ ვოკალურ სკოლას ჩინებული ახალგაზრდობა ჰყავს, ეს გასახარი

და დასაფასებელია!

„მესიას“ ჰენდელის ორატორიათა შორის განცალკევებული ადგილი უჭირავს კიდეც იმიტომ, რომ დანერვილია უცვლელ ევანგელურ ტექსტზე და არა ძველი აღთქმის თავისუფალ ინტერპრეტაციაზე, როგორც ეს მის სხვა ორატორიებშია. ეს მომენტი დამატებით სირთულეს უქმნის მომღერლებს, გუნდს, და განსაკუთრებით სოლისტებს. ინგლისური ენა ჩვენს საკონსერტო რეპერტუარში ხშირად არ ისმის!

„მესიას“ შესრულებაში დიდია საორკესტრო პარტიის და ცალკეული ინსტრუმენტალისტის სოლო ეპიზოდთა ფუნქცია (უპირატესად კი ჩასაბერების), ვინაიდან მრავლადაა სოლო საორკესტრო ჩანართები, უვერტიურა, მარშები და სხვა. თბილისის სიმფონიური ორკესტრის თითოეულმა მუსიკოსმა ამ პრემიერის მხატვრული ხარისხის მოპოვებაში ქმედითი წვლილი შეიტანა. ეს მისასალმებელია!

ჰენდელი, თვითონაც დიდებული ორგანიზტი, ბუნებრივია, სათანადო ადგილს მიუჩენდა „საკრავთა მეფეს“, ორგანს. ვფიქრობ, ახალგაზრდა ალექსანდრე ვასაძემ პირნათლად შეასრულა პროფესიული ვალდებულება, მისი ორგანის ჟღერადობა მუსიკის ზეანულ ტონუსს სიმძლავრეს უმრავლებდა.

დასავინწყებელი არაა პრემიერის მოსამზადებელი სამუშაო, რასაკვირველია, ხანგრძლივიცა და შრომატევადი იქნებოდა. ასეთი პროექტები ნაჩქარევად, ჰაიარად არ ხორცილდება! აქ არჩილ უშვერიძეს მხარში ედგა ქორმაისტერი თამარ თალაკვაძე.

უნინ ხელისუფლება მსგავს შემთხვევებში (მასშტაბური პრემიერები მაქვს მხედველობაში) მონაწილეებს სახელმწიფო ჯილდოებს გადასცემდა ხოლმე. ახლა?! ამიტომ, რომ გვყავდა სახალხო არტისტები, ლაურეატები, ერის საამაყო პიროვნებები. საქართველოს სახელს უთქვამენ არა დეპუტა-

ტები და პარლამენტარები, არა პარტიის ლიდერები თუ თავმჯდომარეები, არამედ ისინი, ვინც თავიანთი ნიჭით, პროფესიონალიზმით ქმნიან ყავლგაუვალ ეროვნულ ღირებულებებს და არა...

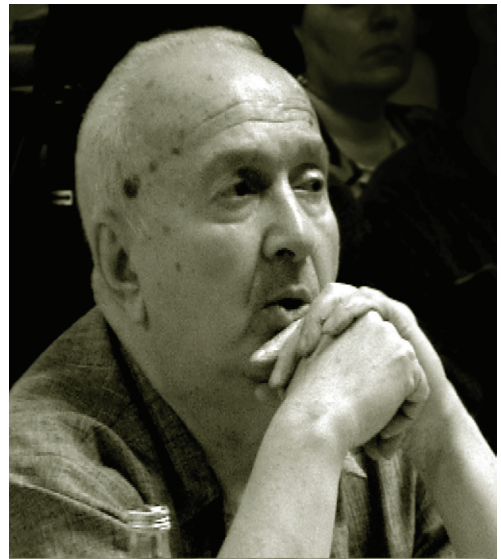
ჰენდელის მუსიკამ წარუშლელი კვალი დატოვა მუსიკალური ხელოვნების საგანძურში, ხოლო მისი თითოეული ნაწარმოების ქართულ სივრცეში შესრულება, როგორც უკვე აღვნიშნე, მნიშვნელოვანი მოვლენაა ქვეყნის კულტურულ ცხოვრებაში. ასეთთა რიცხვს ეკუთვნის „მესიას“, დიდოსტატი კომპოზიტორის, გეორგ ფრიდრიხ ჰენდელის, უნიკალური ნიჭისა და ოსტატობის ნიმუშის პრემიერა, 2019 წელს რომ განხორციელდა თბილისში.

ბათუმში იოსებ კეჭაყმაძის სახელობის კლასი გაიხსნა

მანანა კიკიშვილი

მაქარია ფალიაშვილის სახელობის ბათუმის სამუსიკო თერთმეტწლედის საკონცერტო დარბაზში საქართველოს სახალხო არტისტის, ღირსების ორდენის კავალერის, მაქარია ფალიაშვილის, შოთა რუსთაველის, საქართველოს სახელმწიფო პრემიების, სამოციქულო ეკლესიის წმინდა გიორგის ოქროს ორდენის მფლობელის, ცნობილი ქართველი კლასიკოსი კომპოზიტორის, პროფესორ იოსებ კეჭაყმაძის დაბადებიდან 80 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი საგუნდო მუსიკის საღამო გაიმართა.

იოსებ კეჭაყმაძე

საღამოზე მსმენილის წინაშე წარდგა ბათუმის ქალთა კამერული გუნდი, რომლის სამხატვრო ხელმძღვანელი გახლავთ სამუსიკო ხელოვნების დოქტორი, აჭარის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე ზაირა ვადაცკორია, დირიჟორი – აჭარის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე გელა ვადაცკორია. ღონისძიების სულის ჩამდგმელი და ორგანიზატორი სწორედ გუნდის ხელმძღვანელები, ბათუმის მერია და მერიის კულტურის ცენტრი იყვნენ.

16

საღამოზე ქალთა კამერულმა გუნდმა იოსებ კეჭაყმაძის ნაწარმოებები შესრულა. მხოლოდ ერთი იყო კომპოზიტორ რუსუდან ხორავას სიმღერა „დიდება

შენდა, ღმერთო“ პოეტ ბელა ქებურიას ლექსზე, რომელიც კომპოზიტორმა და ლექსის ავტორმა იოსებ კეჭაყმაძის ნათელ ხსოვნას მიუძღვნეს.

თავიდანვე უნდა ვთქვათ, რომ ქალთა კამერული გუნდი თავისი პროფესიონალიზმით მუდამ იპყრობს მსმენელის გულს და არა მხოლოდ საქართველოში. მათი ყოველი გამოსვლა უცხოეთის კონკურსებსა თუ ფესტივალებზე მუდამ წარმატებულია. ამჯერადაც ასე იყო. დარბაზი მოხიბლა გენიალური კომპოზიტორის ნაწარმოებების უზადო შესრულებამ. მათმა გამოსვლამ გულგრილი არავინ დატოვა. მსმენელმა საოცარი სულიერი სიამოვნება მიიღო, რაც გამოხატა კიდევ ყოველი სიმღერის შესრულების შემდეგ ოვაციებით.

თბილისიდან სპეციალურად ამ საღამოსთვის ჩა-

მოვიდნენ მუსიკისმცოდნე, საქართველოს მუსიკალური საზოგადოების თავმჯდომარე მანანა ახმეტელი, საქართველოს სახალხო არტისტი წლების განმავლობაში საქართველოს სახელმწიფო საგუნდო კაპელის სამხატვრო ხელმძღვანელი და მთავარი დირიჟორი, იოსებ კეჭაყმაძის ნაწარმოებების პირველი შემსრულებელი,

ნაპრების დიდი გამოცდილება, ამან განაპირობა მისი მისწრაფება საგუნდო ხელოვნებისადმი, რომელსაც შესწირა დიდი ტალანტი და შემოქმედებითი ენერჯია. ეს იყო მისი მონოდება. გურული სიმღერის, მისი პოლიფონიის ატმოსფეროში იბრდებოდა და ბავშვობიდან შეისისხლხორცა მრავალხმიანი აკადემიური მღე-

გათუვის ქალთა კავშირული გუნდი სხვაობითან ერთად. მარჯვნიდან პირველ რიგში: გელა ვაფაჯორია (5), გივი მუხიჯიშვილი (6), ზაირა ვაფაჯორია (9), ოლიგო კაჭაყმაძე (10), რუსულან ხორავა (12), მანანა ახმეტელი (13)

ხელოვნების ქერუმი გივი მუხიჯიშვილი მეუღლესთან, თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის საგუნდო კათედრის პროფესორ ლია ლომიაშვილთან ერთად, ცნობილი კომპოზიტორი რუსუდან ხორავა. რა თქმა უნდა, გამორჩეული სტუმარი იყო სასიქადულო კომპოზიტორის მეუღლე ოლიგო კეჭაყმაძე, რომელიც მთელი საღამო ემოციებს ვერ იკავებდა.

იოსებ (სოსო) კეჭაყმაძის განვლილ გზაზე საინტერესოდ ისაუბრა ხელოვნებათმცოდნე მანანა ახმეტელმა:

„სოსო კეჭაყმაძე დაიბადა ოზურგეთში, მუსიკალური ტრადიციების მქონე ოჯახში, რომლის სათავეში იდგნენ გურიაში ცნობილი მომღერალ-მგალობლები, მისი დიდი ბაბუა და ბაბუა. მან შეისისხლხორცა წი-

რის უნიკალური ტრადიციებიც. ის იყო კომპოზიტორი, რომელიც მყარად იდგა ეროვნულ ნიადაგზე. მან საფუძვლიანი განათლება მიიღო. დაამთავრა ბათუმის მუსიკალური სასწავლებელი საგუნდო-სადირიჟორო განყოფილების ხაზით. განსაკუთრებული და ემოციური დამოკიდებულება ჰქონდა ბათუმთან, ხშირად ჩამოდიოდა, ესწრებოდა სახელმწიფო გამოცდებს. შემოქმედებითი კავშირი ჰქონდა ბათუმის თეატრთანაც. აფორმებდა სპექტაკლებს, რომელთა შორის განსაკუთრებულად გამოირჩევა „ლამარასთვის“ დანერგილი მუსიკა. იგი მის შემოქმედებაში ერთ-ერთი საუკეთესო ნაწარმოებია.

ძალიან ადრე დაიწყო კომპოზიტორის შემოქმედებითი მოღვაწეობა. ჯერ კიდევ ცამეტი წლის მოზარდს

სასკოლო გუნდის კონცერტმაისტერობა დაევადა. იოსებ კეჭაყმაძე, როგორც პროფესიონალი-კონცერტმაისტერი შესანიშნავად ფლობდა ფორტეპიანოს, თავისუფლად კითხულობდა საოპერო და სიმფონიური მუსიკის პარტიტურებს ფურცლიდან, საფუძვლიანად იცნობდა კლასიკური მუსიკალური ლიტერატურის სხვადასხვა ჟანრს. ჩამოყალიბდა ერთდირებულ, ინტელექტუალურ და ძალიან ავტორიტეტულ მუსიკოსად. მისნაირი მუსიკოსები თითებზეა ჩამოსათვლელი. ასეთი ღრმა და მრავალმხრივი ცოდნის საფუძველზე მიაღწია

იოსებ კეჭაყმაძის სახელობის ახლადგახსნილ კლასთან: მარცხნიდან: გულა ვაღაჭკორია, იოსებ კეჭაყმაძის ვეუღლე ოლიკო კეჭაყმაძე, ზაირა ვაღაჭკორია.

უნივერსალურ ოსტატობას, რისი საშუალებითაც საგრძნობლად გააფართოვა საგუნდო მუსიკის ჟანრების, იდეების, ფორმების, გამომსახველობითი ხერხებისა და საშუალებების წრე. მან ახალი სული შთაბერა საგუნდო მუსიკის ფერწერის მრავალხმიან სამყაროს, რომელშიც ჩააქსოვა მთელი თავისი გამომგონებლობა, ფანტაზია და გაამდიდრა იგი საორკესტრო ჟღერადობით. სოსო კეჭაყმაძე უმდიდრესი და უძვირფასესი შემოქმედება დაგვიტოვა, რომელიც დღეს ნამდვილ განძს წარმოადგენს. ეს საგანძური ათეული წლების განმავლობაში მხოლოდ ხელნაწერების სახით არსებობდა (ასეთი იყო კომპოზიტორის ნება), მას არ სურდა თავისი ნაწარმოებების გამოქვეყნება. ბატონ სოსოს ძალიან კარგად ვიცნობდი, ის უნიკალური ადამიანი ვახლდათ, მოკრძალებული, რომელიც შემოქმედებით მოღვაწეობაში ხელმძღვანელობდა ძალიან მაღალი პროფესიული

ესთეტიკურ-მწიბრივი კრიტერიუმებით, მომთხონველობით. განსაკუთრებული კრიტიკით უდგებოდა საკუთარ შემოქმედებას. ამიტომ მას მუდამ ერთგვარი უკმარისობის განცდა ეუფლებოდა. მიიჩნევდა, რომ ნაწარმოების გამოქვეყნებამდე მას კიდევ ერთხელ უნდა გადაეფიქროს თვალი, დაეხვეწა, გაეშალაშინებინა, რისი დროც პრაქტიკულად არ ჰქონდა. დატვირთული იყო ძალიან სერიოზული პედაგოგიური და საზოგადოებრივი მოღვაწეობით, რაც მთავარია, გამუდმებით იყო ჩართული შემოქმედებით პროცესში, შეუწყვეტლივ ქმნიდა ქართული მუსიკის მარგალიტებს. მისი ნაწარმოებები შექმნისთანავე ვრცელდებოდა ხელნაწერების სახით და ეს პროცესი დღემდე გრძელდება. აღსანიშნავია, რომ მის შემოქმედებისადმი ინტერესი დღითი დღე იზრდება. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ბატონმა სოსომ საფუძვლიანი გარდატეხა მოახდინა საგუნდო ამროვნების, საშემსრულებლო ტექნიკის სფეროში.

ის იყო ნამდვილი რეფორმატორი-კომპოზიტორი, ჭეშმარიტი ნოვატორი. მისი შემოქმედება საერთაშორისო დონის მნიშვნელობისა და მასშტაბის მოვლენაა. ის იყო უაღრესად განათლებული ადამიანი და არა მხოლოდ მუსიკალურად, კარგად იცნობდა ლიტერატურას. ამ სფეროშიც ერთდირი იყო. განსაკუთრებით ღრმად იცნობდა ქართულ პოეზიას. არ დარჩენილა ქართველი პოეტი, რომელიც მის შემოქმედებაში არ აირეკლა. ის იცნობდა ქართულ სიტყვას გამომსახველობითი და სემანტიკური თვალსაზრისით. ქმნიდა ნაწარმოებებს როგორც ქალთა და ვაჟთა, ისე შერეული გუნდებისთვის. წერდა დამოუკიდებელ საგუნდო კომპოზიციებს და რაც მთავარია, საგუნდო ციკლებს, სადაც მისი ამროვნების სიღრმე, სინატიფე, დრამატურგიული ოსტატობა ვლინდება. მისი მუსიკა, რომელიც გამოირჩევა დიდი გემოვნებით, ემოციური გამომსახველობითა და დახვეწილობით, გვხიბლავს და გვადლეკებს. ამიტომაც იყო ის სიცოცხლეშივე აღიარებული ქართული მუსიკის ნოვატორად, კლასიკოსად. ძალიან მიხარია, რომ დღეს ბათუმის ქალთა კამერულმა გუნდმა, რომელიც მთელი სულითა და გულით ასრულებს მის სიმღერებს, ასეთი შესანიშნავი საღამო მიუძღვნა. ამაში დიდაა ზაირასა და გელას წვლილი, რა თქმა უნდა, სოლისტებთან და

გუნდთან ერთად. ისინი ბრყინვალედ ასრულებენ სოსოს სათუთ და ძალიან რთულ მუსიკას. მას რომ შენვდე იოლი არაა“.

გენიალურ კომპოზიტორზე ისაუბრა გივი მუნჯიშვილმა, გაიხსენა რამდენიმე ეპიზოდი მისი ცხოვრებიდან.:

„იოსებ კეჭაყმაძემ 1959 წელს ჩააბარა კონსერვატორიაში, სადაც პედაგოგი იონა ტუსკია ასწავლიდა. 23 წლის იყო, როცა საგუნდო-სადირიჟორო კათედრაზე ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლექსზე დაწერილი საგუნდო ნაწარმოები წარადგინა. ამით განაცხადი გააკეთა, რომ მისი შემოქმედების ამოსავალი წერტილი ქართული პოეზია იქნებოდა და ეს ასეც არის, იგი ქართულ ფესვებზეა დაყრდნობილი, გაუღენთილია ქართული სულით. 1966 წელს მათ ერთად იმუშავეს ბავშვთა გუნდში – კომპოზიტორმა ქორალი დაწერა, რომელსაც დიდი წარმატება ხვდა. მალე ის კაპელაში წარმოჩნდა, როგორც დიდი კომპოზიტორი. მისი პირველი კონცერტი იყო სრულიად ახალი სიტყვა, რითაც როგორც კომპოზიტორმა დიდი განაცხადი გააკეთა. სოსო კეჭაყმაძემ სრულიად ახალ სიმაღლეზე აიყვანა ქართული პროფესიული საგუნდო მუსიკა, სრულიად ახალი ეპოქა შექმნა“.

გელა ვადაჭკორია გივი მუნჯიშვილის სტუდენტი აღმოჩნდა. სალამოზე მან ბატონ გივის ერთი სიმღერის დირიჟორობა შესთავაზა, რამაც სალამოს სასიამოვნო ელფერი შესძინა.

„ბედნიერი ვარ, რომ ამ სალამოს ვესწრები. შესანიშნავად შესრულდა სოსოს თხზულებები, კომპოზიტორის, რომელმაც ცხოვრების გარკვეული ნაწილი აქ გაატარა. მასთან ძალიან ახლო ურთიერთობა მქონდა. მომწონს მისი საგუნდო ნაწარმოებები და ვარ ამაყი და ბედნიერი, რომ ისინი ჩემს სამშობლოში შეიქმნა. ამაყი ვარ იმიტაც, რომ მისი შემოქმედება, რომელიც მშესავით გვათბობს და გვივსებს სულს, ყველას საკუთრებაა“ – გვითხრა კომპოზიტორმა, საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის გამგეობის წევრმა, ვაჟა-ფშაველასა და გალაკტიონ ტაბიძის პრემიების ლაურეატმა, ფოთის საპატიო მოქალაქემ რუსუდან ხორავამ.

„უბედნიერესი ვარ, რომ ამ სალამოს დავესწარი,

ოლიკო კეჭაყმაძე

თანაც გავიცანი კომპოზიტორი რუსუდან ხორავა. მისი სიმღერა შესრულდა ჩემს ტექსტზე, ერთმანეთს კი პირველად შევხვდით. დღევანდელმა სალამომ საგუნდო სიმღერის აიმოდენა სიღრმეები დამანახა, რომ ფეხქვეშ აღარაფერს გვრძნობდი. ეს იყო ძალიან მაღალი კლასის შესრულება. ისე მღეროდნენ, ვფიქრობდი – თუ სოსო კეჭაყმაძემ ეს მუსიკა სადღაც „ასტრალში მყოფმა“ დაწერა, დღეს გუნდმა და მისმა ხელმძღვანელებმა იმ ასტრალში ჩვენც გვამოგზაურეს“ – თქვა პოეტმა ბელა ქებურამ.

ბოლოს ზაირა ვადაჭკორიამ სასიამოვნო სიურპრიზი გაახმოვანა – ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის ბათუმის სამუსიკო თერთმეტწლედის №36 საკლასო ოთახს იოსებ (სოსო) კეჭაყმაძის სახელი მიეკუთვნა. მან მაღლობა გადაუხადა სამუსიკო თერთმეტწლედის დირექტორს ნინო ჩაიძეს ამ იდეის განხორციელებისთვის.

„ეს მართლაც დაუვიწყარი და მეტად სასიხარულო სიურპრიზია. დიდი მაღლობა თქვენ სოსოს დაფასებისთვის“ – თქვა კომპოზიტორის მეუღლემ ოლიკო კეჭაყმაძემ, რომელმაც ასევე დიდი მაღლობა გადაუხადა ბათუმის საზოგადოებას, ბათუმის ქალთა კამერულ გუნდსა და მის ხელმძღვანელებს გულთბილი სალამოსთვის.

* მასალა გამოქვეყნდა გაზეთში „აჭარა“, 2019 19-20 ნოემბერი, ბათუმი.

ამონარიდებში დაშიფრული პრიმა-ბალერინას ცხოვრება

ნანა ქავთარაძე

წინამდებარე ნაშრომს საფუძვლად დაედო არქივი, რომელიც მამამ — ცნობილმა გეოლოგმა ვახტანგ ანანიაშვილმა შეუქმნა თავის შვილს — მსოფლიოში აღიარებულ პრიმა-ბალერინას ნინო ანანიაშვილს.

ერთ ბრძენ კაცს უთქვამს: არქივი წარსულში ჩაკარგული დროის აღდგენას სიტყვაში და დოკუმენტშიო. ჭეშმარიტად, მაგრამ ნინო ანანიაშვილის შემთხვევაში ეს ფორმულა არ გამოგვადგება, რადგან ბალეტის მოცეკვავის შემოქმედებითი გზა დღესაც აქტიურად გრძელდება, ახალ-ახალი მიმართულებებით ივსება და მდიდრდება. აქ ერთგვარ პარადოქსაც აქვს ადგილი — საზოგადოდ ბალეტის მოცეკვავის ხანმოკლე შემოქმედებით ცხოვრებასა და ისეთი შთამბეჭდავი მოცულობის არქივს შორის, როგორც ნინო ანანიაშვილს აქვს.

ვიდრე ნინო ანანიაშვილის შემოქმედებას შევეხებოდე, მინდა მკითხველს ერთი დაკვირვება შევთავაზო: ნინოს, თითქოს, ორი წმინდანი მფარველობს, რომელიც მის სახელში და გვარის ფუძეში იკითხება — წმინდა ნინო და ანანია. სახელი ანანია მართლმადიდებელმა ეკლესიამ წმინდანად შერაცხა, ხოლო ძველი ბერძნებისთვის ეს სახელი „უფლის შემწეობას“ ნიშნავდა. უფლის შემწეობის გარეშე კი ხელო-

ნინო ანანიაშვილი

ვანის წარმატებული ცხოვრება, ალბათ, ვერ შედგება.

არქივი ნათელს ჰფენს ნინოს ინტენსიური ცხოვრების გზას — ბავშვობიდან მოყოლებული, როდესაც ყინულზე მოციგურავეს „მომაკვდავი გედი“ აცეკვეს, ვიდრე დღემდე, როდესაც ის ცეკვის პარალელურად

მოგვევლინა თბილისის ოპერის თეატრის საბალეტო დასის მხატვრულ ხელმძღვანელად და გონიერ ორგანიზატორად, ასევე პედაგოგად და დამდგმელ ქორეოგრაფადაც.

რამდენი რამ იყრის თავს ამ ინფორმაციულად მდიდარ არქივში! მაგალითი უამრავია, დავასახელებ მხოლოდ მნიშვნელოვან ფაქტებს:

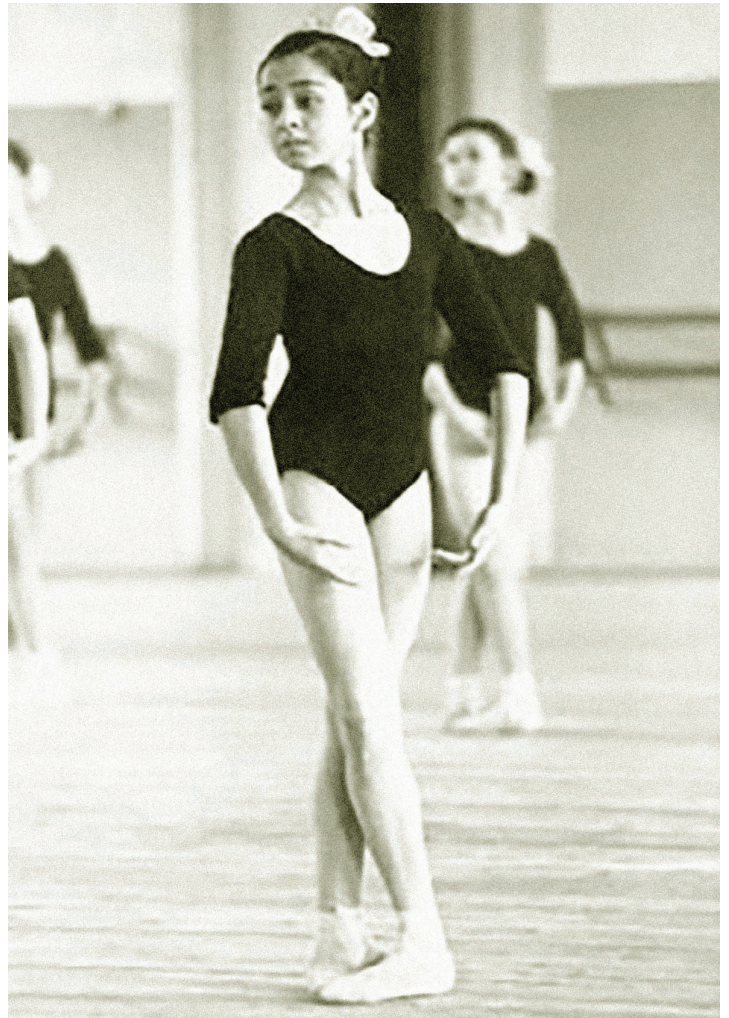
1 – ნინო ანანიაშვილი მსოფლიო საბალეტო სივრცეში ერთადერთი მოცეკვავე იყო, ვინც ოთხ საერთაშორისო კონკურსში ბრწყინვალე გამარჯვება და უმაღლესი ჯილდოები მოიპოვა (ვარნა – 1980, მოსკოვი IV – 1981, მოსკოვი V – 1985, აშშ, ჯექსონი – 1986).

2 – ნინო ანანიაშვილი და მისი პარტნიორი ანდრის ლიეპა პირველი უცხოელი მოცეკვავეები იყვნენ, რომლებსაც წილად ხვდათ ბედნიერება ბალანჩინის თეატრში „ნიუ-იორკ სითი ბალეში“ მინვევა მიელოთ და მთავარი პარტიები შეესრულებინათ ბალანჩინის დადგმებში: ჟ. ბიზეს სიმფონია დო მაჟორი, ა. გლაზუნოვის „რაიმონდა“ – ვარიაციები და ი. სტრავინსკის „აპოლონ მუსაგეტი“.

3 – არქივი ფართოდ აშუქებს ნინო ანანიაშვილის გასტროლებს მსოფლიოს საუკეთესო თეატრებში: ინგლისისა და დანიის სამეფო თეატრები, სანკტ-პეტერბურგი, საფრანგეთი, იტალია, მონტეკარლო, ფინეთი, ნორვეგია, შვედეთი, გერმანია, პორტუგალია, აშშ, იაპონია, ჩინეთი და სხვ.

1993 – 2009 წწ. ნინო ანანიაშვილი ამერიკის ბალეტის თეატრის (ABT) მინვევით, როგორც პრიმ-ბალერინა ცეკვავდა „მეტროპოლიტენის“ სცენაზე ისე, რომ თავისი ALMA MATER – მოსკოვის დიდი თეატრი არ მიუტოვებია საქართველოში ვადმოსვლამდე.

4 – ნინო ანანიაშვილის შემოქმედებითი გზის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მონაკვეთი დაკავშირებულია

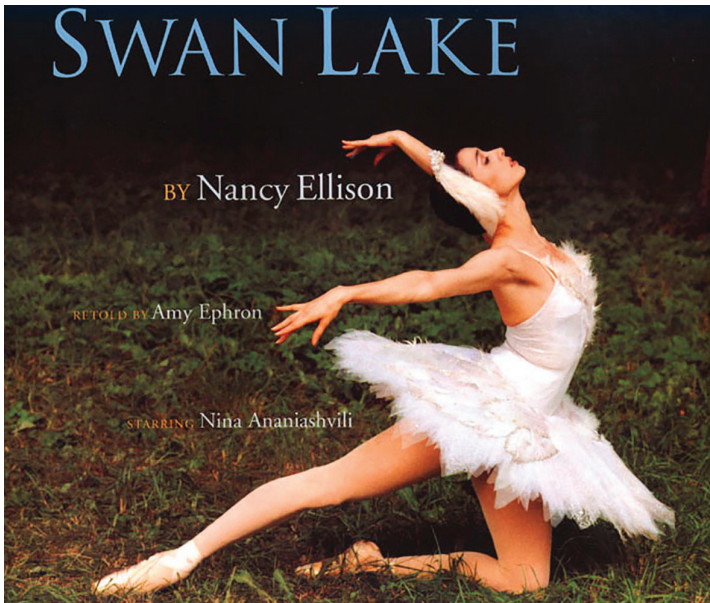

ნინო ანანიაშვილი თბილისის საბალეტო სკოლაში

მის მიერ შექმნილ ანტრეპრიზასთან, რომლისთვისაც ახალგაზრდა ქორეოგრაფმა ალექსეი რატმანსკიმ სპეციალურად დადგა ძალზე წარმატებული სპექტაკლები: „მანიერიზმის მშვენიერებანი“ ფ. კუპერენის მუსიკაზე, „სიზმრები იაპონიაზე“ იაპონური ხალხური საკრავების ფონზე, „ლეა“ ლ. ბერნსტაინის მუსიკაზე.

ასევე აღსანიშნავია „ნინო ანანიაშვილისა და ბალეტის მსოფლიო ვარსკვლავების“ ტრიუმფალური კონცერტები მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში. ნინოსთან ერთად ცეკვავდნენ „ნიუ-იორკ სითი ბალეს“, „გრანდ ოპერა დე პარის“, დანიის სამეფო ბალეტის,

მარიასა და დიდი თეატრის მსახიობები. ამ თავისებურ „ვარსკვლავთა თეატრს“ წარმართავდა ფრენკ ანდერსენი — დანიის სამეფო თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი.

არქივში ვეცნობით ნინოს სახელგანთქმულ პარტნიორებსაც: ხულიო ბოკა, ანხელ კორელა, ხოსე მანუელ კარენიო, მარსელო გომესი (ესენი ამერიკის ბალეტის თეატრის სოლისტებია), დიდ თეატრში — ა. ლიუპა, ა. ფადეეჩევი, ს. ფილინი, ა. უვაროვი, სანკტ-პეტერბურგში — ფ. რუზიმატოვი და სხვ.

2004 წლის სექტემბრიდან ნინო ანანიაშვილი მოწვეულ იქნა თბილისში ზ. ფალიაშვილის სახ. ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიურ თეატრში საბალეტო დასის სამხატვრო ხელმძღვანელად და ვახტანგ ჭაბუკიანის სახ. ქორეოგრაფიული სასწავლებლის ხელმძღვანელად. თბილისში ნინოს გადმოსვლამ დიდი გაცემა გამოიწვია საბალეტო სამყაროში. ის იმხანად თავისი დიდების ზენიტში იმყოფებოდა. მას ჰქონდა მრავალი საინტერესო შემოთა-

ვაზება მსოფლიოს სხვადასხვა თეატრებიდან, რაღა თქმა უნდა, უმაღლესი ანაზღაურებით. მაგრამ „მინის ყივილი“ უფრო ძლიერი აღმოჩნდა. რეჟისორ გია დანელიას სიტყვებს — მოსკოვში ნინო სტუმარი იყო, ახლა კი სახლში დაბრუნდაო, — ნინომ ასე უპასუხა: „რა თქმა უნდა, ჩემი სახლი თბილისია, საქართველოა, აქ დავიბადე, აქ არიან ჩემი მშობლები, ძმები, ნათესავები, სრულებით არ ვნანობ, რომ მომგებიან კონტრაქტებზე უარი ვთქვი... და საერთოდ, მაღალ ჰონორარებს არ შეუცვლიათ ჩემი ბუნება, ჩემი დამოკიდებულება პროფესიასთან, ადამიანებთან...“

ნინოს თბილისში გადმოსვლასთან დაკავშირებით არქივში ინახება ქართული ბალეტის ერთ-ერთი კორიფეს — ზურაბ კიკალეიშვილის წერილი, რომელიც მან ნინოს გაუგზავნა. ამ წერილიდან მომყავს რამდენიმე ფრაგმენტი, რომელიც ცხადყოფს ნინოსადმი ბატონ ზურაბის დამოკიდებულებას და მის ფიქრს ქართული ბალეტის მომავალზე. ბატონი ზურაბი თბილისში ნინო ანანიაშვილის გადმოსვლას თავისი მნიშვნელობით ადარებს გასული საუკუნის 30-იანი წლების ბოლოს ვახტანგ ჭაბუკიანის დაბრუნებას საქართველოში. და შემდეგ დასძებს: „...უმიძიესი ტვირთი იკისრეთ, ძვირფასო ნინო! ბრძოლა ორ ფრონტზე მოგინევთ: პირველთავად თეატრი, მეორე — ქორეოგრაფიული სასწავლებელი. დიდი კმაყოფილებით შეხვდა მთელი ქართული საზოგადოება იმას, თუ რა ფაქიზად მოექცეით საბალეტო დასს. გასაკვირებელი სიფაქიზა საჭირო რეპერტუარის შესარჩევად. თუ გავითვალისწინებთ, როგორი ახალი ტენდენციები გაჩნდა მსოფლიო ხელოვნებაში, ეს საშუალებას მოგვცემს დიდი წარმატებების იმედი ვიქონიოთ, კერძოდ, ეს არის უდიდესი ინტერესი ეროვნული ხელოვნებისადმი მსოფლიო საგანძურთან ერთად...“

სპექტაკლების შენარჩუნების ორი გზა არსებობს: 1 — აღდგენა-რედაქტირება, 2 — ახლის დადგმა. ორი-

ვე გზა მისაღებია... ქართული ბალეტები არ იმსახურებს, რომ ისინი გადაიქცეს მტვერნაყრილ სამუზეუმო ექსპონატებად... მათი შენარჩუნებისათვის ახალი გზების მოძებნაა საჭირო... მხოლოდ ეროვნულისა და ზოგადსაკაცობრიოს შერწყმით არის შესაძლებელი ნამდვილი უბერებელი შემოქმედებითი ფასეულობების შექმნა. რაც შეეხება ქორეოგრაფიულ სასწავლებელს, აქ მდგომარეობა თითქმის კატასტროფულია.

ჩემო ძვირფასო ნინო! გარწმუნებთ, რომ ეს წერილი დაწერილია არა მენტორის მიერ, არამედ თქვენი მოყვარული და თქვენთვის მლოცველი კაცის მიერ.

ქართულ ხელოვნებას თუ დაღუპვა არ უწერია, მხოლოდ იმიტომ, რომ მისთვის ყველაზე მძაფრ კრიტიკულ მომენტებში გამოჩნდებიან ადამიანები, რომლებიც უარს ამბობენ საკუთარ ამბიციებზე, საფუძვლიან სიამაყეზე, კომფორტზე და თქვენსავით წაუხრიან ქედს უმძიმეს სამუშაოს. ამას მოღვაწეობა ჰქვია.

ძვირფასო ნინო! ღმერთმა დაგადღევიწით ეს უმძიმესი ტვირთი და მეც მუდამ თქვენ გვერდზე მიგულეთ — ხომ იცით, „ბებერი ხარის რქებიც ხნავნო“.

ჩვენი ქვეყნის რთულ სოციალურ-პოლიტიკურ ვითარებაში ნინოს უხდება საბალეტო დასის ხელმძღვანელის უმძიმესი ტვირთის საკუთარ მხრებზე აზიდვა, დასის საშემსრულებლო რესურსების აღორძინება, პროფესიული დონის ამაღლება. ნინოს გაცნობიერებული ჰქონდა ამ პროცესებში რეპერტუარის უდიდესი როლი. ამიტომ ის საზღვარგარეთიდან იწვევს სხვადასხვა ქორეოგრაფიული სკოლის წარმომადგენლებს და ქართულ საბალეტო დასთან მათ ინტენსიურ მუშაობას თავისი შედეგი მოაქვს. ასე შემოვიდა ჩვენ საბალეტო სივრცეში ფ. ბალანჩინის, ა. ბურნონვილის, ი. ილიანის, ფ. ემტონის ახალი ქორეოგრაფიული ლექსიკა. ამას ემატება კლასიკური

ბალეტების ახალი რედაქცია. თბილისის საბალეტო დასთან თანამშრომლობენ: ა. ფადეეჩევი, ა. რატმანსკი, ი. ჰოსოხოვი, ა. ლიეპა, უცხოელი ბალეტმამასტერები: ტ. მაკინტაერი, ს. უელში, ი. ელო და სხვ. შედე-

გი სახეზეა — 10 თეატრალური სეზონის განმავლობაში ნინო ანანიაშვილის ხელმძღვანელობით თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრში დაიდგა 60-მდე საბალეტო სპექტაკლი და მინიატურა. რაც მთავარია, დასის პროფესიული ოსტატობის დონე დღეს თვალს უსწორებს მსოფლიო საბალეტო ხელოვნების სტანდარტებს. ამან განაპირობა ჩვენი საბალეტო დასის წარმატებული გასტროლები საზღვარგარეთის ქვეყნებში: აშშ (2007, 2008, 2010გწ.), იაპონია (2007, 2010, 2012, 2017), ეგვიპტე, იტალია, ესპანეთი, ტაივანი, ეკვადორი, ესტონეთი, აზერბაიჯანი, სომხეთი, უკრაინა, ბელორუსია. 2008 წელს ედინბურგის საერთაშორისო ფესტივალზე თბილისის საბალეტო დასმა ჰერალდ ენჯელისის პრემია დაიმსახურა.

არქივში საგანგებო ადგილი ეთმობა ნინო ანანიაშვილის დამსახურებას საბალეტო ხელოვნებაში:

ნინო ანანიაშვილი. მინკუსი. „ფონ- კიოსტი“

ის არის საქართველოსა (1989) და რუსეთის (1995) სახალხო არტისტი, რუსთაველის პრემიის ლაურეატი (1993), რუსეთის ფედერაციის სახელმწიფო ჯილდოს – „სამშობლოს წინაშე დამსახურებისათვის“ მფლობელი (2001). ნინო არის პირველი ბალერინა,

ღამვნილოვკა აპერიკულ საპალუსო თეატრთან 2009წ.

ვისაც ხელოვნების დარგში მიღწევებისთვის რუსეთის ეროვნული პრემია „ტრიუმფი“ გადაეცა (1992), აშშ ბიოგრაფიულმა ინსტიტუტმა „წლის საუკეთესო ქალბატონის“ ნოდება მიანიჭა (1997), ხოლო საფრანგეთის სამეფო დინასტიის მემკვიდრემ პრინცესა მარია დე ბურბონ პარმა ნინო დააჯილდოვა მის მიერ დაწესებული საერთაშორისო პრემიით „ოქროს ქალღმერთი“ (1999). 2002 წელს კი ის დასახელებულია ჟურნალ “Dance Magazine”-ს პრიზიორად „ათასწლეულის განვითარების მიზნების მიღწევისათვის“. 2007 წელს ნინო ანანიაშვილი არჩეულ იქნა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კეთილი ნების ელჩად, 2011 წელს იტალიის პრეზიდენტმა ჯორჯო ნაპოლიტანომ პრიმა-ბალერინა დააჯილდოვა „სოლიდარობის ვარსკვლავის“ ორდენით. 2017 წელს ნინო ანანიაშვილის სახელმწიფო ჯილდოებს შეემატა კიდევ ერთი – იაპონიის იმპერატორის ჯილდო – „ამომავალი მზის ორდენი“ იაპონიასა და საქართველოს შორის კულტურულ ურთიერთობებში ხანგრძლივი და მრავალფეროვანი მოღვაწეობისა და იაპონური საბალეტო საზოგადოების განვითარებაში შეტანილი მნიშვნელოვანი წვლილისათვის. იაპონიის მიერ დაწესებული ჯილდოებიდან ეს ორდენი ყველაზე მაღალი რანგისაა.

2017 წელს ნინო ანანიაშვილის სასცენო მოღვაწეობის 35 წელი და ქართული კულტურის განვითარებაში შეტანილი განსაკუთრებული წვლილისათვის საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრომ უმაღლესი ჯილდოს – „ხელოვნების ქურუმის“ გადაცემით აღნიშნა.

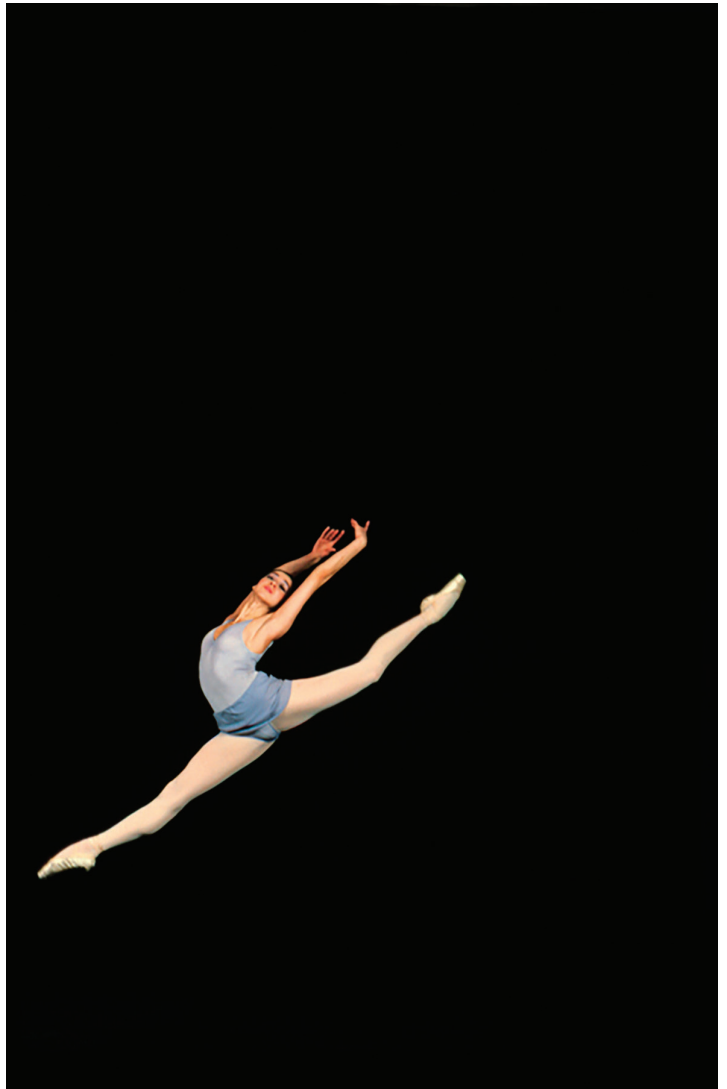
გარდა ამისა, ნინო ანანიაშვილის მოღვაწეობის სხვა ფორმებიცაა აღსანიშნავი: 10 და 20 წლის იუბილე საზეიმოდ აღინიშნა იაპონიაში, სადაც ნინოსადმი დამოკიდებულება განსაკუთრებულია. 2009 წელს „მეტროპოლიტენის“ სცენაზე ასევე საზეიმოდ აღნიშ-

ნეს ნინოს მოღვაწეობის 16 წელი ამერიკის ბალეტის თეატრში /ABT/ და თეატრმა მას საოცარი გაცელება მოუწყო. ხოლო 2012 წელს თბილისში მსოფლიო ბალეტის ვარსკვლავების მონაწილეობით საზეიმოდ ჩატარდა ნინოს სასცენო მოღვაწეობის 30 წლის იუბილე. ეს, რაც შეეხება ნინო ანანიაშვილისადმი საზოგადოების დამოკიდებულებას.

თავის მხრივ ნინო ბალეტისთვის ბევრ სასიკეთოს აკეთებდა და აკეთებს. მაგალითად, მისი ინიციატივით დიდი თეატრის სცენა პირველად იხილეს ბალანჩინის სპექტაკლებმა. „მოცარტიანა“ – ბალანჩინის ეს შედევრი დიდი თეატრის სცენაზე გადაიტანა ბალანჩინის ერთ-ერთმა საუკეთესო მოცეკვავემ სიუზენ ფარელმა და ამ დადგმაში ნინო იყო ნამყვანი სოლისტი. კიდევ ერთი მაგალითი: ფრედერიკ ეშტონმა საბალეტო მელოდრამა „მარგარიტა და არმანი“ სპეციალურად დაუდგა მარგო ფონტეინსა და რუდოლფ ნურევს და დიდი ხნით აკრძალა მისი სხვათა მიერ შესრულება. ახლა ამ მელოდრამას ბევრი ასრულებს, მაშინ კი გამონაკლისი დაუშვებს. ესენი იყვნენ ფრანგი მოცეკვავე სილვი გილემ და ნინო ანანიაშვილი, რომელიც დღესაც ასრულებს მთავარ პარტიას ამ მელოდრამაში.

ასევე აღსანიშნავია ნინოს მიერ დამკვიდრებული საბალეტო პრემია „ვარსკვლავი“ ცნობილი შვეიცარელი იუველირის ჟილბერ ალბერის მიერ შესრულებული. ეს პრემია გადაეცემა პერსპექტიულ მოცეკვავეებს. თბილისში იგი პირველად მიენიჭა ქართველ მოცეკვავეს ლაშა ხოზაშვილს – ამჟამად ბოსტონ-ბალეს სოლისტს.

ნინო ანანიაშვილის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან დამსახურებად მიმაჩნია მისი დამოკიდებულება ქართული ბალეტის ეპოქალური მოვლენის – ვახტანგ ჭაბუკიანისა და მისი პარტნიორის – ვერა წიგნაძისადმი. ნინოს ინიციატივით საზეიმო ვითარებაში ჩა-

ტარდა ვახტანგ ჭაბუკიანის 100 წლის საიუბილეო საღამო, რომელშიც მონაწილეობდნენ მსოფლიოს გამოჩენილი მოცეკვავეები. არ დამავიწყდება ჩვენ საოპერო თეატრში ვერა წიგნაძის ანთებული თვალეები, როდესაც მას ფეხზე ამდგარი დარბაზი ოვაციებით მიესალმა და საზეიმოდ აღნიშნა მისი 90 წლის იუბილე. გარდა ამისა, ნინოს ინიციატივით საერთაშორისო ასტრონომიულ კატალოგში „კოსმოსი-დედამინა“ შეტანილია ვახტანგ ჭაბუკიანისა და ვერა წიგნაძის სახელები. „გედის თანავარსკვლავედში“

ორ უსახელო ვარსკვლავს მათი სახელები დაარქვეს. დღეს ეს ვარსკვლავები ცაზე კაშკაშებენ და მათი კიაფი მარადიულია. ასევე, აღსანიშნავია ოპერის თეატრის ცისფერ დარბაზში ამ ორი დიდოსტატის ქანდაკებების დადგმა, დიდოსტატებისა, რომლებმაც მთელი ეპოქა შექმნეს.

ამჟამად ნინო ანანიაშვილს არაერთი საერთაშორისო საბალეტო კონკურსის ჟიურის წევრად და დამდგმელ ქორეოგრაფად იწვევენ მსოფლიოს სხვადასხვა თეატრებში. მან ა. ფადეიჩევთან ერთად თბილისში რამდენიმე საბალეტო სპექტაკლი დადგა: ლ. მინკუსის „დონ-კიხოტი“, ა. გლაზუნოვის „რაიმონდა“ III აქტი, ფ. შეროლდის და პ. პერტელის „ამაო სიფრთხილე“. მასვე ეკუთვნის დ. თორაძის „გორდას“ ახალი რედაქცია (ვ. ჭაბუკიანის ქორეოგრაფია). 2012 წელს ნ. ანანიაშვილმა პეკინის ცეკვის აკადემიაში დადგა პ. ჩაიკოვსკის „მაკნატუნას“ სიუიტა, „შოპენიანა“, ლისაბონის საბალეტო სკოლაში – ლ. მინკუსის „დონ-კიხოტის“ სიუიტა, 2014 წელს მინსკის დიდი თეატრის სცენაზე განახორციელა ვ. ჭაბუკიანის „ლაურენსიას“ დადგმა.

ყოველივე ამას ემატება არქივში არსებული მასა-

ლები საბალეტო კადრების აღზრდასთან დაკავშირებით, საქველმოქმედო საქმიანობის შთამბეჭდავი სურათი (რაოდენ მრავლისმეტყველია ის ფაქტი, რომ აფხაზეთის დაცემის დროს სვანეთის უღელტეხილზე გადმოსულ ლტოლვილებს ნინო ანანიაშვილმა და მისმა მეუღლემ ვია ვაშაძემ 40 000 დოლარი გამოურიცხეს). და ვინ მოთვლის კიდევ რამდენ ფაქტს იტევს ეს არქივი...

გარდა იმისა, რომ არქივი მიძღვნილია ნინო ანანიაშვილისადმი, იგი ამავე დროს XX საუკუნისა და სასრულისა და XXI საუკუნის დასაწყისის მსოფლიო საბალეტო ხელოვნების ერთგვარი პანორამაცაა.

მაგრამ არქივი, რა თქმა უნდა, უპირველესად წარმოაჩენს ნინო ანანიაშვილის შემოქმედებას და მის მასშტაბს. ვიდრე ამ თემას შევეხებოდე, მინდა მწერალ ელგუჯა ბერძენიშვილს დავესესხო ერთი მოსაზრება: *„მხოლოდ ჯანსაღი, სულითა და ხორცითა სავსე ქალებს ძალუძთ თვითობის ასე გამჟღავნება და რაიმეს შექმნა: ზოგი სამშობლოსთვის მახვილს გააშიშვლებს, ზოგი წერად დაჯდება, ზოგიც თავისი ხეავრთილი, მშვენიერი თმით ფეხს უმშრალებს უფალს“.*

უფლის ხელდასხმით სულის დღესასწაულს, სილამაზეს, პოზიას... და აქ მახსენდება კომპოზიტორ ა. სკრიაბინის სიტყვები: „ხელოვნების ამოცანაა პროზას გამოსტაცოს სარბიელი პოეზიისათვის“. ნინო ანანიაშვილის მიერ შექმნილ საბალეტო სახეებში ამგვარი პოეზია, სინატიფე, ამაღლებულობა, სინმინდე სუფევს, და კიდევ – მოუხელთებელი მშვენიერება, რომელიც ყოველ მის მოძრაობაში წამიერად იბადება და ქრება.

როგორც ყველა დიდი მუსიკოსის საშემსრულებლო ხელოვნება უპირველესად ბგერის ხარისხით ფასდება, ასევე ბალეტის მოცეკვავის ხელოვნებას მისი პლასტიკის ენა განსაზღვრავს, ანუ სხეულის

ფლობის ისეთი სრულყოფილება, მოქნილობა, შესაძლებლობას რომ იძლევა მოცეკვავებ მხატვრულ სახეში სრულად ჩააქსოვოს თავისი ემოციები, ფსიქოლოგიური ნიუანსები, დრამატიზმი, ტემპერამენტი და ყოველივე ეს შეფუთოს გარეგნულად საოცრად მსუბუქი, ბრწყინვალე არტისტიზმით. სწორედ უნივერსალურად დახვეწილი პლასტიკა ქმნის იმ ჰარმონიას, ნინოს ცეკვასა და მუსიკას შორის რომ მყარდება და მის სულიერებაშია დანთქმული. ეს ეხმარება მას საბალეტო ხელოვნების იდუმალებას ჩასწვდეს, იქიდან მომნუსხველი ენერჯია ამოზიდოს და ტრადიციულ საბალეტო ქმნილებებში საკუთარი „მე“ ანუ „თვითობა გამოამჟღავნოს“. დარწმუნებით შემოიძლია ვთქვა, რომ ნინოს თვითმყოფადობა ვერ დაიბადებოდა ეროვნული მეობის გამჟღავნების გარეშე. მის ცეკვაში ფეთქავს მრავალსაუკუნოვანი ქართული ცეკვის ძარღვი, პლასტიკად ქცეული ჩვენი ცეკვების მჩქეფარე სისხლი — სიხარულს, სინათლეს, სიცოცხლის ბედნიერ შეგრძნებას რომ აფრქვევს, ცეკვა, რომელიც ნინოში სულის სიმღერად იქცა. რასაც არ უნდა ცეკვავდეს — ფრანგულ, რუსულ, დანიურ თუ სხვა ეროვნების ბალეტებში, ნინო ყოველთვის გენეტიკური კოდის გამტარია. ასე მგონია, ის სცენაზე ცხოვრობს ვითარცა ბრწყინვალე მოსილი ქართველი დედოფალი — დიადი, ამაყი, ძლიერი, კდემამოსილი, სინაზით შემკული ქალი. ასეთია იგი მაშინაც, როდესაც ტრაგიკულ სახეებს განასახიერებს და მაშინაც, როდესაც ზღაპრებისა და ლეგენდების სამყაროში ხვდება. აქედან დაიბადა მის შესახებ უამრავი ეპითეტი: „მოულოდნელი სიხარული“, „ცეკვის ქალღმერთი“, „კოსმიური მოცეკვავე“, „კიდან დაშვებული ტერფსიქორა“ და ა.შ.

ნინო ანანიაშვილი კლასიკური ბალეტის პირმშოა, მასში ფანატიკურად შეყვარებული, მისი ქომაგი და მოამავე. კლასიკური ბალეტი მისი სტიქიაა. ამ

სამყაროში ის ეზიარა მაღალ ესთეტიკურ კატეგორიებს და მათ არასდროს დალატობს. საკმარისია ნინო ვიხილოთ ჩაიკოვსკის „გედების ტბაში“, რათა ვირწმუნოთ ამ სიტყვების ჭეშმარიტება. კლასიკური ბალეტის მოცეკვავისთვის „გედების ტბა“ იდეალია და ამავდროულად ერთგვარი გამოცდაცაა. ეს ბალეტი ნინო ანანიაშვილის ბიოგრაფიის თანამდევი ქმნილებაა, უსაყვარლესი, უბრწყინვალესი, უნატიფესი.

ნინო ანანიაშვილის დაჯილდოება „ხელოვნების ძარღვის“ ნომადით.

მასთან არის დაკავშირებული არაერთი საინტერესო ფაქტი: 1 — დიდი თეატრი ემზადებოდა საგასტროლოდ ჰამბურგში, როდესაც ორი დღით ადრე ი. გრიგოროვიჩს მოახსენეს — კატასტროფის წინაშე ვართ, მთავარი პარტიის შემსრულებელი ჰამბურგში ვერ მოდის. გრიგოროვიჩმა მშვიდად უპასუხა: „არა უმავს, იცეკვებს ანანიაშვილი“. ნინო მაშინ 19 წლის იყო და ეს ბალეტი არ იცოდა. ბუნებრივია, მოულოდნელმა ამბავმა ძალზე ააღელვა, სასწრაფოდ დაურეკა თავის პედაგოგს რაისა სტრუჩკოვას და მისგან ასეთი პასუხი მიიღო: „ნინიკო, ასეთი რამ ცხოვრებაში ერთხელ ხდება და ეს შანსი ხელიდან არ უნდა გავუშვათ. ახლავე ნამოდი თეატრში!“ რეპეტიცია პრაქტიკულად

ნინო ანანიაშვილი მუჟღელასთან, გრიგოლ (გია) ვა-
ხაჩიასთან და ქალიშვილთან, ელინასთან ერთად.

გათენებამდე გაგრძელდა. კონცერტმაისტერის ფუნ-
ქციას სტრუქტურა ასრულებდა, ის მთელ მუსიკალურ
მასალას მღეროდა. ორ დღეში ნინომ ოდეტა-ოდი-
ლიას პარტია მთლიანად გაიარა, მესამე დღეს კი მა-
ტარებლის დერეფანში გააგრძელა რეპეტიცია თავის
პარტნიორთან. ჰამბურგის პრემიერამ მოლოდინს
გადააჭარბა. ევროპამ იხილა ტექმმართველი ვარსკვლავი.
ოვაციები ნახევარი საათი არ წყდებოდა... ამ ბა-
ლეტთან კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტია დაკავ-
შირებული. სან-ფრანცისკოში გასტროლების დროს
„გედების ტბაში“ ნინო იხილა ბალანჩინის ერთ-ერთ-
თმა პოპულარულმა მოცეკვავემ, რომლის სილამაზე
ჰოლივუდმაც რამდენიმე ფილმში აღბეჭდა — თამარ
თუმანოვამ. ნინოს ცეკვით ის იმდენად მოიხიბლა,
რომ კულისებში შევიდა, გადაეხვია, მიულოცა და სა-
ჩუქრად გადასცა მარგალიტის გულსაბნევი. თურმე,

თავის დროზე მას ეს გულსაბნევი ანა პავლოვასგან
მიუღია. ქალბატონი თამარი ღირსეულ კანდიდატურას
ეძებდა ამ ნივთის გადასაცემად და ასეთად მან
ნინო ანანიაშვილი მიიჩნია.

არქივის მიხედვით საბალეტო ხელოვნებაში ნინო
ანანიაშვილის ცხოვრება დაუსრულებელი დღესას-
წაულია მქუხარე აპლოდისმენტების, მაცურებელთა
აღტაცებელი შეძახილების თანამდევი ხმებით. მაგ-
რამ ამ გარეგნულად ბრწყინვალე მედალს თავისი
მეორე მხარე აქვს, მაცურებლისთვის დაფარული.
მას პროზაულს ვუნოდებდი. აქ მეფობს ჯოჯოხეთუ-
რი, ტიტანური შრომის კულტი. ყოველდღიური ტრე-
ნაჟი, ოფლი, ცრემლი, ტრავმები, ახლის ძიების ჟი-
ნი, ნებისყოფის მაქსიმალური დაძაბვა, მობილიზება,
ახალი ქორეოგრაფიული ლექსიკისთვის დამახასია-
თებელი უჩვეულოს ჩვეულებრივში გადაყვანა-გათა-
ვისების სირთულე და ბევრი სხვა რამ.

წინამდებარე ნაშრომის შექმნის იდეა „არქივარი-
უს“, მამას ეკუთვნის. მას დაეხმარა სურვილი სხვა-
დასხვა ჟურნალ-გაზეთებში ქართულ, რუსულ და
უცხოურ ენებზე დასტამბული რეცენზიები, სტატიები,
ინფორმაციები და ფაქტები ფართო მკითხველს გა-
აცნოს ამონარიდების სახით და ამ გზით საბალეტო
ხელოვნებაში ნინო ანანიაშვილის ცხოვრების ერთგ-
ვარი ესკიზი შექმნას.

ასე დაიბადა „ამონარიდებში დაშიფრული პრიმა-
ბალერინას ცხოვრება“.

* სტატიაში გამოყენებულია ფოტოები ნინო ანა-
ნიაშვილის ოფიციალური ვებ-გვერდიდან [http://
ananiashvili.com](http://ananiashvili.com)

ტერმინების „ბანის“/„ბამის“ შესახებ

ენიმო (ნანული) მაისურაძე

სამეცნიერო ლიტერატურაში აღიარებული თვალსაზრისით, ძვ. წ. VI-V ათასწლეულთა მიჯნაზე მაინც, იწყება საერთო-ქართველური ეთნოსის ენობრივი სისტემის ჩამოყალიბება. ამ პერიოდისათვის ქართველურ ტომებს უკვე გააჩნდათ ეთნიკური ერთობის მანიშნებელი ძირითადი პირობა – საერთო ტერიტორია და საერთო ენა. ამ ერთობის ფორმირების პროცესში იკვეთებოდა ქართველური ეთნოსისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკური ნიშნები, როგორც მატერიალურ და სულიერ კულტურაში, ისე ყოფასა და ფსიქიკაში. გარკვეულია, რომ ქართველური ტომების განსახლების ტერიტორია მჭიდროდ იყო დაკავშირებული მეზობელ ძველადმოსავლურ ცნობილ ეთნოსებთან – შუმერებთან, სემიტებთან, ინდოევროპელებთან (განსაკუთრებით ხეთებთან), ხათებთან, ხურიტებთან და სხვ., რასაც ადასტურებს მათ შორის ლექსიკური და სხვა ენობრივი კავშირები. არ არის გამორიცხული ცალკეული ეთნიკური ჯგუფების ურთიერთშელწევისა და ინფილტრაცია-ასიმილიზაციის პროცესები (22; 13; 14: 111-130; 12; 26-34).

შუმერები ძველი აღმოსავლეთის უძველესი ხალხია. ერთი მხრივ, ვარაუდობენ, რომ ისინი მესოპოტამიის დაბლობში დასავლეთი ირანის მთიანეთიდან გამოჩნდნენ, მეორე მხრივ, არ გამორიცხავენ მათ მიგრაციას სამხრეთ კავკასიიდან ან მის სამხრეთით მდებარე მთიანეთიდან, სადაც უნდა განხორციელებულიყო ლინგვისტურად დამონშებული ურთიერთობანი წინარე ქართველურ ეთნოსსა და შუმერებს შორის. რამდენადაც ძვ. წ. IV ათასწლეულიდან შუმე-

რები უკვე სამხრეთ შუამდინარეთში ბინადრობდნენ, ბუნებრივია, კავკასიის ტერიტორიაზე განსახლებულ საერთო-ქართველურ ეთნოსთან ურთიერთობა მათ ძვ. წ. V-IV ათასწლეულების მიჯნაზე მაინც, უკვე უნდა ჰქონოდათ (14: 117-119). ენათმეცნიერთა მიერ დად-

სტანდარტული მოზაიკა უკველესი შუმერული ძალაქსახელმწიფოს ურის (შუმერულად – Urim) სამეფო საგარეოპიდან, დამზადებული ნითელი პირაქვის, გილუმის (მთის ფისი), ლაგურისის და ნიჰარისაგან. დაახლ. 2600წ. ძვ.წ.

გენილია ორასზე მეტი შუმერული სიტყვა, რომლებიც პარალელურად პოულობს ქართველურ ლექსიკასთან (14: 117-119; 12: 31-32). მათ შორის საყურადღებოა ქართული „ებანი“, „ბანი“ და შუმერული „PAN“ ან „BAN“.

ივ. ჯავახიშვილის აზრით, „ბანი“ თავდაპირვე-

ლად გარკვეული ხმის სახელწოდებას კი არ ნიშნავდა, არამედ ზოგადად შებანებას, ხმათა შეწყობას. ამ მოსაზრების დასასაბუთებლად იგი იყენებს ხალხური ზეპირსიტყვიერების მასალებს. მაგალითად, „ლექს სხვაზედ გადავაქციოთ, ბან მამეც საყიყინაო“, ან

ჩანჭი

„დაჰკარ და დაჰკარ ფანდურო, კარგა მადლიე ბანია“ და სხვ. აქ ბანი მხოლოდ და მხოლოდ აკომპანემენტს ნიშნავს. შებანება, დაბანება, აკომპანემენტის აღმნიშვნელი ტერმინი იყო. მხოლოდ შემდეგში იქცა ბანი დაბალი ხმის აღმნიშვნელ სახელად. **ივ. ჯავახიშვილი ბანს ეტიმოლოგიურად და ფუნქციით უკავშირებს ძველ ქართულ საკრავს ებანს.** „ბანი ძველადაც და თანამედროვე ხალხურ სიტყვიერებაშიც იმდენად ბოხი ხმის აღმნიშვნელი არ იყო, რამდენადაც ზოგადად აკომპანემენტის, შებანებისა, რომელიც შესაძლებელია საკრავიერიც ყოფილიყო და ხშიერიც, თუ ამ გარემოებას გავითვალისწინებთ და თანაც გავიხსენებთ, რომ ძველ ქართულ ძეგლებში ვალო-

ბის შეხმობა-აყოლებისა, ანდა დასამღერად განკუთვნილ საკრავს **ებანი** ერქვა, შესაძლებელია ამ ორი სიტყვით ბანისა და ებანის ესოდენ დიდმა ბგერითმა მსგავსებამ ჩვენი ყურადღება მიიპყროს. მართლაც, ნუთუ შემთხვევითია, რომ აკომპანემენტს, შეხმობა-აყოლებას ბანი ეწოდება და აკომპანემენტისა და დამღერებისათვის განკუთვნილ საკრავსაც ებანი ერქვა, რომელიც ქნარისა და ჩანგის სინონიმებადაც გვხვდება. ძნელი დასაჯერებელია, რომ აქ სრულებით შემთხვევითი, მხოლოდ გარეგნული, ბგერითი მსგავსება იყოს. ქართულ სახელს ებანს არსად თვისომნი არ უჩანს ეგვიპტურის გარდა, სადაც ასეთსავე საკრავს „ტე ბუნი“ ანუ „ტებუნი“ ეწოდებოდა... სამწუხაროდ, ვერ გავარკვიე, არსებობს თუ არა რაიმე ეტიმოლოგია ამ ეგვიპტური სახელისათვის, მაგრამ ვფიქრობთ, რომ ქართული ებანისა და ძვ. ეგვიპტურ ტებუნისა და არც **ქართული ბანისა და ებანის მსგავსება შემთხვევითი არ უნდა იყოს და ძირი მათ საერთო უნდა ჰქონდეთ**“. დაბადების ქართული თარგმანის სათანადო ადგილების ებრაულ, ბერძნულ, ლათინურ და სომხურ თარგმანებთან შედარებისას ივ. ჯავახიშვილი ებანს ქნარის ქართულ შესატყვისობად მიიჩნევს. „საკრავიც ქართული იყო თუ არა თავდაპირველად, ეს ჯერჯერობით გამოსარკვევია, მაგრამ მისი ებრაული ქინორ-ის ქართულ შესატყვისობად მიჩნევა და გამოყენება უფლებას გვაძლევს ვიფიქროთ, რომ ებანიც ვალობა-სიმღერის შებანებისათვის განკუთვნილი საკრავი ყოფილა, რომელიც ძალებიან საკრავთა ჯგუფს ჰკუთვნებია დაბადების ქართულად გადმოთარგმნის ხანაში მაინც“ (21: 1, 303-305, 135-145, 138). ივ. ჯავახიშვილის მოსაზრების ანალოგიურად გრ. ჩხიკვაძე ებანს ძალებიან საკრავთა (ჩანგი, ქნარი) ჯგუფს მიაკუთვნებს. მისი აზრით, ებანი ქნარის ტიპის ქართული საკრავია; თვით სახელწოდება „ებანი“ ამ საკრავის ქართული სახელია. საქართვე-

ლოში, არქეოლოგიური გათხრების შედეგად ყაზბეგში (სტეფანწმინდაში) აღმოჩენილ ხუთძალიან საკრავს, რომელიც მემუსიკეს ხელში უჭირავს (ძვ. წ. VI ს.), მკვლევარი ებანის მოყვანილობის სამუსიკო საკრავად მიიჩნევს. ი. ხაშბას აზრით, საკრავი ყაზბეგის განძიდან თითქმის ემთხვევა შუმერულ ხუთძალიან რკალისებურ ჩანგს. არანაკლებ მნიშვნელოვანია უფლისციხეში სოფ. ბამბების ნამოსახლარში აღმოჩენილი ნიღბოსანი მემუსიკის თიხის ფიგურა. იგი, როგორც დ. ხახუტაიშვილი შენიშნავს, ქრონოლოგიურად ახლოს დგას ყაზბეგის ქანდაკებასთან და მიეკუთვნება ძვ. წ. VII-VI საუკუნეებს. მკვლევრის აზრით, საკრავი, რომელიც მემუსიკეს ხელთ აქვს, ჩანგი უნდა იყოს. მ. შილაკაძე ამ ძეგლს ჩანგისებურ საკრავს, ლირას უწოდებს. (18: 56-57; 19, 11: 75; 20: 73-74; 16: 57; 17: 201-204).

ტერმინ „ებანის“ ეტიმოლოგიისათვის საყურადღებოა ფ. გალპინის მოსაზრება შუმერული არფის უძველესი სახელწოდების შესახებ. ურში აღმოჩენილი არფების განხილვისას იგი ყურადღებას ამახვილებს მშვილდისებური არფის არქაულ სახელწოდებაზე PAN ან BAN. ეს საკრავი ეგვიპტეში უძველესი დროიდან იყო ცნობილი ban ან ben-ის სახელით და წარმომდგარია სიტყვის შუმერული მნიშვნელობიდან „მშვილდი“ (რკალი). საკრავის აღნიშნულ სახელწოდებაზე შუმერულ ენაში შემორჩენილი სიტყვები მიუთითებს: GIŠ-PAN-TAG-GA ნიშნავს „დაარტყა PAN-ს“, LU-GIŠ-PAN-TAG-GA — „PAN-ზე დამრტყმელი“ (მცემელი). ე. კოლარი აგრეთვე ფიქრობს, რომ უძველესი არფის პროტოტიპია მშვილდი და ძველევგვიპტური არფის სახელი ban, ben შესაძლოა შუმერულ giš ban, giš pan-ს (მშვილდი) უკავშირდებოდეს. გრძელყოლიანი საკრავი PAN-TUR, რომელიც წარმოიშვა მშვილდისებური არფისაგან და ნიშნავს „პატარა მშვილდს“ (რკალს), სომხეთში

Pandir-ის და საქართველოში Panduri-ის სახელწოდებითაა ცნობილი. როგორც ფ. გალპინი შენიშნავს, ისტორიულად ეს ქვეყნები მჭიდრო კავშირში იყვნენ მესოპოტამიასთან, სადაც აღნიშნული საკრავი ძვ. წ. II ათასწლეულიდან დასტურდება. საინტერესოა, რომ მკვლევარი ქართულ ფანდურს ეტიმოლოგიურად და ფორმით შუმერულ PAN-TUR-ს უკავშირებს და რაც მთავარია, ამ კავშირს იგი ხსნის წინა აზიასთან ქართველთა წინაპრების ისტორიულ-კულტურული ურთიერთობით (4: 27-35, 70; 8: 98, 17: 203). კ. ზაქსი ქართულ ჩანგს შუმერულ არფას უკავშირებს. ვ. ბელიაევა თავის დროს დააყენა საკითხი ქართული და, კერძოდ, სვანური არფების ბეგრატირების შესწავლისა, რასაც შესაძლოა შუქი მოეფინა ისეთი შორეული კულტურებისათვის, როგორც შუმერული მუსიკალური კულტურა (მას მხედველობაში ჰქონდა ურში აღმოჩენილი თერთმეტსიმინი არფა) (8: 98; 3: 39).

ინტერესს იწვევს კ. ზაქსის მიერ ამოკითხული შუმერული ლურსმული სამუსიკო დამწერლობა (ძვ. წ. III ათასწლეული). იგი შედგება ორმოცდაჩვიდმეტი მარცვლისაგან, რომელთაგან თვრამეტი ცალკეულ მუსიკალურ ბგერებს აღნიშნავს. დანარჩენი — ორ და სამხმიან თანაბგერადობებს გამოხატავს. შუმერული სამუსიკო დამწერლობიდან ირკვევა, რომ არფა არა მხოლოდ იმეორებს მელოდიას, არამედ, შემოფარგლავს მას ორი და სამხმიანი თანაბგერადობებით, მათ შორის — კვარტებით, კვინტებით, ოქტავებით, ორმაგი ოქტავებით (8: 103; 7: 195-196; 9: 212). ეს თანაბგერადობები საკრავიერი მრავალხმიანობის ერთ-ერთ ადრეულ ეტაპზე მიუთითებს. ქართული მრავალხმიანობის განვითარების უძველესი საფეხური კვარტული წყობის მქონე ორსიმინამა ფანდურმა შემოგვინახა. აფხაზური ორსიმინი საკრავის აფხარცას სიმთა ჟღერადობა ზუსტად ემთხვევა სვანური სამსიმინი ტუნი-

რის განაპირა სიმთა ჟღერადობას (სოლ – (ლა) – დო), რის საფუძველზეც ირკვევა, რომ ტუნირი ადრე კვარტული წყობის ორსიმიანი საკრავი უნდა ყოფი-

– *სვანური სიმღერებისათვის დამახასიათებელი სამხმინობა (1: 9)*. საყურადღებოა, რომ საკრავის სიმთა რაოდენობა და წყობები მრავალხმიან სიმღერებში ხმათა რაოდენობის შესაბამისადაა განხილული. თუ მხედველობაში მივიღებთ არსებულ მოსაზრებას გრძელყელიანი საკრავის არფიდან წარმოშობის შესახებ, მაშინ ცხადია, საკრავიერი მრავალხმიანობის ის უძველესი ფორმა, რომელიც ფანდურმა შემოგვინახა, ოდესღაც ჩანგზეც უნდა ასახულიყო. ამგვარად, მრავალხმიანობის განვითარების ადრეული ფორმები, რომლებიც ხშიერ მუსიკაშია დაღეჭილი, საკრავიერ მუსიკაში, კერძოდ ძაღებიანი საკრავების უძველეს წყობებსა და, თანაბგერადობებში ვლინდება. ბუნებრივია, აღნიშნული წყობა და თანაბგერადობები ცნობილი უნდა ყოფილიყო იმ ხანისათვის, როდესაც თვით ეს საკრავები არსებობდა. თუ გავითვალისწინებთ, რომ მრავალხმიანობის საწყისები ხშიერი მუსიკის წიაღში ჩნდება და მრავალხმიანობის შეგრძნება, ხმათა ჰარმონიული შეხამება იმთავითვე ქართველთა წინაპრების მუსიკალური აზროვნების დამახასიათებელი, თანდაყოლილი თვისებაა, ანუ ქართველურ ტომთა ფსიქიკის სტრუქტურული ელემენტია (10: 18-167; 287-289), მაშინ შესაძლებელია ძაღებიანი საკრავების ასაკის მიხედვით, აგრეთვე ქართული მრავალხმიანობის საწყისი ფორმების ხნიერების განსაზღვრა. თუ გავითვალისწინებთ სამეცნიერო ლიტერატურაში არსებულ მონაცემებს ქართველთა წინაპრების წინააზრის უძველეს მოსახლეობასთან, კერძოდ, კი შუმერებთან ისტორიულ-კულტურული ურთიერთობების შესახებ, ცხადია, მათ შორის კავშირი მუსიკალურ სამყაროშიც საფუძველმოკლებული არ უნდა იყოს. ასეთ ვითარებაში ქართველურ ტომებში ძაღებიან საკრავთა არსებობის ხანა კიდევ შორს გადაინევს. ნიშანდობლივია, რომ უძველესი ქართული ძაღებიანი საკრავები – ებანი

მუსიკოსი. უფლისციხე, ძვ. წ. VI - IV სს.

ლიყო. ფიქრობენ, რომ ეს დამთხვევა, სავსებით ბუნებრივია, რადგან აფხაზურ ორსიმიან საკრავზე აფხაზური სიმღერებისათვის დამახასიათებელი ორხმიანობა აისახა, ხოლო სვანურ სამსიმიან საკრავზე კი

და ფანდური როგორც ეტიმოლოგიურად, ისე ფორმით წინააზიურ საკრავებს, კერძოდ, შუმერულ ძალეზიან საკრავებს უკავშირდება, ვფიქრობთ, რომ ქართული ძალეზიანი საკრავების უძველესი წყობა და თანაბგერადობები და შესაბამისად, ქართული ხმიური მრავალხმიანობის უძველესი ფორმები, აგრეთვე სიმღერის (ჰანგის) „შეხმობა-აყოლების“ აღმნიშვნელი ტერმინი „ბანი“ ცნობილი უნდა ყოფილიყო ზემოთ აღნიშნული პერიოდისათვის.

ქართული მუსიკალური ენა მრავალხმიანია და საგულისხმოა, რომ უძველესი ქართული ეროვნული საგალობლები აგრეთვე მრავალხმიანი იყო. პროკლე დიადოხოსის „კავშირნი ღვთისმეტყველებითნი“ პეტრინისეულ „კომენტარებში“ იოანე პეტრინი (XI ს.) წერს: „სამუსიკლოი რაი რამეთუ ყოვლითურთ სამოსოი არს ჩუენი ესე სამოყუსოი მორთული წმიდისა მიერ სულისა, და ესეცა სამთა მიერ ფრთონგთა, ვიტყვ სამთა დაბამგთა, რომელთა მიერ შეინანგერების ყოველი შეყოფლებული: მზახრ, ჟირ და ბამ, რქმული და რანივე მრთველობანი ძალთა და ხმათანი...“. იოანე პეტრინის ეს, და სხვა მსგავსი გამონათქვამები მკვლევართა მიერ სხვადასხვაგვარად არის ინტერპრეტირებული (იხ. 2: 178-185). გასაზიარებელია თვალსაზრისი, რომლის მიხედვით სამების სამგვაროვნებისა და ერთარსების ასახსნელად პეტრინს ქართული მუსიკის სამხმიანობა აქვს გამოყენებული და „მზახრ, ჟირ, და ბამ“ ამის ამსახველია. „ერთბამობამია“ გამოვლენილი არსობა და მოქმედება უზეშთაესი ერთისა“ (2: 166-186; 15: 32-39). ზემოხსენებულ ისტორიულ წყაროში ტერმინი „ბანი“ მოიხსენიება ფონეტიკური სახეცვლილებით „ბამი“. „ბანის“ ან „ბამის“ ეტიმოლოგიასთან დაკავშირებით არაერთი მოსაზრებაა გამოთქმული (6: 125-131).

ფიქრობენ, რომ „ბამ“-ი და მისი ფონეტიკური ვარიანტი „ბან“-ი სახელმწიფა, გულისხმობს „დაბმულს“,

„გაბმულს“ და მომდინარეობს „ბამა“/„ბმა“-დან, რომლის თავდაპირველი მნიშვნელობა ხმათა „დაბმა“, „გაბმა“, დაკავშირებაა. მაგალითად, „ხან მთქმელი და ხან მოძახილი გაითავისებს სიმღერასა და ერთიანი ბანი „გაბამს“; „თქმა იწყება, მაღალი ბანი მოსძახს, ბანი უბანებს და „აკავშირებს“ (გადაბამს) თქმას მოძახილთან“, ან – ცხენოსნურ „მაცრულს“ ორ-ორი კაცი უნდა, ორპირულად იტყვიან, ბანმა კი უნდა **დახუროს**“* (6: 127-130, 135; 11: 54, 56). შენიშნულია ამ ტერმინების ნაირსახეობანი ქართული ენის დიალექტებსა და ქართველურ ენებში. მაგალითად, მეგრულში „გაბმის“ შესატყვისია „მიკობუნაფა“, ლეჩხუმში – „ორბუნი“, რაც ორპირულ სიმღერას ნიშნავს. ვარაუდობენ, რომ ეს ტერმინი „ორბმულს“, ორფერხულსაც“ გულისხმობდა. „ბუნა“ იმერულსა და იგივე ლეჩხუმურში „გუნდს“, „ფგუფს“ აღნიშნავდა (6: 129). ზემოთ დასახელებული ტერმინების ფუძე „ბუნ“, თავის მხრივ, იქნებ კავშირშია ივ. ჯავახიშვილის მიერ ნახსენები ეგვიპტური საკრავის სახელწოდებასთან „ტე ბუნი“ ან „ტებუნი“?

„ბან“ ან „ბამ“ ბგერითი შემადგენლობით და სემანტიკურად ერთგვაროვანი ტერმინებია. ორივე მათგანის ფუნქციაა თანხლება (აკომპანემენტი), შებანება, ხმათა გადაბმა, დაბმა, დახურვა (გადახურვა). როგორც უკვე ითქვა, ქართულ მრავალხმიან სიმღერაში „ბან“-ს საერთო ძირი აქვს ქართულ საკრავთან „ებანი“, რომელიც ეტიმოლოგიურად და ფორმით შუმერულ სიმეზიან საკრავს PAN ან BAN უკავშირდება. რაც შეეხება „ბამ“-ს, იგი „ბმა“-დან (დაბმა) მომდინარე ტერმინია, რომელიც ქართველურ-ინდოევროპულ საერთო ლექსიკაში შედის (5; 12: 33).

ზემოთ წარმოდგენილი ლექსიკური თანხვედრები, თავის მხრივ, მიუთითებს წინააზიის უძველეს მოსახლეობასთან ქართველურ ტომთა გენეტიკურ თუ მჭიდრო ისტორიულ-კულტურულ კონტაქტებზე.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. ახოზაძე – ახოზაძე ვ., Предисловие, Сб., «Абхазские песни», составители В. Ахоზაძე, И. Кортуа, Москва, 1057.
2. ბახტაძე – ქართული კულტურა – დასავლეთი, თბილისი, 2001.
3. ბელიევი – Беляев В. М., К вопросу изучения грузинских народных инструментов, Тбилиси, 1936.
4. გალპინი – Galpin F. W., The Musik of the sumerians and their immediante successors the babilonians and assurians, Cambridge at the university press, 1937.
5. გამყრელიძე, ივანოვი – გამყრელიძე თ. ვ., Иванов Вяч. Вс. Индоевропейский язык и индоевропейцы, I, II, Тбилиси, 1984.
6. გარაყანიძე ე. ზოგიერთი ქართული მუსიკალური ტერმინის რაობისა და ეტიმოლოგიის გარკვევისათვის. ედიშერ გარაყანიძე, რჩეული წერილები, თბილისი, 2007.
7. გრუბერი – Грубер Р. И., История музыкальной культуры, I, Москва, 1941.
8. ზაქსი – Закс К., Музыкальная культура Вавилона и Ассирии. Музыкальная культура древнего мира, Ленинград, 1937.
9. მაისურაძე ნ., ქართული მრავალხმიანობის სანყისების დათარიღების საკითხისათვის, მასალები საქართველოს ეთნოგრაფიისათვის, XVIII, თბილისი, 1975.
10. მაისურაძე ნ., ქართული ტრადიციული მუსიკა და ეროვნული ცნობიერება, თბილისი, 2015.
11. მაჩაბელი დ., ქართველთა ზნეობა. ჟ. „ცისკარი“, 1864.
12. მელიქიშვილი ი., ხაზარაძე ნ., ქართველთა პირველსაქცხოვრისი ენობრივი მონაცემების კონტექსტში. იხ. ქართველები, თბილისი, 2016.
13. მუსხელიშვილი დ., ქართველთა წარმომავლობისათვის, თბ., 2010.
14. მუსხელიშვილი დ., ქართველთა წარმომავლობისათვის. იხ. საქართველოს ისტორია, I, თბილისი, 2012.
15. ფირცხალავა ნ., „მზახრი, ჟირი, ბამის ერთობა შეყოფლებისაღ“ შესახებ იოანე პეტრონის განმარტებაში“. ქართული საეკლესიო გალობის თანამედროვე პრობლემები, თბილისი, 2002.
16. შილაკაძე მ., ქართული ხალხური საკრავები და საკრავიერი მუსიკა, თბილისი, 1970.
17. შილაკაძე მ., ტრადიციული სამუსიკო საკრავები და ქართულ-ჩრდილოკავკასიური ეთნოკულტურული ურთიერთობანი, თბილისი, 2007.
18. ჩხიკვაძე გრ., სამუსიკო საკრავი ებანი და მისი რაობა. მასალები საქართველოს ეთნოგრაფიისათვის, VII, თბ., 1965.
19. ხაშბა – Хашба И., Абхазские народные музыкальные инструменты, I изд., Сухуми, 1967; II изд. 1979.
20. ხახუტაიშვილი დ., უფლისციხე, I, თბ., 1964.
21. ჯავახიშვილი ი., ქართული მუსიკის ისტორიის ძირითადი საკითხები, I, გამოცემა, თბ., 1938; II გამოცემა, თბ., 1990.
22. ჯაფარიძე ო., ქართველი ხალხის ეთნოგენეზის სათავეებთან, თბილისი, 2006.

ირაკლი ცინცაძის მორიგი კონცერტი

თამარ ზურჯანაძე

თანამედროვე ქართველ კომპოზიტორთა შორის, ირაკლი ცინცაძე ერთ-ერთი აქტიური, შემოქმედებითად ნაყოფიერი კომპოზიტორია. მისი შემოქმედება მოიცავს აკადემიური მუსიკის თითქმის ყველა ჟანრს, მიმართავს დიდსა თუ მცირე ფორმებს: ბალეტი, სიმფონიური, სხვადასხვა ინსტრუმენტისათვის განკუთვნილი კონცერტები – საფორტეპიანო, სავიოლინო, არფისათვის, კლარნეტისათვის, საყვირისა და ჩელესტისათვის, ინსტრუმენტისათვის, რომელისთვისაც, როგორც სოლორეპული ინსტრუმენტისათვის, არა მხოლოდ ქართულ, არამედ მსოფლიო მუსიკალურ ლიტერატურაში თითქმის არავის მიუმართავს. ირაკლი ცინცაძე მადიებული სულის შემოქმედი, რომელიც კამერულ მუსიკაშიც ესწრაფვის სხვადასხვა და უჩვეულო ფერებს, თანაქდერადობებს მიაგნოს, ამიტომ ყოველთვის საინტერესოა მისი ნაწარმოებების მოსმენა. მისი შემოქმედებითი ნაყოფიერებიდან გამომდინარე, გასაკვირი არაა, რომ იგი წელიწადში, სულ მცირე, ორჯერ მანც მართავს საავტორო კონცერტს.

ამჯერად, წლის ბოლოს, 2019 წლის 6 დეკემბერს, კომპოზიტორი წარსდგა მსმენელის წინაშე შემაჯამებელი საავტორო კონცერტით, რომელიც საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის საკონცერტო დარბაზში გაიმართა.

შესრულდა სონატა ალტისათვის ფ-ნოს თანხლებით, რომელსაც ნიუ-იორკის კამერული მუსიკის ფესტივალზე პირველი პრემია მიენიჭა. პროგრამაში იყო აგრეთვე პიესების ციკლი ვიოლინოსა და ფ-ნოსათვის, რომელსაც გერმანიაში, დარმშტადტის ფესტივალზე პრემიით აღინიშნა.. ჩვენ ვავსაუბრეთ კომპოზიტორს:

თამარ ზურჯანაძე – დღეს სშესრულებული ნაწარ-

ირაკლი ცინცაძე

მოებებიდან, რომელ ნაწარმოებს გამოყოფდით განსაკუთრებით?

ირაკლი ცინცაძე – გამოვარჩევი №4 ფანტაზიას სასულე, ფ-ნოსა და ვიბროფონისთვის შემადგენლობისთვის,„საქმე ის გახლავთ, რომ მე შექმნილი მაქვს 10 მსგავსი ფანტაზია, ამასთან ინსტრუმენტების შემადგენლობამუდმივად იცვლება: ეს ხან სიმებიანების ფგვფია დასარტყამებთან ერთად, ხან შერეული შემადგენლობა სიმებიანების, ლითონის და ხის ჩასაბერი საკრევე-

ბისა და დასარტყამების თვის. ყოველივე ეს ხაზს უსვამს ციკლის კონტრასტულობას პირველი ფანტაზი-იდან უკანასკნელამდე. მასთან, აღვნიშნავდი, რომ ფანტაზია №4 შესრულდა გერმანული მხარის დაკვე-ით.

ირაკლი ცინცაძე, საპარტოვალოს სამოსიძელო მართლ-მადიდებელი ეკლესიის საავსტრიარქო მუსიკის მოსამხდრე მისროლოდისტი შიო (არიასკანოზაში ელიზბარ მუჯირი).

თამარ ბურჯანაძე — დაგეთათხმებოდით, რომ თქვენს მიერ დასახული ამოცანა, ნამდვილად მიღ-ნეულია. ფანტაზია, თავისი ჟღერადობით, მართლაც კოლორისტულ-კონტრასტულია, გამოყენებულია მრავალფეროვანი ტემბრული შუქ-ჩრდილები, რეგისტრული თუ ფაქტურული შეპირისპირების ეფექტები, მუსიკალური მასალის პოლიფონიზაცია და ა.შ., რაც, უდა-ვოდ, საინტერესო შთაბეჭდილებას ტოვებს მსმენელზე.

ირაკლი ცინცაძე — ყურადღებას შევაჩერებდი ერთ მომენტზე. საზოგადოდ, მუსიკა, ესთეტიკური კუთხით, თავისთავად იხრება ნეოკლასიციზმისაკენ, ნეოკლასი-ცისტური წერის მანერისაკენ. თუ გავითვალისწინებთ და გავაანალიზებთ მსოფლიო მუსიკალური ხელოვნე-ბის განვითარების ტენდენციებს, ჩანს, გავიდა ის დრო, როდესაც მუსიკა ეფუძნებოდა ხმაურის ეფექტებსა თუ კაკაფონიას. ამ ეტაპზე უკვე ხდება მსმენელზე გე-მოქმედება ტრადიციული მეთოდებით — მელოდიის, ჰარმონიის, რიტმის, ტემბრის მეშვეობით, ცხადია, ახა-ლი თვალთახედვით წარმოდგენილი. ჩემი აზრით, აქ ადვილი არ უნდა ჰქონდეს სქოლასტიკას, პლაგიატს

და მსგავს ფაქტორებს, რაც ღუპავს მუსიკალურ ნა-წარმოებს. მოვიხმობ მუსიკალური მოღვაწის ერთ ციტატას: „ჭეშმარიტი ხელოვნება იმ ტრადიციის სრულ უარყოფაზე ვერ იქნება დაფუძნებული, რომელმაც იგი წარმოშვა. ასეთი ხელოვნება ვერც განვითარდება და ვერც იარსებებს! სრულად ვიზიარებ ამ თეზისს.

თამარ ბურჯანაძე — ვთხოვთ ორიოდ სიტყვით შეაფასოთ შემსრულებლებიც. რამდენად კმაყოფილი ხართ თქვენი ნაწარმოებების ინტერპრეტაციით?

ირაკლი ცინცაძე — მათზე შეიძლება ბევრი ისა-უბრო და წერო. ამჯერად შემოვიფარგლები მოკ-ლე შეფასებით. ისინი, როგორც მონიფული არტისტე-ბი, არა მხოლოდ ასრულებენ ნაწარმოებებს, არამედ სრულად შეისისხლხორცებენ ნაწარმოებს და ამა თუ იმ ქმნილების ორგანულ ტრანსფორმირებას ახდენენ. აღვნიშნავდი სენდი ვართანოვას, ეკატერინე კაზარი-ანს, ვიქტორია სურმავა-ვაგნერს. ესენი, ყველანი შემდგარი, ელვარე მუსიკოსები არიან — ანსამბლის-ტები, რომელთა ტალანტს ემატება უზადო ოსტატობა. განსაკუთრებით გამოვყოფდი დების, ქრისტინა და რეგინა მერიამოვების ცნობილ საფორტეპიანო დუეტს, რომლებმაც აღიარება მოიპოვეს, როგორც საქართ-ველოში, ისე უცხოეთში. შესანიშნავი იყო თბილისის კონსერვატორიის სტუდენტთა ჩასაბერი ანსამბლი — დ. ხოჭოლავა, ც. დარჯანია, გ. თიკაშვილი, დ. ქორიძე, ბ. ფეიქრიშვილი, მათთან ერთად თბილისის კონსერ-ვატორიის პროფესორი ჰიანისტი მამუკა სიხარული-ძე და სოლო ვიბრაფონის შემსრულებელი, ჯ. კახიძის სახ. თბილისის სიმფონიური ორკესტრის მუსიკოსი ნ. აბულაძე. არ შეიძლება არ გამოვყო სეპტეტი №4-ის მომზადებაში ცნობილი ფაგოტისტის, ამჟამად კონ-სერვატორიის პროფესორისა და კამერული ანსამბლის კათედრის ხელმძღვანელი მ. მანკვილაძე. ასეთ მუსი-კოსებთან მუშაობა ნებისმიერი კომპოზიტორისათვის უდიდესი სიამოვნება და ბედნიერებაა.

თამარ ბურჯანაძე — დიდი მადლობა ინტერვიუ-სათვის. იმედია მომავალშიც მოგვეცემა შესაძლებლო-ბა გავეცნოთ თქვენ ახალ, ორიგინალურ ოპუსებს. წარ-მატებებს გისურვებთ.

საიუბილეო კონცერტების ციკლი (ალოიზ მიზანდარის სახელობის ხელოვნების №1 სკოლის 145-ე წლისთავი)

ლევან მიზანდარი

ახლახან 145 წელი შესრულდა ქართული პროფესიული სამუსიკო საგანმანათლებლო კერის დაბადებიდან, კერძოდ, 1874 წელს ევროპიდან დაბრუნებულმა პირველმა ქართველმა კომპოზიტორმა, საერთაშორისო მნიშვნელობის პირველმა ქართველმა პიანისტმა, ქართული საფორტეპიანო სკოლის ფუძემდებელმა ალოიზ მიზანდარმა (1837-1912), პირველმა პროფესიონალმა მომღერალმა ხარლამპი სავანელმა (1842-1890) და პიანისტ-მეცენატმა კონსტანტინე ალიხანოვმა (1848-1931) თბილისში დაარსეს სამუსიკო სკოლა, რომელსაც წილად ხვდა ისტორიული მისია, გამხდარიყო მუსიკალური კულტურის აკვანი მთელ კავკასიაში.

1886 წელს სამუსიკო სკოლა გადაკეთდა სამუსიკო სასწავლებლად, ხოლო 1917 წლის 1 მაისს მას მიენიჭა სახელმწიფო კონსერვატორიის სტატუსი. რადგან სასწავლებელი კონსერვატორიად გარდაიქმნა, საჭირო გახდა დანყებითი საფეხურის – სამუსიკო სკოლის გახსნა, ამიტომ კონსერვატორიამ იმავე წელს თავისივე ბაზაზე შექმნა სამუსიკო სკოლა, რომელსაც მოგვიანებით, 1976 წელს ალოიზ მიზანდარის სახელი ეწოდა. ამ პერიოდში სკოლას ხელმძღვანელობდნენ შესანიშნავი მამულიშვილები, მაღალი რანგის პროფესიონალები და ღვანღმოსილი დირექტორები: ელენე ქიქოძე, პ. ახალკაცი, ლია ავალიშვილი.

1990-იანი წლების სახელმწიფო გადატრიალების დროს ენგელსის ქუჩაზე არსებული სკოლის შენობა დაინვა, რასაც მოჰყვა 8 წლიანი გაჭირვების პერიოდი. 2000 წელს, სკოლის დირექტორის ბ-ნ ნუგზარ მირზაშვილის ძალისხმევით, სკოლას გადაეცა შენობა ჩუბინაშვილის ქუჩაზე, სადაც მოგვიანებით ასევე დაბინავდა კონსერვატორიის სამუსიკო სემინარია. რადგან ორი სამუსიკო დაწესებულების ერთ შენობაში არსებობა მიზანშეწონილი არ იყო, ამიტომ, 2015 წელს სკოლის დირექტორმა ქ-ნმა მანონ ბუაძემ სკოლას მოუპოვა ახალი შენობა, ოპერის წინ, რუსთაველის გამზირი №28/აღ. ჭავჭავაძის ქუჩა №2.

დღეს, სკოლას ხელმძღვანელობს დირიჟორი ბ-ნი გელა ფარჩუკიძე, მან სკოლას ახალი სივრცე შემატა – ქალაქ თბილისის მერიის თანადგომით შექმნა ყველასათვის ცნობილი „თბილისის ბავშვთა კაპელა“, რომელიც ახლახან გახდა „ქართული ბრენდი 2019“-ის საპატიო მფლობელი.

„თვილისის გავრცობა კავალა“, ხალხმწივანელი გელა ფარჯანიძე

სკოლის საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით, 13 დეკემბერს კონსერვატორიის დიდ დარბაზში გაიმართა კონცერტი, რომელშიც მონაწილეობდნენ სკოლის ლაურეატი მოსწავლეები, მასწავლებლები, მშობლები და სკოლის მეგობრები.

პირველი ნაწილი დაეთმო კამერულ-ინსტრუმენტულ და ვოკალურ ჟანრებს, მსმენელის წინაშე წარდგინენ პედაგოგების: ლიანა პეტრიაშვილის მოსწავლე საბა რობაქიძე, ბიეტორ კიკაჩიშვილის მოსწავლე ცოტნე ტრიკიშვილი, ბაია გრიგოლიას მოსწავლეები ანანო ჩხეიძე და ნიკოლოზ როსტიაშვილი, ია ბახტაძის მოსწავლეები ანა დაღელიშვილი და მარია-ელენე ბეჟაშვილი, სამუსიკო ხელოვნების ასოცირებული პროფესორის, საერთაშორისო კონკურსის ლაურეატის, პიანისტ მარია ჯინჯველაშვილის მოსწავლეები: მართა ჩახაია და მარიამ დანიშვილი, ხელოვნებისმცოდნეობის დოქტორის, ასოცირებულ პროფესორ ანა

არგელაძის მოსწავლეები და-ძმა ანა და ლუკა გურჩიანები, ქეთევან თავაშვაძის მოსწავლე ნიკოლოზ ლომიაშვილი. ნატალია ბარდაველიძის მოსწავლე მარია-ელენე ბეჟაშვილი, ფატმან ნიჟარაძის მოსწავლე ელენე ზაალიშვილი, კონცერტმასტერები ნინა გვასალია-ხოშტარია და გოგინა შყერილაძე. საქართველოს

კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირის ინსტრუმენტალურმა ტრიომ, რომლის წევრებიც ასევე არიან სკოლის წამყვანი პედაგოგები ქეთევან თავაშვაძე, ია ბახტაძე და მარია ჯინჯველაშვილი დიდი წარმატებით შეასრულა თანამედროვე ქართული კომპოზიტორების ვაჟა აზარაშვილის, გოგა შავერზაშვილის, კახა ცაბაძის,

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირის ინსტრუმენტალური ტრიო: ქეთევან თავაშვაძე, ია ბახტაძე, მარია ჯინჯველაშვილი

მანანა ალფაიძის (და ჩემი ლ.მ.) ნაწარმოებები. პუბლიკა დიდი ოვაციებით შეეგება კომპოზიტორთა კავ-

შირის თავმჯდომარე გოგა შვერზაშვილს, რომელმაც თავად წარმოადგინა იმპროვიზაცია-მიძღვნა.

სკოლის დირექტორის მოადგილემ, პიანისტმა თინათინ ცაგარეიშვილმა შეასრულა 1867 წელს ვენაში დაწერილი ალოიზ მიზანდარის საფორტეპიანო პიესა „ნუთიერი ფიქრები მეგობარზე“, რომლის ავტოგრაფიც დაცულია საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმში და ქრონოლოგიურად ქართული საფორტეპიანო მუსიკის პირველ ნიმუშს წარმოადგენს.

მეორე განყოფილებაში მსმენელის წინაშე წარდგა „თბილისის ბავშვთა კაპელა“. მესტრო გელა ფარჩუკიძის ხელმძღვანელობით. გუნდს აკომპანირებს უწევდა მე-19 და მე-20 მუსიკალური სკოლების მოსწავლეებისგან დაკომპლექტებული ორკესტრი და სპეციალურად სადამოსთვის შექმნილი მშობელთა და მოსწავლეთა როკ-ჯგუფი. ბას-გიტარაზე დაუკრა ცნობილმა ადვოკატმა ლევან ჩხეიძემ, სოლო-გიტარაზე — ვაჩე ლალიაშვილმა. ფორტეპიანოს პარტიას ასრულებდა ეთერ ფარჩუკიძე, ხოლო დასარტყამ

ინსტრუმენტზე (“georgian drum school”-ის) მოსწავლე თემურ ივანიაშვილი. მუსიკოსთა არმიის მრავალფეროვანი რეპერტუარის ცენტრალური ნაწილი გახლდათ სცენები ენდრიუ ლოიდ ვებერის როკ-ოპერადან „იესო ქრისტე სუპერვარსკვლავი“, რომელიც საქართველოში ასეთი მასშტაბით პირველად შესრულდა. ნამდვილად შთაბეჭდავი სადამო გამოვიდა!

25 დეკემბერს საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის დარბაზში გაიმართა საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებული მეორე კონცერტი, მესტრო გელა ფარჩუკიძემ სკოლის პედაგოგებს ნატალია ბარდაველიძეს, ანა არველაძეს, მარინე ალიაშვილს, ლილი ლუზგიშვილს, მარინე სამხარაძეს, ლიკა მაჭარაძეს, ია ქიტუაშვილს, მანანა ალფაიძეს, ანგელინა ნამგალაძეს, გოგინა შეყრილაძეს, ფატმან ნიჟარაძეს, თინათინ ცაგარეიშვილს, ია ბახტაძეს, ქეთევან თავშავაძეს, მაია ჯინჭვლაშვილს, თინათინ ვაზაგაშვილს, ბაია გრიგოლიას, ნინა გვასალია-ხოშტარას, ლიანა პეტრიაშვილს, ვლადიმერ ედილაშვილს, ბიქტორ კიკაჩიშვილს გადასცა თბილისის მერიის სიგელები,

ბავშვთა აღზრდის საქმეში შეტანილი განსაკუთრებული წვლილისთვის, რითაც კიდევ ერთხელ აღინიშნა პედაგოგთა უანგარო თავდადება ამ უმნიშვნელოვანეს საქმეში (სიველი მიიღო თავად მესტრომაც). ხოლო პედაგოგებს ლილი ლუზგიშვილს, ვლადიმერ ედილაშვილს და მარინე ალიაშვილს მრავალწლიანი პედაგოგიური მოღვაწეობისთვის მიანიჭა „საპატიო მიზანდარების“ წოდება. პირველად ეს წოდება შარშან მიიღო პედ. ლიანა პეტრიაშვილმა, ხოლო მეორედ ან გარდაცვლილმა პედაგოგმა ქ-ნმა ირინე ფიცხელაურმა.

მსმენელის წინაშე სოლო, ვოკალური და ინსტრუმენტული დუეტებითა და ანსამბლებით წარდგნენ პედაგოგ ნატალია ბარდაველიძის ლაურეატი მოსწავლეები ელენე-მარია ბეჟაშვილი, ანა-მარია ხუციშვილი და ლუკა ექვთიმიშვილი, პედ. ლიანა პეტრიაშვილის მოსწავლეები ბარბარე თორია (ლაურეატი) და თინათინ ქავთარაძე, პედ. მარინე ალიაშვილის მოსწავლე გიორგი მჭავანაძე, პედ. ბაია გრიგოლიას ლაურეატი მოსწავლე გიორგი ქობალავა, პედ. ლალი ლუზგიშვილის მოსწავლეები სანდრო წურნუშია და მარიამ ცინცაძე, პედ. მარინე სამხარაძის მოსწავლე ანასტასია ზალისკო, პედ. ია ბახტაძის მოსწავლე ანასტასია ოსეფაიშვილი, პედ. თინათინ ცაგარეიშვილის ლაურეატი მოსწავლეები მარიამ ალიბეგაშვილი და ლევან მუსერიძე, პედ.

1904 წელი, მუსიკალური სასწავლებლის დირექცია და პედაგოგები, ცენტრში სხედან: ალოიზ მიჯანღარი, ნიკოლაი ნიკოლაევი, ანა თულავილი, მესამე რიგში მარცხნიდან მიუჩა დვას გაძარია ფალიაშვილი.

მაია ჯინჭველაშვილის მოსწავლეები მარიამ მაისურაძე, სანდრო ედიშერაშვილი (ლაურეატი) და მართა ჩახაია, პედ. თამარ ლობჯანიძის მოსწავლე თამაზ სახე-

პედ. ელენე ჯანჯალიას მოსწავლეები ქეთევან მაღლაკელიძე და გიორგი ტასაშვილი (ლაურეატი), პედ. გოგინა შეყრილაძის მოსწავლეები ანა ბარათაშვილი და ანრი კორძაია, პედ. ბიქტორ კიკაჩიშვილის ლაურეატი მოსწავლე ცოტნე ჭრიკიშვილი, პედ. ნინა გვასალია-ხოშტარიას ლაურეატი მოსწავლე ალექსანდრე სადუნიშვილი, პედ. ფატმან ნიჭარაძის ლაურეატი მოსწავლე ეკატერინე ზაალიშვილი, კონცერტმასიტერები თეონა გოდუაძე, ნინა გვასალია-ხოშტარია, გოგინა შეყრილაძე, ქეთევან თავშვაძე და მაია ჯინჭველაშვილი. კონცერტზე ია ბახტაძემ და მაია ჯინჭველაშვილმა შეასრულეს სპეციალურად ფლეიტისა და ფორტეპიანოსთვის ჩემ მიერ გადატანილი ა. მიზანდარის პიესა „აღმოსავლური მელოდია“. ხოლო საღამოს წამყვანმა სკოლის დირექტორის მოადგილემ, პიანისტმა თინათინ ცაგარეიშვილმა ახალი რედაქციით წარმოგვიდგინა ა. მიზანდარის საფორტეპიანო პიესა „წუთიერი ფიქრები მეგობარზე“. სკოლის ტრადიციის თანახმად, მსმენელის წინაშე წარდგა კურსდამთავრებული, ამჯერად ლაურეატი თამარ ექვთიმიშვილი. საღამომ თბილ, ოჯახურ ატმოსფეროში ჩაიარა. ორივე კონცერტმა ნათლად

2019 წელი, სკოლის დირექცია და პედაგოგები

ლაშვილი, პედ. ქეთევან თავშვაძის მოსწავლეები გიორგი ბაქრაძე და ნიკოლოზ ლომიაშვილი (ლაურეატი),

დაგვანახა, რომ ალოიზ მიზანდარის დანყებულ საქმეს კეთილსინდისიერად ავრძელებენ თავიანთ საქმეზე შეყვარებული ენთუზიასტი მასწავლებლები, რომლებიც უდიდესი შრომის ფასად ცდილობენ აღზარდონ არა მარტო მომავალი მუსიკოსები, არამედ ადამიანები და ნამდვილი მოქალაქეები.

სკოლას ბოლო წლებში პედაგოგების რანგში შემატნენ ნიჭიერი მუსიკოსები: თამარ ლობჯანიძე, ელენე ჯანჯალია, იულია პეტრიჩენკო, მარიამ ფერიაშვილი, კომპოზიტორი ნინო ოშიაძე, თეონა გოდუაძე, თეა დუმბაძე, ვაჩე ლალიაშვილი. სკოლაში ფუნქციონირებს თეატრალური წრე დოდო ქარდავას ხელმძღვანელობით, ასევე სამხატვრო წრე – ხელმძღვ. პედაგოგი ირინე დოხნაძე.

სკოლის ტექნიკური მენეჯერი მეკლუდ საბანაძე დიდი გულისხმიერებით უვლის ყველაფერს, ამიტომაც შენობაში შესული მოსწავლე თუ მშობელი ყოველთვის მონესრიგებულ გარემოში ხვდება.

სკოლის პედაგოგები და მოსწავლეები მონაწილეობას იღებენ გასვლით კონცერტებში, საერთაშორისო, ეროვნულ და სასკოლო კონკურსებსა და ფესტივალებში. მრავალი მათგანი ლაურეატია.

ჩემს წერილს ვასრულებ მაესტრო გელა ფარჩუკიძის გულთბილი პასუხით, რომელიც მან მომწერა სოციალურ ქსელში ამ სტატიის წაკითხვისას:

„იხარე ლევან ბატონო, მადლობა მადლიერებისათვის..“

მადლობა სკოლის ერთგულებისათვის და ჭირისუფლობისათვის...

ერთი შეხედვით ვალდებულები ხართ გვარიდან და მუშების მსახურებიდან გამომდინარე, მაგრამ განა ყოველთვის იწუხებენ თავს დიდი წინაპრის შთამომავალი მათი გზის განათებისათვის?

მიხარია, რომ დიდი პაპის გზაზე ერთგულად მოგვყვებით თქვენი შესანიშნავი ოპუსებითა და თქვენი ქართველობით, ერის კეთილმუშაკობით და ღვანლით, რომელშიც ხართ თქვენ და თქვენი ჯალაბი. იხარებდეს გვარი თქვენი...

მადლობა ჩემი პედაგოგების მოფერებისათვის. ეს ის ხალხია (უმეტესობა ქალბატონები), ვინც დღემდე

თავისი მხრებით, მოქალაქეობრივი ვალდებულებითა და ადამიანობით ერის წინაშე ათეული წლების განმავლობაში მოიტანა სკოლის სიმძიძე. მათ არავინ ანებივრებს მილიონებით და არ არსებობს კუპიურა, რომელიც თავის საქმეზე შეყვარებულ ადამიანს უფრო გულიანად გააკეთებინებს საქმეს. ისინი უბრალოდ ამისთვის დაიბადნენ, სხვაგვარად მათ არ შეუძლიათ, ეს ფულზე მეტია!!!

მაესტრო გელა ფარჩუკიძე სხვადასხვა მის უწინდელ სტატიასთან ერთად საპროფესორის კათალიკოს პასუხიანა ილია II- სთან

მადლობა მიიღეს მათ ასევე მერიისგან და მადლობა მშობლებისაგან, რომელთაც სწორედ ჩვენი სკოლის პედაგოგებმა გაუზარდეს შვილები ხელოვნების სიყვარულით!

როგორც ეკლესიასტე ამბობს – „ჟამი არს ქვათა კრებისა და ჟამი ქვათა სროლისა“, სამწუხაროდ, უკვე მრავალი წელია ჯერ კიდევ ვერ დაფასდა „ოსტატისა და შევირდის“ მადლი, განსაკუთრებით მუსიკალური ოსტატი რჩება დღემდე დაუფასებელი...

თუმცა ქვეყანაში, სადაც სვეტიცხოვლის აღმშენებელს მკლავს მოჰკვეთენ – შენ მინიმუმ მადლობელი უნდა იყო, რომ ცხოვრებას ორივე ხელით ამთავრებ... (ეს ისე – სევდიანი ღიმილისთვის..)

ქვათა კრებისა რა გითხრათ, მაგრამ ჩვენ ეხლავე უნდა შევუდგეთ მზადებას – 150 წელი ას ორმოცდაათჯერ მაგარი უნდა იყოს...)

მანამდეც და მერეც – ყველა, ვისაც რაიმე შეხება აქვს ან ექნება დიდი ალოიზ პაპის „სკოლასთან“, – დიდი პატივითა და სიყვარულით უნდა თქვას – მე მიზანდარელი ვარ!“

ქართული ხალხური სიმღერის ფილოსოფია

ქათივან ზაიაშვილი

ეთნომუსიკოლოგი

ხელოვნების სასახლის ქართული ხალხური სიმღერისა და საკრავების მუზეუმის მეცნიერთანამშრომელი

ხალხური მუსიკის ფილოსოფია ეთნომუსიკოლოგიის შედარებით ახალი მიმართულებაა. მიუხედავად ახალგაზრდა ასაკისა, ამერიკის ბევრ უნივერსიტეტში ისწავლება ეს საგანი და მეტად პოპულარულია. მის ფუძემდებლებად ითვლებიან ალან მერიემი, ბრუნო ნეთლი, და განსაკუთრებით ჩარლზ სიგერი (Merriam Alan P (1964 Music. Northwestern University Press Evanston, Illinois 60208-4170. www.google.ge. Antropology of music Nettl Bruno (2005). Study of Ethnomusicology. Illinois University.Wikipedia.org/wiki/ Bruno_nettl. Seeger, Charles. Studies in Musicology, 1935-1975. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1977).

დღეს საკმაოდ მდიდარი ლიტერატურაა დაგროვილი ხალხური მუსიკის ფილოსოფიური საკითხების ირგვლივ. ერთნი სწავლობენ დიდ ფილოსოფოსთა აზრებს მუსიკის შესახებ, მეორენი – მუსიკაში ეძებენ ფილოსოფიურ იდეებს, მესამენი – მუსიკის სრულყოფილ განმარტებას და ა.შ. რაღაც ბლუმენაუ თავის სტატიაში „მუსიკის ფილოსოფია“ ამბობს, რომ ყველაზე მეტად არ სურს მუსიკის შესახებ ფილოსოფოსთა ნააზრევზე საუბარი.... მას მოაქვს საკითხთა რიგი, რომელიც განიხილება ამ საგნის შესწავლისას: რა არის მუსიკა; რა გავლენა აქვს ჩვენზე ბგერების ერთობლიობას, მუსიკად რომ იწოდება; რა კავშირები არსებობს მუსიკასა და ადამიანის გონებას შორის; რა გავლენას ახდენს მუსიკა ჩვენს ემოციებსა და ინტელექტზე; როგორ შე-

ნინო კრავიშვილი, ასრულებს ფანდურის თანხლებით

უძლიათ ადამიანებს მოსმენილი მუსიკის შეფასება; რა კავშირია მუსიკასა და მის შესრულებას შორის; რას ვვულისხმობთ, როცა ვამბობთ, რომ მოსმენილი მუსიკა მოსაწყენია და ა.შ. (Ralph Blumenau.filolosophy of music. Google. ge) რაც შეეხება ქართულ ეთნომუსიკოლოგიასა და მის მკვლევრებს, წარსულიდან უნდა დავიწოთ თხრობა. სათქმელი ძალზედ ბევრია და მისთვის ალბათ ტომების დიდი რაოდენობა იქნება საჭირო, ამიტომ შევეცდები, შეძლებისდაგვარად შევამჯიბროვო სათქმელი. ისტორიული და ეთნოგრაფიული, გეოგრაფიული, სოციალური და რევოლუციური, სტიქიური, მიგრაციული, მეტეოროლოგიური, და ყოველგვარი ცხოვრებისეული მოვლენის გათვალისწინებით ჩვენს ქვეყანაში მეტად მრავალფეროვანი სიმღერა დავერჩა წარსულიდან. მოდი იმაზე შეთანხმდეთ, რომ

წარსულიდან ჩვენამდე მოღწეულ სიმღერას არ უნდა შევხედოთ, როგორც წარსულის გადმონაშთს, ანდა ისტორიის კუთვნილებას, სამუშეუშო ექსპონატს, არამედ როგორც ცოცხალ ორგანიზმს.

ძალიან საჭიროა, მივიღოთ პასუხი ერთ ბანალურ კითხვაზე — რა იყო და რა არის დღეს ქართველებისთვის ხალხური სიმღერა?

მიუხედავად იმისა, რომ მე-19 საუკუნიდან მოყოლებული ბევრი თქმულა და დაწერილა, ერთმნიშვნელოვანი პასუხი ამ კითხვაზე არა გვაქვს. უამრავ ეპითეტსა და ამაღლებულ ფრაზას შეხვდებით, რომ ხალხური სიმღერა ერის სულია, ერის სარკეა, ეპოქის ზუსტი ხატია, ადამიანის ხასიათია, განწყობაა, ტკივილია, სიხარულია, აღმაფრენაა, სიამაყეა, თავად ცხოვრებაა და ა.შ. კი, ზუსტად ასეა, არც ერთი ეს განმარტება არ არის გადამეტებული, კი! თითოეული და ყველა ერთად აღებული, ნამდვილად არის ხალხური სიმღერა. და არა მარტო ქართველისთვის.... ეს ზოგადი დახასიათებაა მსოფლიოს ნებისმიერი ერის ხალხური სიმღერისა. ანუ, ხალხური სიმღერა ნებისმიერი ერისა თუ ეთნოსისთვის მისი რაობის ნაწილია. ეს კი თანამედროვე მეცნიერებაში იდენტობად იწოდება. ამერიკულ ეთნომუსიკოლოგიურ ჟურნალ „ეთნომუსიკოლოგიაში“ 17 სტატიაა მიძღვნილი იდენტობისადმი 1982-დან 2006 წლამდე. ტიმოთი რაისმა, ცნობილმა ეთნომუსიკოლოგმა, 2006 წელს გამოაქვეყნა სპეციალური წერილი: “Timothy Rice. Reflection on Music and Identity in Ethnomusicology”, სადაც შეჯამებული და გამოკვლეულია მის წინამორბედთა ნააზრევი და მუსიკალური იდენტობის სახეები. გარდა ამისა, მუსიკოლოგი ანთროპოლოგები და ეთნომუსიკოლოგები დიდ ყურადღებას უთმობენ იდენტობის კვლევას, ამიტომაც ეთნომუსიკოლოგიაში ცალკე დარგი არსებობს „მუსიკალური იდენტობა“ და იგი მუსიკალური ფილოსოფიის კუთხითაც განიხილება.

დავინწყოთ იქიდან, რომ საქართველოში შეკითხვა — თუ რას ნიშნავს ქართველებისთვის სიმღერა — ივანე ჯავახიშვილმა დასვა. მან უდიდესი მნიშვნელობა მიაწიჭა ქართველთათვის შებანების ფენომენს და შეისწავლა ძველი ქართული ტერმინოლოგია, გამოარკვია

ძველ საქართველოში მრავალხმიანობის ბუნება, ხასიათი, ხალხური მუსიკალური პროფესიები, ინსტიტუტები (ჯავახ. 1938 წ). ამას წინ უძღოდა დიმიტრი არაყიშვილის პროფესიული გამოკვლევები, (არაყიშვილი, 1902). შემდეგ კი გრიგოლ ჩხიკვაძე და მისი სკოლა. ახალი ეტაპი ჩნდება ქართულ ეთნომუსიკოლოგიაში იოსებ ჟორდანიას მოღვაწეობით. ის არის პირველი მკვლევარი, ვინც პირველმა აიძალა ხმა რუსული საბჭოური მიდგომის წინააღმდეგ და თამამად დაიწყო საუბარი ფართო მეცნიერულ — ინტერდისციპლინარულ მიდგომებზე. ხოლო სადოქტორო დისერტაციაში ასევე პირველმა განიხილა ქართული მრავალხმიანობის ფენომენი მსოფლიოს მრავალხმიან კულტურათა კონტექსტში, (იხ. მისი წიგნი „ქართული ტრადიციული მრავალხმიანობა მსოფლიოს მრავალხმიან კულტურათა კონტექსტში“. რუსულ ენაზე. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა. 1989). კიდევ ძალიან ბევრი მიგნება აქვს ი. ჟორდანიას და ქვემოთ არა ერთხელ დაგვჭირდება მისი მოხმობა. აქვე უნდა ითქვას, რომ მას უნდა მიენეროს მეტად სერიოზული კვლევები სწორედ მუსიკის ფილოსოფიაში, თუმცა, თავად ამას არ აღიარებს და თავის თავს მრავალხმიანობის მკვლევარს უწოდებს. ასევე, მუსიკალური ფილოსოფიის საკითხები გვხვდება ედიშერ გარაყანიძის წიგნშიც (ედიშერ გარაყანიძე. „ქართული ხალხური სიმღერის შემსრულებლობა. გამოც. ინტელექტი. 2007). საყურადღებოა და გასათვალისწინებელი ვია ბალაშვილის ნაშრომები, სადაც ავტორი ბევრ მეტად საგულისხმო ფილოსოფიურ თემას ეხება ქართული ფოლკლორის კვლევისას. მაგ. ფოლკლორი დროში და დრო ფოლკლორში. და ა.შ. უთუოდ აღსანიშნავია ივანე ჯავახიშვილის სახ. სახელმწიფო უნივერსიტეტში შესრულებული სოფო მოდებაძის ნაშრომი „მუსიკალური ფილოსოფია“, სადაც ავტორი პროფესიული მუსიკის თვალსაზრისით განიხილავს ფილოსოფიურ საკითხებს. იგი ეხება ფრაგმენტულად ფოლკლორსაც, მაგრამ მისი მიზანი პროფესიული მუსიკის კვლევაა.

მთავარი თემიდან გადახვევა რომ არ გამოგვივიდეს, დავუბრუნდეთ ჯერ მუსიკალურ იდენტობას. თუკი ტიმოთი რაისის კვლევებს გავყვებით, ვნახავთ, რომ ის

სწორედ იმავე შეკითხვით იწყებს. მქონდა ბედნიერება, მეკვლია ეს თემა და მომეგროვებინა სავლელ მასალა. 2012წ. თბილისის ცნობილ მრავალხმიანობის საერთაშორისო სიმპოზიუმზე წარვსდექი სწორედ ამ თემით — ქართველთა მუსიკალური იდენტობები გლოვის რიტუალის მაგალითზე (სამწუხაროდ, ეს თემა სიმპოზიუმის მასალებში არ მოხვედრილა) უნდა ითქვას, რომ მეტად სერიოზული პასუხები მივიღე კვლევებით. აუცილებლად მიმაჩნია ალვინიშნო, რომ ამ საკითხის კვლევისთვის მიბიძგა ბატონ ზურაბ კიკნაძესთან საუბარმა. მან მითხრა, რომ ქართული დიალექტები ერთმანეთს არ იცნობენ. იგი ზეპირსიტყვიერების შესანიშნავი მკვლევარია და ბუნებრივია, მას სიმღერა არ ჰქონდა მხედველობაში. როცა შევუდექი კვლევას, აღმოჩნდა, რომ მართლაც არ იცნობენ ერთერთის სიმღერას სხვადასხვა კუთხის მცხოვრებნი და თავის კულტურას გარკვეულწილად იზოლაციაში ინახავენ. მაგრამ არსებობს სხვადასხვა სოციალური, ისტორიული თუ მიგრაციების მიზეზებით ერთმანეთის მცოდნე წყვილები — ეს არის მთის რეგიონები ცალკე და ბარისა ცალკე, აღმოსავლეთისა დასავლეთის განსხვავებებით. როგორც ზემოთ ვთქვი, გამონკვეულია: ისტორიული მოვლენებით, სოციალური ძვრებით, ტერიტორიული სიახლოვით, სხვადასხვაგვარი სოციალური ურთერთობებით (საოჯახო, სავაჭრო, შრომითი და ა.შ.). მაგრამ თუ ძალიან ღრმად ჩაუკვირდებით, ვნახავთ, რომ აქ შიდა, ვიწრო ეთნიკური იდენტობები იმდენად ძლიერია, რომ თითქმის შეუღწევადია მათი იდენტობის ველი. კიდევ უფრო დამაფიქრებელია პოლიფონიური ფორმების მრავალფეროვნება. მართლაც, იქ, სადაც მსგავსი პოლიფონიური სიმღერა გავრცელებული, მეტია ერთერთის ცნობადობა, განსხვავებული პოლიფონიური აზროვნება კი მეტად უშლის ხელს ერთერთის მუსიკალური თავისებურებების ცოდნას.

ეს ფაქტი აშკარად მეტყველებს: 1) ქართველური ეთნიკური ჯგუფების მუსიკალურ და პოლიფონიურ სიმყარეზე! 2) ეთნიკურ ჯგუფთა მუსიკალური კულტურის კონსერვაციაზე (აქ კულტურაზე ვსაუბრობ, მაგრამ საკრავებს არ ვგულისხმობ, რადგან ზოგიერთი საკრავი უფრო მარტივად მიგრირებს საქართველოს შიგნით,

მაგ. ფანდური, ზოგი კი რჩება ტრადიციული მომხმარებლების არეალში. მაგ. ჩონგური. ამ საკითხს კიდევ დავუბრუნდები).

დაიხ, ეს სამწუხაროდ ახალი წარსულის სურათია (მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარი). 21-ე საუკუნეში სურათი ჯეროვნად იცვლება. ჯერ ერთი, ყველა კუთხის მცხოვრების ცხოვრებაში შემოდის კომპიუტერი და ტელეფონი, მეორე, სოფლები იცლება და მოსახლეობის დიდი ნაწილი გაედინება ლუკმა-პურისთვის ევროპასა და ამერიკაში (ბოლო დროს აზიაშიც), ნაწილი ქალაქად ჩამოდის. მოსახლეობის დარჩენილი ნაწილი სოფლიდან ქალაქში გადმოინაცვლებს და ეს პერიოდი თამამად შეიძლება მოვიხსენიოთ შიდა და გარე ტოტალური მიგრაციების პერიოდად. ქალაქად ჩამოსული ახალგაზრდები ძირითადად „ვაჭრობის ბრტყალებში“ ექცვიან. მათი მუსიკალური მენტალიტეტი თავისი ისტორიული მეხსიერებით, უკან ინაცვლებს და ისინი სავაჭრო ობიექტებში „დამპყრობელ მუსიკოს-ბიზნესმენთა“ გავლენის ქვეშ ექცვიან. ასეთ შემთხვევაში არ არსებობს პოლიტიკური „თავდაცვის“ ბერკეტები, კულტურული პოლიტიკის სრული უმეცრება! რასაც მოჰყვება ამ ადამიანების ფსიქოლოგიური წნეხის ქვეშ მოქცევა და „გადაბირება“. ანუ ისინი უნებურად სავაჭრო ბიზნესის კულტურულ შოკში ჯერ და შემდეგ ჩვევაში გადასულ მუსიკალურ გარემოში ხვდებიან (სხვათა შორის, ქართველი ახალგაზრდა ეთნომუსიკოლოგები სოფო კოტრიკაძე და თეონა ლომსაძე იკვლევენ ამ და პოსტსაბტოთა საკითხებს ქართულ ფოლკლორში, თომცა მათ ფილოსოფიური და იდენტობის ასპექტები არ განუხილავთ). ახლა ვნახოთ, რა მუსიკის მსმენელები ხდებიან ეს ადამიანები: ბევრი იწერება დღეს რეკონსტრუირებულ საკრავებსა და მათზე მორგებულ სიმღერებზე, საქართველოს კულტურის სამინისტროს მიერ დაჯილდოვებულ ამ დარგის მოღვაწეებზე. ტელე და რადიო არხებიდან გადმოიციმა და დაუსრულებლად ჟღერს ასეთი მუსიკა, რეკლამა უკეთდება, სამწუხაროდ, სულ უფრო და უფრო უარესი!. მახსოვს, საბერძნეთში ყოფნისას, ქართველთა ერთ წრეში მოხვდი, მათ დილიდან საღამომდე ბერძნული, ასეთივე ტიპის მუსიკა ჰქონდათ ჩართული და როცა გავუბრო-

ტესტე, მათ ჩემს „საამებლად“ ე. წ. ქართული მუსიკა ჩამირთეს... ეს ჩემთვის გაკვეთილი აღმოჩნდა, საქმე ის არის, რომ ეს რეკონსტრუირებული საკრავები არ არის მხოლოდ ჩვენი უბედურება და თამამად შეიძლება ითქვას, ეს მსოფლიო სენია. აქ მუსიკა არ აღიზიანებს ადამიანებს, ასეთი მუსიკის მსმენელისთვის მთავარია — სიტყვები! მათ სიტყვები უნდა ესმოდეთ სასურველ ენაზე, გულში ჩამწვდომი, სასიყვარულო! არა აქვს მნიშვნელობა რა მუსიკა ჟღერს! მთავარია, მარტივი რიტმი და ჰარმონია, სასურველი საკრავების ტემბრები და მომღერლის ემოციური შესრულება! როცა ვკითხე იმ ქართველ ახალგაზრდებს, რა მოგონთ ამ სიმღერებში-მეთქი, მათაც ასეთივე პასუხი გამცეს... სიტყვებია ძალიან გულში ჩამწვდომი!... მეორეს მხრივ, ქალაქში ჩნდება ტრადიციული სიმღერის შემსრულებელი ანსამბლები, რომელთაც მოაქვთ ახლებური საშემსრულებლო სტილი, მანერა, რეპერტუარი... თუ ამ ანსამბლებს გადავხედავთ, პროცენტულად მათი რიცხვი მაინც მცირეა, სიმრავლით რეკონსტრუირებულები აღემატებიან, რაც მუსიკის ამ ტიპის პოპულარობას ადასტურებს.

მე-19 საუკუნის ურუნალ „ცისკარში“ ქართველი თავად-აზნაურობა იმხანად ახლად ფეხადგმულ, არატრადიციულ სიმღერებს, სიტყვა მდაბიოთი მოიხსენიებს. იხ. ალექსანდრე ჯამბაკურ-ორბელიანის ცნობილი წერილი „ივერიანელთა სიმღერა, გალობა და ლილინი“ (ქ. ცისკარი 1861 №1), ასევე დავით მაჩაბლის წერილი „ქართველთა ზნეობა“ (ქ. „ცისკარი“. 1864 №5). მაშასადამე, მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრიდან აშკარად ჩნდება საქართველოში სიმღერების ერთი შრე, რომელიც განსაზღვრულ ადამიანებს არ მოსწონთ! მოდი, ერთი წუთით, ეს მდაბიო სიმღერები შევადაროთ ჩვენს ძველებურ ტრადიციულ სიმღერებს... ბევრი ძეგლი არ დაგვჭირდება, ზედაპირზევე ჩანს, რომ სიტყვიერი, ანუ ვერბალური ტექსტისადმი ჩვენს წინაპრებს განსაკუთრებული დამოკიდებულება კი ჰქონდათ სხვადასხვა ჟანრების შესაბამისად, მაგრამ სიმღერას იმისთვის კი არ მღეროდნენ, რომ გულშიჩამწვდომი ლექსი მოესმინათ! არამედ იმისთვის, რომ ერთად სიმღერით ესიამოვნათ, ერთმანეთი შეეგრძნოთ და ლამაზი, ჭრელი მუსიკალური ქსოვილი მოექსოვათ და სხვაც დაეტკბოთ. კარგადაა

ცნობილი, რომ ყოველგვარ სიტუაციაში ქართველებს შესატყვისი სიმღერა ჰქონდათ (!), ამდენად, ამ სიმღერებს რიტუალისა თუ სიტუაციის შესაბამისი ტექსტები ჰქონდა დაკანონებული (იხ. ედიშერ გარაყანიძის წიგნი „ქართული ხალხური სიმღერის შემსრულებლობა“. გამომც. ინტელექტი. 2007. გვ. 21.). ძველი, ტრადიციული სიმღერების მთავარი თვისება ხომ იმპროვიზაციულობა იყო, რაც ახასიათებს როგორც მუსიკას, ასევე სიტყვას! ამ რეკონსტრუირებულ სიმღერებში ეს მნიშვნელოვან-

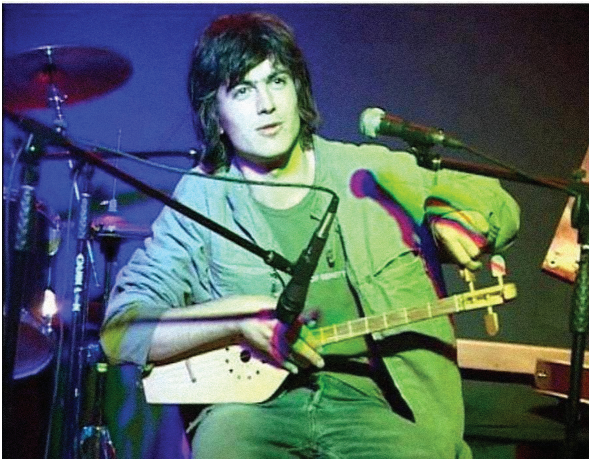

ფანოლის ფანსივალა

ნი მახასიათებელი საერთოდ უარყოფილია, ამიტომაც ისინი, რა თქმა უნდა, ხალხურად ვერ და არ ჩაითვლებოდა! თუ ჩამოვთვლით ხალხური სიმღერის ყველა მახასიათებელს, არც ერთს არ აკმაყოფილებენ! უპრიანია, აქ მოვიტანოთ ცნობილი ეთნომუსიკოლოგის — იზალი ზემცოვსკის ერთი ნაშრომი, რომელიც მეცნიერს დაუნერია 1977 წელს და შესულია კრებულში „თანამედროვეობა და ფოლკლორი“, მოსკოვი. გვ 28-75. რუსულ ენაზე. სადაც მოცემულია სრული სქემა ტრადიციული მუსიკისა და თანამედროვე ფოლკლორის მახასიათებლებისა.

ვნახოთ თანამედროვე საბერძნეთის მაგალითი: როგორც უკვე ითქვა, საბერძნეთში დღესდღეობით, ძალიან ვავრცელებულია საქართველოში ზემოთაღწერილი ტიპის მსგავსი სიმღერები სიმებიანი საკრავის — ბუზუკის თანხლებით, მათ ხალხში ეძახიან „ლაიკი მუსიკი“-ს, რაც ქართულად სახალხო მუსიკას ნიშ-

ნავს. ბუზუკი – მანდოლინის ტიპის საკრავია, 4 სიმიანი და მეოცე საუკუნის დასაწყისში, მეცხრამეტედან მოყოლებული, მთელს საბერძნეთში გავრცელებული. აქ ორგვარი მოხმარება ხდება ამ საკრავისა – 1. როცა თავად მომღერალი უკრავს და ამ შემთხვევაში სოლო ინსტრუმენტის თანხლებით მღერის თავისივე ტექსტსა და მუსიკაზე, და 2. როცა მომღერალი საკრავების ჯგუფთან ერთად ასრულებს უფრო ხშირად, რომელიმე ავტორის სიმღერას (თუმცა, არის შემთხვევები, რო-

მომღერალი, პოეტი ალუფა აქთელაური (1987- 2012).

ცა თავისივე ლექსსაც ასრულებს). როგორც ვხედავთ, ჩვენს მომღერლებთან იდენტურია საკრავის გამოყენება! ბუნებრივია, მსგავსი მოქმედება არ ახასიათებს მხოლოდ ქართულს ან ბერძნულს, ასეთივე დამოკიდებულებას შევხვდებით სხვა კულტურებშიც. ამის მიზეზი, რა თქმა უნდა, წარსულში უნდა ვეძებოთ, რადგან ერთ საკრავზე საკუთარი სიტყვების დამღერება უძველესი ტრადიციას და „მოქმელთა“ – ჩვენში, „აედების“ – საბერძნეთში, „მინეზინგერების“ – გერმანიაში, აშულების – აღმოსავლეთში, ძველი დროიდან იღებს სათავეს (აქ შეიძლება მგოსანთ გახსენებაც, მაგრამ ვინაიდან მათი ხელოვნება უფრო პროფესიულს უახლოვდება, ამჯერად მათ არ შევეხები (ქ. ბაიაშვილი, „მოქმელის ინსტიტუტი ქართულ მუსიკალურ ფოლკლორში“. მოხსენება წაკითხულია ვიორჯი გარაყანიძის სახელობის ტრადიციული სიმღერა-გალობის საერთაშორისო კონ-

ფერენციანზე. ბათუმი. 2014). მნიშვნელოვანია, რომ ბოლო დროს, ბუზუკი ხშირად, გიტარით იცვლება, ისევე, როგორც ჩვენთან. როგორც ჩანს, გიტარით თანხლებული მსგავსი ტიპის სიმღერები ცალკე მიმართულებაა და უთუოდ, მომავალი კვლევის საგანი.

აუცილებელია ერთი ყოფითი მოვლენის აღნიშვნაც: საქმე ის არის, რომ საბერძნეთში, ისევე, როგორც ჩვენში, ჟურნალისტები დიდ პოპულარიზაციას უწევენ სწორედ ამ „ლაიკი მუსიკის“, ხოლო მკვლევრები სხვა აზრისა არიან. ანუ, როგორც ძალიან მკაფიოდ ჩანს, ჟურნალისტები და მკვლევრები სხვადასხვა პარამეტრებით საზღვრავენ და ამის წყალობით, ჟურნალისტებისთვის დღეისთვის „ლაიკი მუსიკი“ ბერძნული იდენტობის ერთ-ერთ მსაზღვრელად ითვლება!, ისინი ხოტბას ასხამენ ლაიკურ მომღერლებს, ხშირად იწვევენ ტელეარხებზე, ხელს უწყობენ მათი ალბომების გამოცემას და დიდ პოპულარიზაციას უწევენ მათ გავრცელებას. ისევე როგორც ჩვენთან!!!... როგორც გამოკვლევით ჩანს, დამპყრობლური პოლიტიკის შედეგად (გველისხმობ თურქების 3 საუკუნოვან ბატონობას საბერძნეთში), მოხდა ძალმომრეობით ერის მუსიკალური ფსიქოლოგიის, მენტალიტეტის შეცვლა: აკრძალული იყო ტრადიციული რიტუალები, აიკრძალა ბერძნულ ენაზე საოჯახო ურთიერთობებიც კი, სამოსი, თავისთავად – რელიგია და საერთოდ, ყველაფერი ეროვნული. დღეს, მრავალი მკვლევარიც და ჟურნალისტიც მადლიერებით მოიხსენიებს მონასტრებში შეხიზნულ ბერებს. რომ არა ისინი, ბერძნული ენა დაიკარგებოდაო. აქ აღარ გავიმეორებ ჩვენს ქვეყანაში თავსდატეხილ აღმოსავლურ თურუსულ ექსპანსიებზე, რადგან არაერთხელ ითქვა და კვლავაც იწერება. უამრავი კონკრეტული მაგალითის მოტანა შეიძლება თუნდაც ძალით თავსმოხვეულ საკრავებსა თუ სხვა კულტურულ, ეთნიკურ და ა. შ. ცვლილებებზე. ეს, ალბათ, ცალკე, მეტად საყურადღებო თემაა და თავისი მნიშვნელობით საგანგებო გამოკვლევას მოითხოვს. კიდევ ერთი ეთნომუსიკოლოგიური დეტალი: ავსტრალიაში მოღვაწე ქართველი ეთნომუსიკოლოგი ნინო ციციშვილი, თავის ერთ ნაშრომში აღნიშნავს ქართულ ტრადიციულ მუსიკაში სასიყვარულო სიმღერების ნაკლებობას (ნინო ციციშვილი. ტრადიცი-

ული მრავალხმიანობის მეექვსე სიმპოზიუმის მასალები, 2012. საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრო, თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია. გვ. 39-45.). ეს თემა მეტად საგულისხმოა და მართლაც დასაფიქრებელი, ოღონდ ახლა ამაზე ვერ შევჩერდები, რადგან აქ სხვა კითხვა ჩნდება — იქნებ, სწორედ ასეთი სიმღერების ნაკლებობას ავსებს ეს საავტორო-სახალხო-სასიყვარულო სიმღერები? ვნახოთ, ამ თვალსაზრისით რა ხდება საბერძნეთში: როგორც ირკვევა, ასეთ — საავტორო-სახალხო სიმღერებში დიდი ადგილი ყველა ქვეყანაში სწორედ სასიყვარულო-სამიჯნურო თემას უჭირავს. საბერძნეთზე იმას ვერ ვიტყვით, რომ მათ ტრადიციულ მუსიკას აკლია სასიყვარულო თემები, პირიქით, ალბათ, მათი სიმღერების დიდი ნაწილი სასიყვარულოა. თუმცა, საფიქრებელია რომ საქართველოში სატრფიალო სიმღერების ნაკლებობას ბევრი სხვა მიზეზი განსაზღვრავს. ამაზე უთუოდ ღირს მომავალში დაფიქრება. ისიც სათმელია, რომ ჩვენთან დღეს მეტად პოპულარულია ეროვნული თემატიკის მქონე სიმღერები, რომლებიც საბჭოური სანყისებიდან მოდის — მაგ. ლადო ასათიანის ლექსზე ილია ზაქაიძის სიმღერა „დაუკარით, საქართველო — არწივების დედა-მშობელი“, ან „ბიჭო, იქნებ პაპა იყო შენი“ იოსებ ნონეშვილის ლექსზე და ა. შ. სიმართლეა, რომ პროცენტულად, ეროვნულ თემაზე შექმნილი სიმღერები ცოტაა, მაგრამ ძალზედ პოპულარული. სხვათა შორის, მსგავსი მოვლენები ახასიათებთ კავკასიულ ხალხებსაც. მაგ. ქისტებთან, ეს შესაძლოა, სრულიად ცალკე თემაა, მაგრამ ჩემს პრაქტიკაში, შევხვედრივარ ქისტური სიმღერის ტრადიციულ შემსრულებლებს, და როგორც წესი, ისინი მღერიან ტრადიციულ ღვთის სადიდებლებს, ძიქრებს და ნაზმებს, მაგრამ როცა მათ ვთხოვე, სასულიეროს გარდა რაიმე ქისტური ემღერათ, მათ დიდი სიყვარულით შემომთავაზეს პატარა გოგონას შესრულებით მსგავსი საავტორო სიმღერა. ანუ ხალხურ სიმღერად ქისტების მიერაც ისეთივე ტიპის რეკონსტრუირებული სიმღერა აღიქმება საკრავის თანხლებით. ეთნომუსიკოლოგიური თვალსაზრისით, ეს მოვლენა, როგორც ჩანს, საყოველთაოა და ძიძვე რეალობაა ჩვენთვის — ტრადიციული მუსიკის დამცველთათვის, საავტორო სიმღე-

რამ ჩანაცვლა ტრადიციული მუსიკა???! რა თქმა უნდა, ამ მოვლენას თავისი მიზეზები გააჩნია, უპირველეს მიზეზად უნდა დავასახელოთ სოციალურ-ისტორიული ძვრები! და მიგრაციები! 2. ეს არის ამ ძვრებით გამოწვეული მენტალური ცვლილებები, რაც თავის მხრივ, იწვევს — 3. ერის მუსიკალური იდენტობის შეცვლას! 4. ტრადიციული მუსიკა ადგილს უთმობს ხალხის ყოფაში საავტორო სიმღერას და თავად გადაინაცვლებს სცენაზე! (იხ. ედიშერ გარაყანიძე, დასახ. ნაშრომი.).

ორი სიტყვით ძალიან ძნელია ამ ურთულესი ეროვნული მუსიკალური პროცესების აღწერა, თუმცა, არსებობს მრავალი გამოკვლევა მის შესახებ და შეგვიძლია დავეყრდნოთ ერთ-ერთ მკვლევარს სპირიდონ ანტონიუს, რომელიც ქ. თესალონიკის უნივერსიტეტის მუსიკალური განყოფილების პროფესორია.

მკვლევარი ანტონიუ აღწერს რა, ბერძნულ მუსიკას ზოგადად, მიუთითებს, რომ ტრადიციული (პარადოსიაკი) სიმღერა ფაქტიურად დაკარგულია, თუმცა აღიარებს მის დიდ როლს საეკლესიო მუსიკის ჩამოყალიბებაში (იხ. სპირიდონ ანტონიუს წერილი „აღმოსავლური მართლმადიდებლური საეკლესიო მუსიკა“ წიგნში „მართლმადიდებლობის ისტორია“. ტ.3. გვ. 436-463. ათენი. 2007. ბერძნულ ენაზე.) 10 წლის განმავლობაში (ჩემი საბერძნეთში ყოფნის პერიოდი), გადაჭარბების გარეშე შეიძლება ითქვას, რომ ტელევიზიით სულ 10-ჯერ მოვისმინე ძველი ბერძნული ტრადიციული, ანტიფონური სიმღერა — ბურდონის ფონზე. ეს რას ნიშნავს ჩვენს ენაზე? რას და იმას, რომ ხალხური სიმღერის ერთი სახეობა ჩანაცვლებულია სხვა სახეობით. სახეობა მრავლისმომცველი სიტყვაა და თავისთავში ბევრ რამეს მოიცავს. უპირველესად — მრავალხმიანობის ტიპი (მრავალხმიანი — ერთხმიანი), სიმღერის ვოკალური ჟანრი-იცვლება ვოკალურ-ინსტრუმენტულით და იცვლება სასიმღერო ჟანრიც — გაბატონებულია სატრფიალო ჟანრი. საკითხავია, ეთნომუსიკოლოგიას თუ აქვს პასუხი ამ შეკითხვაზე? დიახ, აქვს! ზემოთ ვთქვი, რომ დავგვირდებოდა იოსებ ჟორდანიას დასკვნების გადახედვა. დიახ, მან მეტად მნიშვნელოვანი თეორია წამოაყენა მრავალხმიანობის კარგვის მსოფლიო ტენდენციამ. (იოსებ ჟორდანიას „ხალხური მრავალხმიანობის

გენეზისი ადამიანის ევოლუციის შუქზე“. თბილისი. ლოგოსი. 2016. გვ III) და არა მხოლოდ ეს! მან მეტად საყურადღებო თეორია შემოგვთავაზა მრავალხმიანობის შესახებ. მისი აზრით, გარდა მუსიკალური მრავალხმიანობისა, არსებობს სოციალური მრავალხმიანობაც! (ი. ჟორდანიას „ვოკალური მრავალხმიანობის გავრცელება მსოფლიოს ტრადიციულ მუსიკალურ კულტურებში“.

დათო კახიანიანი.

თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია. ტრადიციული მრავალხმიანობის კვლევის ცენტრის ბიულეტენი. 2005. 3:15-18).

ერთ მოხსენებაში ძნელია ასეთ ფუნდამენტურ საკითხზე ყველა იმ საკითხის განხილვა, რომელიც თავს იყრის ასეთი ღრმა და რთული საკითხის ირგვლივ, ამიტომ ყველა საკითხს ამჯერად ვერ განვიხილავ, შევხები მხოლოდ ამ შემთხვევისთვის ყველაზე საჭიროს. რას ნიშნავს სოციალური მრავალხმიანობა? ეს ნიშნავს ადამიანთა ერთად ყოფნისა და ერთად მღერის სურვილს. შესაძლოა, ამ დროს ადამიანები პოლიფონიურად ვერ ან არ მღეროდნენ, მაგრამ ისინი ერთად მუზიკირებენ, ერთ სათქმელს ამბობენ ერთად! ამისი მაგალითები საქართველოში არსებობს: არა ერთგზის, სუფრასთან მომისმენია სუფრის ნევრთა მიერ ერთად ნამღერი მრავალხმიანი სიმღერა-უნისონში (აქ უნისონი – პირობითია!). ნახეთ! ამჟამად ადამიანებისთვის მთავარი პოლიფონიური ქსოვილის დაცვა კი არა, არამედ ვერბალური ტექსტის ერთად წარმოთქმაა მთავარი! კიდევ ერთი შეკითხვა — ეს რაღას ნიშნავს? სწორედ იმას, რაც იოსებ ჟორდანიამ თქვა: 1. აქ სახეზეა სოციალური მრავალხმიანობა!

და 2. როგორც ჩანს, ასეთ დროს მუსიკალური იდეალი — პოლიფონიურად მღერისა, ადგილს უთმობს ვერბალურ ტექსტს! გავისხენოთ ზემოთმოტანილი ბერძნული მაგალითიც! მაშასადამე, ნამდვილად შესამჩნევია სხვადასხვა კულტურებში მრავალხმიანობის კარგვის ტენდენცია, ასეთ დროს წამოიწიეს სოციალური მრავალხმიანობა (ჟორდანიას) და სიმღერის ერთი ტიპი იცვლება მეორეთი (ვოკალური პოლიფონია — ვოკალურ-ინსტრუმენტულით). საავტორო სიმღერა იკავებს ადგილს ყოფაში, ტრადიციული მრავალხმიანი სიმღერა კი — სცენაზე. ასეთია ჩემი თვალით დანახული დღევანდელი...

ახლა გავისხენოთ კიდევ ერთი უმარტივესი მაგალითი — ინდური საგები და ის ინდური სიმღერები, რომლებიც ჩვენი ბავშვობიდან ინდური ფილმებიდან გვასოსვს. ჩვენ ხომ ამ ფილმებით ვიცნობდით ინდურ მუსიკალურ კულტურას!... თუ ყურადღებით დავაკვირდებით, ფილმებიდან ინდური ინტონაციები მრავლად ფიგურირებს ჩვენს არაპროფესიულ საავტორო სიმღერებშიც!!!! ვფიქრობ, საგებით ნორმალურია: როცა საზოგადოების გარკვეული ფენა განიცდის არამხოლოდ აღმოსავლური ან ევროპული მუსიკის გავლენას, არამედ ინდური კინო-მუსიკისასაც (ინდური მუსიკაც ხომ აღმოსავლური მუსიკის ნაწილია!)

ამ დროს, ინდური საგები კარდინალურად განსხვავებული დონისა და მაღალი გემოვნების ნაყოფია!... მსგავსი ანალოგიები კიდევ მრავლად მოიძებნება. იმის თქმა მინდა, რომ მდებარე მუსიკა ყველგან, ყველა ქვეყანაში მოიპოვება და გასაკვირი არაფერია. აქ სხვა კითხვა ამოტივტივდება, რომელიც ჩემთვის ძალიან მნიშვნელოვანია: მსგავსი მუსიკის შემსრულებლები ნებისთინე უნებლიედ მოძალადეები არიან, ძალისმიერი მეთოდებით თავს გვახვევენ ჩვენთვის არასაურველ მუსიკას. ეს გასაგებია. რადგან თავის ნამღერს ფოლკლორად ასაღებენ და საკუთარ თავს „ფოლკლორის ტებს“ უწოდებენ, მინდა გავარკვიო, მათი სამზარეულოც და კიდევ უფრო, მათი იდენტობაც. იმდენად, რამდენადაც ჩემთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს მათს დამოკიდებულებას ქართული სიმღერის მიმართ. 1. ის, რომ ეს ადამიანები ძალიან ხშირად თავად თხზავენ სიმღე-

რის ტექსტსაც და მუსიკასაც, შემსრულებლებიც თვითონ არიან და აკომპანიატორებიც (მაგალითად ფანდურზე), მათ ნიჭიერებაზე მეტყველებს, უნდა ვაღიაროთ! და ამით მცირედად ემსგავსებიან ტრადიციულ შემსრულებლებს. ოღონდ, მცირედენი ეთნომუსიკოლოგიური ცოდნაც კი არ გააჩნიათ, რა გასაკვირია, ხშირად, ისინი ხომ თვითნასწავლები არიან! 2. მათ სჯერათ და სწამთ, რომ დიდ ქართულ საქმეს აკეთებენ და ძალიან „სტკივათ“ ჩვენი მხრიდან არ აღიარება. 3. ჩვენს წინაშე თავს იმით იმართლებენ, რომ მათი სიმღერა ხალხს მოსწონს და მათ სიმღერებს „ხალხი მღერის“. ამიტომაც თავის თავს ხალხურ მომღერლებად, ხოლო სიმღერებს – ხალხურად მოიხსენიებენ. აი, აქ მარხია ძაღლის თავიც!!!..... ეთნომუსიკოლოგის თვალით თუ შევხედავთ, იქნებ, ის, მაღალმხატვრული, ტრადიციული სიმღერა შედარებით ვიწრო მსმენელისა და აუდიტორიის კუთვნილება გახდა, ხოლო ეს მდაბიური, უგემოვნო საავტორო სიმღერა კი ხალხის მასებისა.... იმ უბრალო მიზეზების გამო, რომ ხალხურმა სიმღერამ სოციალური ფუნქცია დაკარგა, სოფლად აღარ ჟღერს, ხოლო ადვილად ხელმისაწვდომი სიმღერები სოფლის კუთვნილებად იქცა! რა თქმა უნდა, ზედაპირული დაკვირვებით!, თუ ღრმად დავუკვირვებებით, აქ საქმე ძალიან უსიამოვნო და ყოვლად არასასურველ სიღრმეებს უკავშირდება. ამ საკითხების უკეთ დასახნად, მოკვხმით ქართულ სუფრას: თანამედროვეობაში არაერთგზის გააკრიტიკეს ქართული სუფრის ტრადიციები, თუმცაღა, ეს ცალკე საუბრის თემაა და ამჯერად არ შევჩერდები, ახლა ჩემთვის საყურადღებოა ქართული ტრადიციული სუფრის თამადაობის ინსტიტუტის უმთავრესი მახასიათებელი წამოვნიო და შევადარო დღევანდლობას. ვისაც ბედნიერება ჰქონია და შესწრებია ნამდვილ თამადასა და სუფრას, ალბათ დამეთანხმება, რომ თამადას ფუნქცია-დანიშნულება უმონყალოდ სმა და ღრეობა კი არა, არამედ სუფრის წევრებთან ერთად, ლხინის გამართვაა. ეს მაღალი რანგის ხელოვნებაა და ყველას არ ხელენიფება.... სასმელი ასეთ დროს საშუალებაა „კარგი განწყობის შესაქმნელად! თამადა კი, მჭერმეტყველი უნდა იყოს, მაგრამ მოლაყებ კი არა! მისი მთავარი მოვალეობა – ლხინის განწყობის შექმნა

და ამ ლხინში სუფრის წევრების ჩაბმაა. სუფრის წევრები პასიური მსმენელები კი არა, აქტიური, მოქმედი, მომღერალი და მოცეკვავე ადამიანები უნდა იყვნენ... ეს ყველაფერი თამადასა და ღვინის წყალობით. დღევანდელ სუფრაზე უზომოდ ხმამაღალი მუსიკა – ანუ შემსრულებლები და იძულებითი მსმენელები არიან. თამადა იტყვის აუცილებელ სადღეგრძელოს მიკრო-

გიორგიოს ზაბაქასა

ფონში ყვირილით და ისევ მუსიკალური ძალმომრეობა.... ამ დროს შეუძლებელია გვერდითმჯომთან საუბარიც კი! თუ არ იყვირე და თუ არ გიყვირეს, უფრო სწორად, ყურში ჩავყვირეს, ისე ვერ გაიგებ. ეს გარეგნული სურათია, ახლა ვნახოთ, შიგნით რა ხდება.... ამ დროს ქართული სიმღერაც შემანუხებელია! ეს რას ნიშნავს? ეს იმას ნიშნავს, რომ ქართული სუფრის წესიც ისეთივე გადაგვარებული და „რეკონსტრუირებული“, როგორიც ენ. ქრომატიული ფანდური.... მაგრამ უფრო მნიშვნელოვანი ამ შემთხვევაში სუფრის სოციუმია, ორად გაყოფილი სოციუმი: შემსრულებელი – მოძალადენი და იძულებით, ძალმომრეობით – მსმენენი. კიდევ უფრო მთავარი ამ ადამიანების ფსიქოლოგიური მდგომარეობა და მათი დამოკიდებულება ასეთი სუფრის მიმართ. მუსიკოსები მოდიან, რადგან ისინი ამაში გასამრჯელოს მიიღებენ, არა აქვს მნიშვნელობა, რას ფიქრობენ და მოსწონთ თუ არა! არამედ ასრულებენ დამკვეთის ნებას! ხოლო მსმენელები მოდიან ნათესაური მოვალეო-

ბებისა თუ ურთიერთობების გამო..... და ხდებიან მუსიკალური მოძალადეობის მსხვერპლნი. შინაგანად, ეს ადამიანები ითრგუნებიან – სტუმარ-მასპინძლიანად, და საბედნიეროდ, ჯერ კიდევ ბევრ მათგანს აქვს პროტესტის გრძობა.... მუსიკოსების უმეტესობას ეს ხმაური შესისხლბორცებული აქვს და აღარ ანუხებს, თუმცა, ზოგიერთი აცხადებს, რომ იძულებულია ეს გააკეთოს გასამრჯელოს გამო... აქ საუბარი არასრული იქნებოდა, თუკი მხოლოდ აქ დავამთავრდებდით, მეტად საჭიროა იმ რეპერტუაზე საუბარი, რაც ჩვენს რესტორნებში ჟღერს საზეიმო რიტუალებზე. აქ სხვადასხვა ნაზავი შეგხვდებათ.... დღეს აღარავის უკვირს ელექტრო საკრავები, რომელთაც ის უნივერსალური თვისება აქვთ, რაც თავის დროზე „ქრომატიულ ფანდურს“, თუმცა მას ახლა ხშირად იყენებენ ელექტრო საკრავების – კლავისისა და გიტარის, დასარტყამების გვერდით. იმისთვის, რომ შექმნან „ეროვნული, კოლორიტული“ ტემბრები. საყურადღებოა ისიც, რომ ასეთ დროს, საზეიმო რიტუალებზე უკრავენ და მღერიან საქართველოს ჰიმნსაც. მეტად საინტერესო ინტერპრეტაციები შეგხვდებათ ასეთ რიტუალებზე. მეტი ეროვნულობის ეფექტის შესაქმნელად ისეთ სიმღერებსაც მოისმენთ, როგორიცაა „ქართველო ხელი ხმაღს იკარ“, „წინ წყარო“, „შავლეგო“, აღარას ვამბობ რაჭულ და აჭარულ შაირებზე. შეიძლება ითქვას, ეს უკანასკნელნი, ლამის ყველა რესტორნის სავალდებულო პროგრამადაც შეიძლება ჩაითვალოს (არადა, ამ სიმღერების უმეტესობა – რაჭული სიმღერაა (!), თორნიკე სხიერელისა და მისი ანსამბლ „ძირიანის“ მოძიებული). ეს ჩვენს, მკვლევართა ენაზე, გაგებელი უნდა იყოს, როგორც ეროვნული სიმღერების თანამედროვე საკრავებთან ადაპტირება.?!?! როგორც საქორწინო რეპერტუარებიდან ჩანს (ყველა რესტორანს თავისი რეპერტუარი გააჩნია), არსებობს ე.წ. აუცილებელი პროგრამა, და შემდეგ მუსიკოსთა სურვილსა და დაკვეთებზე დამოკიდებული. პირველ 5 მთავარ სადრეგერტელოს მოჰყვება ყურის გამაყრუებელი ე.წ. „ტუში“, შემდეგ იწყება „ღრიანცელი“. შეკვეთებით და ცეკვა-თამაშით. ყურადღებას იმსახურებს მომღერლის მონონების შემთხვევაში ახალგაზრდების სიმბოლური ხელის ნიშნები, რაც მონონებს ნიშნავს და

კვილი სიმღერის ნებისმიერ მონაკვეთში. ეს ნიშნები ძირითადად ორი თითის, იგივე „ვეს“ აწვევა, ცერა თითის ზევით აღმართვა, ორი ხელით ცერების აწვევა და სხვა. ისიც უნდა ითქვას, რომ ეს სიმბოლოცა, ძირითადად, ინგლისურენოვანი სიმღერისას გამოიყენება (თავის დროზე კი აფრიკის სხვადასხვა ტომის რიტუალური მუსიკიდან იღებს სათავეს), ყველა ეს მოძრაობა, რა თქმა უნდა, ამერიკული ფილმებიდანაცაა გადმოღებული. ამ აღიარებაში შესამჩნევია ქართული ცეკვის ადგილი საზეიმო რიტუალებში და განსაკუთრებული დამოკიდებულება. აქ ძალიან კარგად ჩანს ქართულ ცეკვაში ინდივიდუალიზმისკენ სწრაფვა ან ძირითადად ქალ-ვაჟის ცეკვა ან სოლო-ცეცხლოვანი. ზემოთ ითქვა, რომ ძირითადად რეპერტუარი მოიცავს აჭარულ, რაჭულ ცეკვებს, მთიულური და ძალიან ნაკლებად, ბოლო დროს – შალახო. თუმცა, დამკვეთს გააჩნია.... თუ რამოდენიმე წლის წინ, შალახო ქართული ლხინის სუფრაზე ერთი აუცილებელი ცეკვა იყო, დღეს იგი შედარებით ნაკლებად ჩანს. ამიტომ, ძალიან გაუგებარია, რა ნიშნებით აარჩიეს ეს მელოდია ევროპულ ფორუმზე ქართული მუსიკალური იდენტობის წარმოსაჩენად!

სულ უფრო და უფრო ვრწმუნდები ჰუმანიტარული (განსაკუთრებით) დარგების სტუდენტებთან ელემენტარული ეთნომუსიკოლოგიური ცოდნის აუცილებლობაში. აღარას ვამბობ სკოლებზე.... შეკდომმა ეთნომუსიკოლოგიას ვუყუროთ, როგორც განყენებულ, სპეციალისტთა ვინრო წრისათვის საჭირო დისკაპლინას, მისი ჰორიზონტები დღეისათვის უზომოდ გაფარდოვდა და მისი შესწავლით ახალგაზრდებს საშუალება ექნებათ, გაეცნონ მუსიკალური კულტურის საფუძვლებს, თანამედროვე სამეცნიერო აზრს და წარმოდგენა იქონიონ ეროვნულ მუსიკალურ აზროვნებაზე. ეთნომუსიკოლოგია, თავისი მუსიკალური ფილოსოფიით, ჩვენი კულტურული აზროვნების უმნიშვნელოვანესი ნაწილია და მისი სწავლება საყოველთაო თუ არა, ჰუმანიტარული სწავლების აუცილებელი ნაწილი მაინც უნდა ვახდეს. დროა, ამაზე სერიოზულად ვიფიქროთ.

დარწმუნებული ვარ, ეს ის საშუალებაა, რომლითაც შეიძლება ნაწილობრივ მაინც, თავიდან ავიცილოთ ზემოთჩამოთვლილი პრობლემები.

მერი დავითაშვილისა და ანა კალანდაძის საიუბილეო კონცერტი, ანუ მანანა დავითაშვილის „გედის სიძეა“

ნარგიზა გარდაფხაძე

2019 წლის 12 დეკემბრის კონცერტისათვის მზადება, მანანამ წელიწადნახევრით ადრე დაიწყო. პარალელურად სხვა პროექტშიც მონაწილეობდა და მძიმე სენსაც ებრძოდა. ებრძოდა ჩუმად, ისე, რომ ჩვენ ვერც კი ვხვდებოდით, თუ რამდენად სერიოზულად იყო საქმე.

მოხდა ისე, რომ მანანა დავითაშვილმა, თავისი ბოლო, და ბოლოს წინა პროექტის მონაწილე მეც გამხადა, ორივეჯერ კონცერტის რეჟისორის რანგში.

ბოლოს წინა კონცერტი, ჩატარდა 2019 წლის აგვისტოში ბათუმში, სადაც ლიანა ისაკაძის მიერ დაფუძნებული „დამის სერენადების“ ერთი კონცერტი მანანა დავითაშვილის ჩანაფიქრის მიხედვით, გამოჩენილი ებრაელი ალტისტის, რუდოლფ ბარშაის, 95 წლის იუბილეს მიძღვნა და ეს კონცერტი ბათუმის პუბლიკამ, ისევე როგორც მანამდე თბილისელმა მსმენელმა, 2014 წელს, დიდი სითბოთი მიიღო.

ბოლო, 12 დეკემბრის კონცერტი კი, მანანასთვის ძალიან მნიშვნელოვანი იყო. ის მიძღვნილი იყო ორი ქალბატონის, ქართული მუსიკისა და პოეზიის ნამდვილი დედოფლების, კომპოზიტორ მერი დავითაშვილის და ანა კალანდაძის დაბადების 95 წლისთავისადმი. არ იყო იოლი ამის გაკეთება. ბევრ ძალისხმევასა და ფინანსურ მხარდაჭერას მოითხოვდა. მანანამ ეს ყველაფერი მოასწრო, ხოლო კონცერტამდე სიცოცხლე აღარ დასცალდა. ყველაფერი კი ასე დაიწყო:

კომპოზიტორ მერი დავითაშვილის რძალი, თამარ კვანტალიანი, მერი დავითაშვილის არჩევს რომ ანეს-რიგებდა, აღმოაჩინა უამრავი რომანსი, რომელიც ანა

@Lia Baburashvili

გიორგი გაგინია, კონსერვატორის სტუდენტი
ვიქტორია ჩაპლინსკაია

კალანდაძის ლექსებზე ჰქონდა კომპოზიტორის დანერგული. ასევე, ორი კრებული, ოთხ და ხუთ რომანსად გაერთიანებული. თამარს გაუჩნდა იდეა ამ ორი ავტორის საიუბილეოდ სრული კრებული გამოეცათ, მით უმეტეს, რომ ისინი ერთ სკოლაში სწავლობდნენ და თანატოლებიც ყოფილან. თამარისვე იდეა იყო განთქმულ მხატვარს, ქეთი მატაბელს გაეფორმებინა ეს სანოტო

გიორგი გაგნიძე

კრებული. ამრიგად, პოეზიასა და მუსიკას ამ ჩანაფიქრში, ორიგინალური მხატვრობაც მიემატა. თამრიკოს (როგორც ჩვენ ყველანი მას ვეძახით), მერის და ანას

@Lia Baburashvili

თინათინ გაგულაშვილი, კონსერვატორიის ვიქტორია ჩავალინსკაია

საიუბილეოდ კონცერტის ჩატარებაც უნდოდა, მაგრამ ეს ყველაფერი მიუწვდომლად მიაჩნდა, მანამ, სანამ მან რჩევისათვის მანანა დავითაშვილს არ მიმართა. მანანამ ეს იდეა უმაღლვე აიტაცა, სანოტო კრებულის გამოცემაც ითავა და პრეზენტაციისთვის, კონცერტის გამართვაზეც, წელიწადნახევრით ადრე დაიწყო მზადება.

რასაკვირველია, საორგანიზაციო ფგუფს მხარში ამოუდგა მერი დავითაშვილის ოჯახი — ვაჟიშვილი მწერალი მამუკა დოლიძე და რძალი ექიმი თამარ კვანტალიანი. სანოტო კრებულის შესავალი სიტყვა და 20 რომანსიდან, 10 ლექსის ინგლისური თარგმანი, მამუკამ თავად იკისრა. 10 ლექსი კი პრემია „საბას“ მფლობელმა, ინგლისური ენის ბრწყინვალე მკოდნემ, ლელა დუმბაძემ ითავა. ძალიან მნიშვნელოვანია, იმის აღნიშვნაც, რომ მანანას იდეის თანახმად, ნოტებში რომანსებს, ქართულ ტექსტთან ერთად, ახლავს ლათინური ასოებით დაწერილი ქართული სიტყვები, ასე რომ, ამ რომანსების შესრულება მთელ მსოფლიოში ნებისმიერ მომღერალს შეუძლება. მანანას სურვილი იყო, მერი დავითაშვილის რომანსების კრებული საზღვარგარეთ, საქართველოს საელჩოებში საჩუქრად გაეგზავნათ და ამ გზით, ქართული კულტურის ამ ჟანრისათვის მეტი აუდიტორია გაეჩინა. ამისთვის, მან დინანსური დახმარების აღმოსაჩენად, ორ სახელმწიფო უწყებას მიმართა — კულტურის სამინისტროსა და ქალაქ თბილისის მერიას. მადლობა მათ, რომ მართლაც დააფინანსეს ასეთი საინტერესო წამოწყება, მაგრამ საბოლოოდ დედებითი პასუხი მანანამ, ღონისძიებამდე თვე-ნახევრით ადრე მიიღო, იმ დროს, როდესაც მას უკვე საოპერაციოდ ამზადებდნენ. მანანას ბოლო სიტყვები ყოფილა: „ჩაატარეთ, აუცილებლად ჩაატარეთ! შეიძლება მე კონცერტზე ვერ მოვიდე, მაგრამ გთხოვთ, გააგრძელეთ!“

ამის შემდეგ, ექიმებმა მანანა დააძინეს და ასე სიმშვიდეში დალია სული, ისე, რომ ოპერაციის გაკეთება ექიმებმა ვერც კი მოასწრეს...

თავიდან „დაობლებული“ საორგანიზაციო ფგუფი-

სათვის მანანას გარეშე თავიდან წარმოუდგენელი იყო იმდენი ძალისხმევა გამოეჩინათ, რომ ყველაფრისათვის თავი მოებათ. საქმის დაგვირგვინებისათვის დიდი მადლობა ჯგუფის მენეჯერს, მუსიკოს ნინო უშიკიშვილს, მანანას ძმას, ვაჟა დავითაშვილს, მხატვარ-დიზაინერ ქეთევან გოგავას და რაც მთავარია, კონცერტმაისტერ ვიქტორია ჩაპლინსკაიას. ამ უკანასკნელმა ძალიან მოკლე დროში, ორ ახალგაზრდა სოპრანოს – თინათინ მამულაშვილსა და ირინა თაბორიძეს 15 რომანსი შესწავლა!

დანარჩენი 3 რომანსი (გამოცემული 20-დან სულ უნდა შესრულებულიყო 18), როგორც ჩაფიქრებული იყო, უნდა ემღერა მსოფლიოში სახელგანთქმულ ბარიტონს, გიორგი გაგნიძეს. ის კონცერტამდე დიდი ხნით ადრე ემზადებოდა და ბოლომდე არ უღალატია ამ საუცხოო იდეისთვის. თავდაპირველად მანანას უნდოდა უცხოეთში მოღვაწე ქართველი სოპრანოები მოენვია, იცოდა, თუ როგორ დაამშვენებდნენ ისინი კონცერტს, მაგრამ, სამწუხაროდ, ჩვენი გამოჩენილი ქალბატონი მომღერლები საშობაოდ დაკავებულნი აღმოჩნდნენ და რომ არა ვიქტორია ჩაპლინსკაიას ძალისხმევა, კონცერტი, ახალგაზრდა მომღერლების მონაწილეობით, ასეთ მაღალ დონეზე ვერ გაიმართებოდა.

ძნელია ისაუბრო კონცერტზე, რომლის რეჟისორიც თავად გახლდით. კონცერტის დროს კულისებში ვიჯექი და იქიდან, რა თქმა უნდა, უფრო ცუდად მესმოდა, ვიდრე დარბაზში მსხდომთ, მაგრამ იქიდანაც ვგრძნობდი დარბაზის მხარდაჭერას, თუ როგორ უსმენდნენ და ვფიქრობ, რომ ამით, მანანაც კმაყოფილი დარჩებოდა.

ამ საღამოს, გარდა რომანსებისა, გაუღერდა ანა კალანდაძის ყველა ის 18 ლექსი, რომელიც შესრულდა კონცერტზე. მათი დეკლამირება ახალგაზრდა მსახიობმა, გიორგი ჩაჩანიძემ, დაქტობრივად, ერთდღიანი რეპეტიციის ვადაში, ჩინებულად შეძლო.

საღამოს დასაწყისში, მაყურებელს ვაჩვენეთ საზოგადოებრივი მაუწყებლის პირველი არხის არქივში ნაპოვნი ვიდეომასალა, რომელიც 1995 წელს, მუსი-

ირინა თაბორიძე, კონსერვატიული ვიქტორია ჩაპლინსკაია

კისმკოდნე, ნანა ლორიას მერი დავითაშვილის შესახებ მოუზადებია. გადაცემის ერთ ფრაგმენტში ნანა ლორია შეძლო მერი დავითაშვილისა და ანა კალანდაძის ერთად გადაღება – უკვე ასაკოვანი ქალბატონები ესიყვარულებიან ერთმანეთს და იქვე იგონებენ სკო-

კონსერვატიული სსუფანსტა გუნდი (ხელმძღვანელი ლია ჟონიჭვილი), დირიჟორი სსუფანსტი-გაკალავრი – ანა უსტიაშვილი, სოლისტი – გიორგი გაგნიძე

ლის წლებს; ისინი ხომ ქუთაისში, ერთ სკოლაში სწავლობდნენ. ეს უნიკალური კადრები არქივიდან, მთელი საღამოს ემოციური მუხტის საწინდარი გახდა.

კონცერტის დასასრულს, როგორც ვითხარით, გი-

ორგი გაგნიძემ შეასრულა 3 რომანსი. მის გამოსვლას, როგორც ეს მოსალოდნელი იყო, პუბლიკის დიდი აღფრთოვანება მოჰყვა. გიორგის ხმას აქვს ის ჯადოსნური ტემბრი, რაც მსოფლიოს ყველაზე საუკეთესო სცენებზე მის მუდმივ მოთხოვნას იწვევს. მისეული იაგოს პარტია, „ნიუ-ორკ თაიმსი“ მიერ აღიარებულია თანამედროვე დროის საუკეთესო შესრულებად. ასევე განთქმულია მთელს მსოფლიოში მისი რიგოლეტოს პარტია. სასიხარულოა, რომ წელიწადნახევრით ადრე მანანასთვის მიცემული პირობა, გიორგიმ შეასრულა და ამ საღამოს ნამდვილი მშვენება გახდა! აქვე აღვნიშნავ, რომ იმ სა-

ლოს დილა“, რითაც საზეიმო და ამაღლებული ნოტიო დასრულდა კონცერტი.

გარდა მუსიკალური და პოეტური ნომრებისა, კონცერტის მსვლელობისას, მოგონებებით გამოვიდნენ მუსიკისმცოდნე დოდო გოგუა, მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე მაყვალა გონაშვილი, მწერალი მზია ხეთაგური, კომპოზიტორი კახა ცაბაძე და იოანე ღვთისმეტყველის ეკლესიის წინამძღვარი, მამა ადამი. ამ უკანასკნელმა გააოცა ყველა თავისი ერთდროითა და თანამედროვე მუსიკის ცოდნით. ყველა გამომსვლელის მოგონება მართლაც უნიკალური და ღრმა ემოციებით სავსე იყო. დიდი მადლობა თითოეულ მათგანს გულწრფელი თხრობისათვის! დასასრულს, სამადლობელი სიტყვით სცენაზე ავიდა მერი დავითაშვილის ვაჟი, მწერალი, მამუკა დოლიძე. მან სანოტო კრებულების პირველი ეგზემპლარები საჩუქრად გადასცა ანა კალანდაძის ძმისშვილს, ქეთევან კალანდაძეს და მანანა დავითაშვილის ძმას, ვაჟა დავითაშვილს. დანარჩენი ეგზემპლარები, რომლის ტირაჟი სულ 500 ცალია, უსასყიდლოდ გადაეცემა ბიბლიოთეკებს და ამ უნარით დაინტერესებულ ყველა პროფესიონალ მუსიკოსს როგორც თბილისში, ასევე რეგიონებში. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ სანოტო კრებულს ახლავს აგრეთვე დისკი, რომელზეც ნოტებში დაბეჭდილი 20-ვე რომანსია ჩანერილი, კონცერტში მონაწილე მუსიკოსების მიერვე. ესეც მანანა დავითაშვილმა წინასწარ ჩაიფიქრა და კონცერტამდე რამდენიმე დღით ადრე მუსიკოსებმა სპეციალურად ჩანერეს. დიდი მადლობა ამ ჩანანერის პროფესიულ დონეზე მომზადებისათვის კონსერვატორიის დიდი დარბაზის დირექტორს, პავლე კვაჭაძეს!

კონცერტის შემდეგ, როდესაც მონაწილეები მილოცვებს იღებდნენ, ქ-ნ ვიქტორია ჩაპლინსკაიასთან მისულა სახელგანთქმული ლოტბარი, ანზორ ერქომაიშვილი და უთქვამს: „დიდი მადლობა, რომ ასეთ კონცერტზე მომიპატიეთ და არ გამომტოვეთო!“ მართლაც, დარბაზი სავსე იყო მუსიკალური ელიტით. დასწრება თავისუფალი იყო და ზედა იარუსებზე უამრავ

მერი დავითაშვილის ვაჟი ვიქტორია მწერალი მამუკა დოლიძე და ანა კალანდაძის ძმისშვილი

ღამოს, მერი დავითაშვილის რომანსი „მტერს უტევდა“, ვოკალური ციკლიდან ბარიტონისათვის „ვარდფურცლობის დარია“ (ანა კალანდაძის ტექსტზე) – გიორგი გაგნიძემ 2008 წლის ომში დაღუპულ ქართველ ჯარისკაცებს მიუძღვნა.

საღამო, დაასრულა კონსერვატორიის სტუდენტთა გუნდმა (ხელმძღვანელი ლია ჭონიშვილი), რომელსაც დირიჟორობდა სტუდენტი-ბაკალავრი, ანა უსტიაშვილი. მათ დიდი აღმაფრენით შეასრულეს ჯერ აკაპელა გუნდი – „არავს ზემოთ, არავს ქვემოთ“ და შემდეგ კი გიორგი გაგნიძესთან ერთად სიმღერა „ჩემი სამშობ-

ახალგაზრდა მსმენელს მოეყარა თავი, რაც, მთელი სალამოს განმავლობაში, საერთო ემოციური მუხტის გაძლიერებას უწყობდა ხელს.

ამ სალამოს ვიდეოჩანაწერს ახორციელებდა საპატრიარქოს ტელევიზიის მუსიკალური რედაქციის ხელმძღვანელი ია საკანდელიძე და მადლობა მას, რომ ამ კონცერტს, ტელემყურებლის სახით, მომავალში კიდევ უფრო დიდი აუდიტორია ეყოლება. სამწუხაროდ, კონცერტს ვერ დაესწრო სანოტო კრებულის მხატვარი ქეთი მატაბელი, რომელიც გერმანიაში სამკურნალოდ იყო წასული, მაგრამ მისი ბრწყინვალე, ორიგინალური ფოლიანტები, რომლითაც გაფორმდა ეს საიუბილეო კრებული, კონსერვატორიის ჰოლში იყო გამოფენილი და ყველას შეეძლო მათი დათვალიერება, თუმცა კონცერტის მსვლელობის დროს, ყველა რომანსის შესაბამის ილუსტრაციას ჩვენ ეკრანზეც ვუშვებდით. ამგვარად, ამ სალამოს, მყურებელს სამგანზომილებიანი პერფორმანსი — მუსიკით, პოეზიითა და მხატვრობით ტკობა შევთავაზებთ.

რაც შეეხება მერი დავითაშვილის მუსიკას — როგორც მუსიკისმცოდნემ, მინდა აღვნიშნო, რომ ჩემთვის ეს ნამდვილი აღმოჩენა იყო! მისი რომანსები, მუსიკალური გამომსახველობის ხერხების მხრივ, დღევანდელობასთან მიმართებაში არის ძალიან აქტუალური და თანამედროვეა. ჩემი წინასწარი ეჭვები — იქნებ მოსაწყენი ან დაძველებულია მოსასმენად, საბედნიეროდ, არ გამართლდა! მესმის, რომ ძნელია ერთ სალამოში ისეთი რთული ჟანრის, როგორიცაა კამერული რომანსი, დიდი რაოდენობით მოსმენა, მაგრამ ეს იყო მანანა დავითაშვილის სურვილი — და ჩვენ ეს კურსი აღარ შევცვალეთ. რადგანაც დამსწრე საზოგადოება მეტწილად პროფესიონალი მუსიკოსებისაგან შედგებოდა, ვიმედოვნებ, მათ არ გაუჭირდებოდათ ამ მონო-ჟანრის ერთ სალამოში აღქმა, მით უმეტეს, რომ მუსიკა გაჯერებული იყო ლექსებითა და მოგონებებით.

ვფიქრობ, მანანა დავითაშვილი ძალიან კმაყოფილი იქნებოდა ამ სალამოთი. ნათელი დაადგეს მის სსოვნას!

აქ კი, არ შემიძლია მოკლედ არ მოვიგონო მანანა დავითაშვილის მოღვაწეობის ამ კონცერტამდე განვლილი საინტერესო გზა:

კონსერტის შიშველ. მარცხნიდან ჰირველ რიგში: ვიქტორია ჩაპლინსკაია, ნარინჯა გარფაფხაძე; მეორე რიგში — გიორგი გაგნიძე, კონსერტანსიე ლიკა გურკიაშვილი, მავიოლინა ქეთი თავაშავაძე.

წლების განმავლობაში ის იყო ლიანა ისაკაძის ფესტივალის „ღამის სერენადების“ უცვლელი ორგანიზატორი. მე თვითონ დავსწრებივარ რამდენჯერმე გონიოსა და ბათუმში ამ ფესტივალს და ყოველთვის ძალიან კმაყოფილი წამოსულვარ კონცერტებიდან. ამის პარალელურად, მან ჩაიფიქრა და მეგობრებთან ერთად საფუძველი ჩაუყარა მუსიკალურ ფესტივალს „აღდგომიდან ამაღლებამდე“. გარდა ამისა, საზღვარგარეთ მოღვაწე არაერთი ქართველი მუსიკოსის საქართველოში მოპატიჟებასა და მათი მონაწილეობით კონცერტების გამართვას მრავალი სალამო მიუძღვნა. მასვე ეკუთვნის, წარმოშობით დაღესტნელი, თბილისელი მხატვრისა და ოქრომჭედელის, მანანა მაგომეძოვას ნამუშევრების წიგნის გამოცემა. მოგვიანებით კი მანაბას, ნანი ბრევგაძის და სოფიკო ჭიაურელის ერთობლივი მონაწილეობით კალენდრის გამოცემაც. აი, ასეთი მრავალფეროვანი იყო მისი ინტერესების სფერო.

მანანა დავითაშვილი (1957- 2019).

დაბოლოს, არ შემიძლია არ გავიხსენო ჩემი და მანანას ერთობლივი მუშაობის პირველი პროექტი: ეს იყო საქართველოს პატრიარქის, ილია მეორის აღსაყდრების 34 წლისთავის იუბილე, რომლის ორგანიზაციაც პატრიარქის ფონდმა ითავა, ლაშა ჟვანიას მეთაურობით. სწორედ მანანა იყო საორგანიზაციო ჯგუფში და მან შესთავაზა ლაშას ამ საპატიო საღამოსათვის ჩემი, როგორც რეჟისორის კანდიდატურა.

ძალიან პასუხსაგები საქმე იყო და ყველანი ვღელავდით. ჩავიფიქრეთ, რომ პატრიარქისგან ინტერვიუ აგველო და კონცერტის დროს გავგეშა მუსიკალურ ნომრებს შორის. პატრიარქი მაშინ ძალიან დაკავებული იყო, ხან წასული იყო საზღვარეთ, ხანაც სხვა ბევრი საქმე ჰქონდა და ბოლოს, როდესაც, როგორც იქნა, დაინიშნა ამ ინტერვიუს დღე (12 დღით ადრე კონცერტამდე), ზუსტად ამ დღეს მე დამეწყო სერიოზული გრიპი

და ასე გრიპიანი წავედი პატრიარქთან ინტერვიუს გადასაღებად. მოგვიანებით, ლაშამ ჟვანიამ ხუმრობით მითხრა – ჩვენ ისე ვუფრთხილდებით პატრიარქს, ცივ ნიავს არ ვაკარებთ, და მით უმეტეს, გაცხიებულ ადამიანებს. რომ მცოდნოდა შენი ამბავი, ალბათ, შენც ვერ მიგაკარებდიო! კიდევ კარგი, პატრიარქი გადაურჩა მაშინ ჩემგან ავად გახდომას და ძალიან საინტერესო ექსკლუზიური საუბარი გაიმართა, რითაც კონცერტი უფრო ემოციური გამოვიდა. ეს იყო 2011 წელი. მოგვიანებით, მე ამ ინტერვიუსგან დოკუმენტური ფილმი ავანყვე, რომელმაც 2012 წელს, წმინდა ანდრეას სახელობის ბათუმის საერთაშორისო კინოფესტივალზე, ერთ-ერთი მთავარი ჯილდო მიიღო! ეს ყველაფერი მანანას დამსახურებით მოხდა!

2019 წლის დეკემბერში კი, როგორც ვითხარით, მე და მანანას ერთობლივი მუშაობის ბოლო საღამო შედგა. სულ 8 წელი გავრძელდა ჩვენი საინტერესო ტანდემი. ერთხელ, 2012 წელს მან მთხოვა, მოდი, ფესტივალ „ადდგომიდან „ამაღლებამდე“ ყველა კონცერტზე წამოგვყვე და ჟურნალ „მუსიკაში“ დაწერე სტატიაო. მართლაც, მაშინ შევუსრულე ეს თხოვნა და გავყვე ფესტივალს, როგორც თბილისში, ასევე რეგიონებში.

დღეს რომ გადავხედე ამ სტატიას, რომელიც ჟურნალ მუსიკის 2012 წლის №3-ში გამოქვეყნდა, მე თვითონაც გაკვირვებული დავრჩი, რამდენი მოვლენა და საერთაშორისო გამომსვლელი მონაწილეობდა იმ ფესტივალში, რამდენი საქართველოს კუთხე მოიარა მან! მართო სოსო ბარდანაშვილის შემოქმედებითი საღამოები ქუთაისსა და ბათუმში რად ღირს! (მასთან ძალიან საინტერესო ინტერვიუთი ამ სტატიაში)... ანდა, ამერიკიდან გიორგი ვაჩნაძის, ალექსანდრე კორსანტიას და ედიშერ სავიკის ჩამოყვანა! ჰოლანდიიდან კლარნეტისტ ლევან ცხადაძის, ხოლო ბელგიიდან დირიჟორ ვახტანგ მაჭავარიანის მოწვევა! ლონდონიდან სახელგანთქმული კონტრტენორის, იანივ დ'ორის და ნიუ-ორკიდან წარმომობით სომეხი, მაგრამ ძირით თბილისელი, გამოჩენილი ვიოლონჩელისტის, სურენ

ბაგრატუნის მონვევა. ნანა მირიანი (ქართველიშვილი) სპეციალურად ჩამოვიდა პრაღიდან, რათა ვაჟა ჩაჩავას საიუბილეო კონცერტში მიეღო მონაწილეობა. კომპოზიტორმა ოთარ ტატიშვილმა თავისი ახალი ნაწარმოების, „ამაღლების“ პრემიერა დაამთხვია ერთ-ერთი ფესტივალის კონცერტს. აგრეთვე სულ ახალგაზრდა პიანისტის, მაშინ ახალი ვარსკვლავის, ხორვატიელი ალიოშა იურიჩიჩის მონვევა, თავისი რომანტიკული რეპერტუარით. ვინ მოსთვლის, კიდევ რამდენი რამ მოხდა იმ ფესტივალზე! მართლაც, იმ სტატიაში მე მთელი ფესტივალის დაწვრილებით აღმინერია და საბედნიეროდ, დღეს ეს მოვლენა მომავალი თაობებისათვის ჟურნალ „მუსიკის“ ციფრულ ვერსიაშიც არის შემონახული. შეგიძლიათ იხილოთ ჟურნალის ციფრული ვერსია: http://dSPACE.nplg.gov.ge/bitstream/1234/6348/1/Musika_2012_N3.pdf

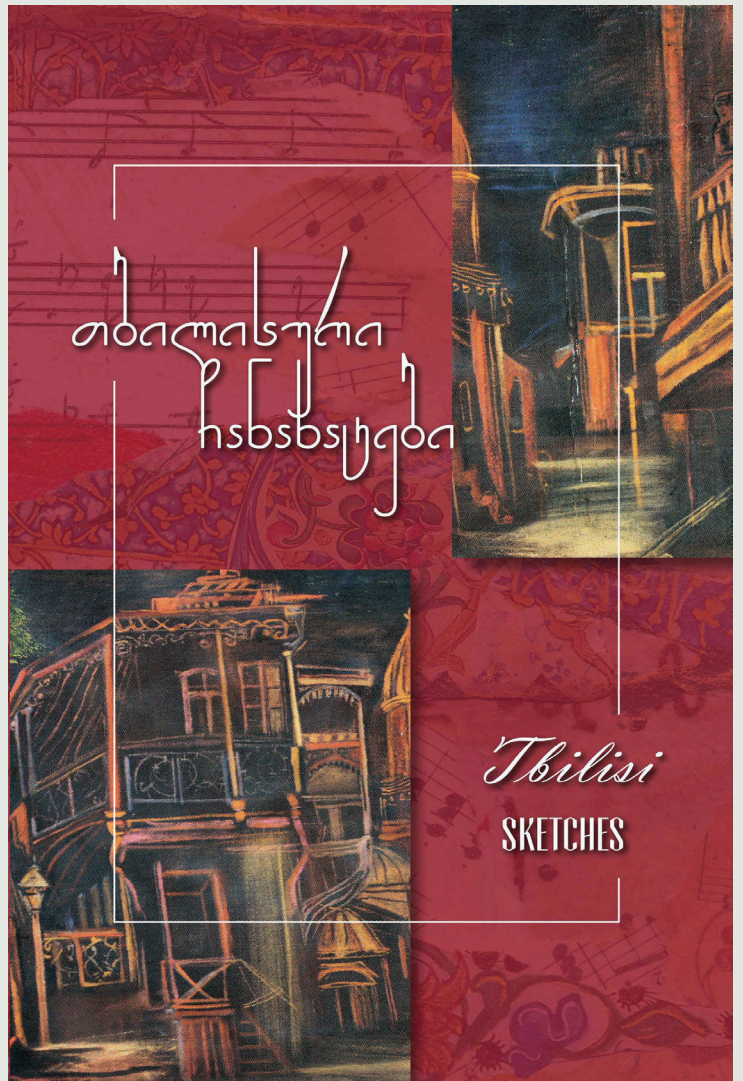
ასევე კლასიკური მუსიკის შესახებ ჩემს ბლოგში: <https://klasikurimusika.wordpress.com/2012/08/10>

ფესტივალ „აღდგომიდან ამაღლებამდე“ სულის ჩამდგმელი თავად მანანა დავითაშვილი იყო. მას სჯეროდა, რომ მისი ნათესავის, ცნობილი ქართველი ემიგრანტების შთამომავალი, აკაკი რამიშვილის დანაბარები ზედმინევენით უნდა შეესრულებინა.

გთავაზობთ ფრაგმენტს მანანა დავითაშვილის ინტერვიუდან:

„ფესტივალის იდეის იმპულსი მომცა ჩემი ნათესავის, აკაკი რამიშვილის, სურვილმა. აკაკი რამიშვილი იყო დამოუკიდებელი საქართველოს მთავრობის პირველი თავმჯდომარის, ნოე რამიშვილის ვაჟი, რომელსაც 4 წლის ასაკში წაიყვანეს საქართველოდან და მთელი ცხოვრება ემიგრაციაში გაატარა. თუმცა, როგორც მან მითხრა, ერთი დღე არ ყოფილა საქართველოს გარეშე. მისი ფიქრები, მისი იმედები, მისი პერსპექტივები და ოცნებები ყოველთვის დაკავშირებული იყო საქართველოსთან.“

ეს იყო ადამიანი, რომელმაც სულ სხვანაირად და-

საიუბილეო სანოსო კრავალის ყდა, გაფორმებული ქათი მასაზალის მიერ.

მანანა ჩემი სამშობლო! სულ სხვანაირად შემაყვარა ჩემიანები. ძალიან ფართო გაქანების, ფართო აზროვნების ადამიანი იყო. როდესაც მე მას დავუახლოვდი, ის უკვე მოხუცი, მაგრამ, ამავე დროს, ჩემზე ახალგაზრდა იყო. სულ 3-ჯერ მოვახერხე მისი ნახვა. ბოლოს, 3 დღით ადრე გარდაცვალებამდე ვნახე და მაშინ მთხოვა: „ისეთი საქმე წამოიწყე, რომელიც წელიწადში ერთხელ ქართველებს მთელი მსოფლიოდან ჩამოიყვანს სამშობლოში“-ო. ეს ახლა არის წასვლა-წამოსვლა ძალიან ადვილი, მაგრამ მაშინ, 2000 წელსაც კი, ეს და-

მანანა ღავითავილიის ქმის, ვაჟა ღავითავილიის მიერ გამოცემული 2020 წლის კალენდარი, გაფორმებული ქათი მასაგალის მიერ.

ლიან დიდი პრობლემა იყო.

აკაკი რამიშვილის გარდაცვალების შემდეგ მე დავინწყე ფიქრი მის შემოთავაზებულ იდეაზე და თავში მომივიდა დამეფუძნებინა მუსიკალური ფესტივალი, რომელიც ადდგომის დღესასწაულთან იქნებოდა მისადაგებული. 2006 წლამდე ამ იდეას ხორცშესხმა არ ელოდა. 2005 წელს მე საქართველოს კათოლიკო-პატრიარქს შევხვდი, რათა ამ ფესტივალის კურთხევა მიმეღო. პატრიარქმა ძალიან დიდი ყურადღებით მომისმინა და მითხრა: „რასაკვირველია მე დავლოცავ ამ კეთილშობილური საქმის წამოწყებას! მით უმეტეს, რომ მე და მუსიკა ხომ ერთად დავიბადეთ?“ ამ სიტყვე-

ბით გამომისტუმრა და როდესაც მე გამოვედი იქიდან, შევამჩნიე, რომ ცრემლები მომდიოდა.

შემდეგ კიდევ ერთი წელი მე ჩემს მეგობრებთან – მანანა ხვედელიძე და ირინა სახამბერიძესთან ერთად ვმუშაობდი ამ ფესტივალის მომზადებაზე. ჩვენ დავაარსეთ „აკაკი რამიშვილის ფონდი – ტრადიცია და ინოვაცია“, რომელიც შემდგომში პატრიარქის ფონდთან ერთად გახდა ამ ფესტივალის დამფუძნებელი. ჩვენი დევიზი ყოველთვის იყო ის, რომ ყველაფერი, რასაც ჩვენ ვვაკეთებდით, უნდა მოსწონებოდა პატრიარქს. ასე გაჩნდა ფესტივალის სახელიც: „ადდგომიდან ამაღლებამდე“ (ინტერვიუ ჩანერილია 2012 წელს).

მართლაც, ამ ფესტივალის მთავარი იდეა, ასე ვთქვათ ღერძი, ყოველთვის იყო საზღვარგარეთ მოღვაწე, სახელგანთქმული ქართველი მუსიკოსების სამშობლოში ჩამოყვანა.

ასე მოხდა ბოლო კონცერტზეც, როდესაც უცხოეთში წარმატებულად მოღვაწე და უღამაზესი, ხავერდოვანი ხმის მქონე გიორგი გაგნიძე, მანანამ დაითანხმა და ამით ორი შესანიშნავი ქალბატონის, მერი დავითაშვილის და ანა კალანდაძის იუბილე, კიდევ უფრო სამახსოვრო გახადა თბილისელებისთვის!

მადლობას მოგახსენებთ საყვარელო მანანა, რაც არა მარტო ჩემთვის, არამედ ყველა ჩვენთავანისათვის და ჩვენი კულტურისათვის იღვანე!!

P.S. მერი დავითაშვილის და ანაკალანდაძის რომანსების სანოტო კრებულის სათაურია „თბილისური ჩანახატები“. ამავე სათაურით, მანანას ძმამ, ვაჟა დავითაშვილმა მანანას სულ ბოლო სურვილიც შეუსრულა და გამოსცა 2020 წლის კალენდარი, ქეთი მატაბელის დაუვიწყარი ნახატებით გაფორმებული.

* ფოტოები ილია ბაბურაშვილის

„სხოულო საქართუელოსთუის“ მუხოდყოი ჭინრანი

ქათევან გომოლაძე

ტბელ აბუსერისძის ღვანლის ერთ სტატიაში ასახვის მცდელობა, მისი რეალური პორტრეტის მხოლოდ მკრთალი ანარეკლი იქნება. შევეცდები ზოგადად მაინც წარმოვჩინო მისი, როგორც: ეპისკოპოსის, საეკლესიო მწერლის, ღვთისმეტყველის, ჰიმნოგრაფის, ჰიმნოლოგის, მათემატიკოსის, ასტრონომის, პედაგოგის, ეკლესიების მშენებლისა და საზოგადო მოღვაწის არაორდინარული ნიჭის დამეტრულად განსხვავებული სპექტრი.

საგვარეულო წარმომავლობით – ტბელ აბუსერისძე ეკუთვნოდა სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ერისთავთ-ერისთავთა ცნობილ გვარს. აბუსერისძეთა ფეოდალური სახლი ისტორიულ წყაროებში XI საუკუნის I ნახევრიდან მოიხსენიება. ისინი უცვლელად ფლობდნენ ხიხათა (აჭარა) ერისთავის სამხედრო-ადმინისტრაციული მმართველის თანამდებობას. XIII საუკუნის დასაწყისში აბუსერისძეთა ფეოდალური სახლი დანინაურდა. მათ გამგებლობაში შედიოდა ხიხათა (ანუ ხიხანის ციხე), არტანუჯის, ციხისჯვრისა და აწყურის ციხეები. აბუსერისძეთა სახლი სამეფო კართან დაახლოვებული იყო და ერთიანი საქართველოს სულისკვეთებით მოღ-

ტბელ აბუსერისძის სახი

ვანეობდნენ. მათთვის მიუღებელი იყო კუთხური პროვინციალიზმი და ისინი „სრული საქართველოს“, „ლიხთა ამერის საქართველოს“ უერთგულესი მოღვაწენი იყვნენ. XV საუკუნიდან ამ გვარს ძველი დი-

დება დაუკარგავს, მაგრამ ქვეყნის ისტორიაში აქტიურ როლს თამაშობდნენ.

ტბელი 1190 წელს დაბადებულა. მამამისი – იოანე (ზოგი წყაროთი – ივანე) ბასიანის ბრძოლაში მოუკლავთ (1206). დედამისი, დიოფალ–დიოფალი ხათუთა – მონაზვნად აღიკვეცა და შემდგომ ეკატერინედ იწოდებოდა. ტბელი მუდამ მონივნებით იხსენებდა დედას, რომელიც სასოებით აღავლენდა ლოკვას „სრულისა საქართველოს“ საკეთილდღეოდ. იოანეს შვილების: აბუსერ IV, ვარდანის, ტბელის და მათი დების – ვანენის, საგდუხტისა და ცაცას ძალისხმევით, აბუსერისძეთა მამულები ციხეებითა და

ნაწილეობას ლებულობდნენ ვარძიის წინამძღვარი და მეძნა ჯაყელი (ძმა ბოცო ჯაყელისა, რომელსაც ცოლად ჰყავდა ტბელის და დიოფალ–დიოფალი ვანენი). ამავე პერიოდს ემთხვევა ტბელ აბუსერისძის მოღვაწეობა აღმოსავლეთ საქართველოს ისეთ მნიშვნელოვან საეკლესიო ცენტრებში, როგორიცაა მარტყოფის ღვთაება და ალავერდის მთავარმონაზმე.

XIII საუკუნის პირველი მეოთხედიდან საქართველოს „ოქროს ხანა“ თანდათან უფერულდება. თამარ მეფის გარდაცვალების შემდეგ ქვეყანას მძიმე დღეები დაუდგა. ხვარაზმელები და მონღოლები ერთმანეთს ექიშებოდნენ საქართველოს მოსაოხრებლად. 1225 წლიდან ქვეყანას ხვარაზმელები შემოესია, შემდეგ (1235–დან) მათ მონღოლები ჩაენაცვლა. XIIIს 40–50წწ–ში საქართველო დაიშალა აღმოსავლეთ და დასავლეთ სამეფოებად, რამაც დაასუსტა ისედაც აოხრებული ქვეყანა.

1260–70 წლამდე აჭარა აღმოსავლეთ საქართველოს სამეფოში შედიოდა. მეფე დავით–ულუს გარდაცვალების შემდეგ, მონღოლებთან დაახლოვებულმა სამცხის ერისთავმა – სარგის ჯაყელმა, სათავისოდ მიიტაცა საქართველოს სამხრეთ–დასავლეთის ტერიტორია; აბუსერისძეთა სახლმა ბრძოლაში მარცხი განიცადა და XIII საუკუნის 70–იანი წლებიდან სამუდამოდ დაკარგა თანამდებობა. აქედან მოყოლებული აჭარაში ერისთავის ინსტიტუტი აღარ გვხვდება.

საქართველოში გამეფებული ამ უმძიმესი პერიოდიდან, მცირე ძეგლმა თუ მოაღწია ჩვენამდე. ამ თვალსაზრისით უმნიშვნელოვანესია ტბელ აბუსერისძის უნიკალური ნაშრომი, რომელიც წარმოაჩენს მისი ავტორის საფუძვლიან და მრავალმხრივ განათლებას. იგი შემდგენელი და ავტორია 1233 წლით დათარიღებული ხელნაწერი კრებულისა: „ქრონიკონი სრული მისითა საუნყებელითა განგე-

სხალთის სამონასტრო კომპლექსი

ეკლესია–მონასტრებით მოიფინა. იქ დღესაც დგას XIII საუკუნის ქართული ხუროთმოძღვრების შესანიშნავი ძეგლი – სხალთის ტაძარი, რომელსაც ლეგენდა თამარ მეფის სახელს უკავშირებს. ტბელმა სასულიერო განათლება (1200–1210) ვარძიაში, იოანე შავთელთან მიიღო და ითვლება, რომ იყო თავისი მოძღვრის საქმის გამგრძელებელი. სტეფანოზ ორბელიანის ცნობით, ტბელ აბუსერისძე 1216 წელს ესწრებოდა ივანე ათაბაგის (მხარგრძელის) დვანში მონვეულ საეკლესიო სასამართლოს. მო-

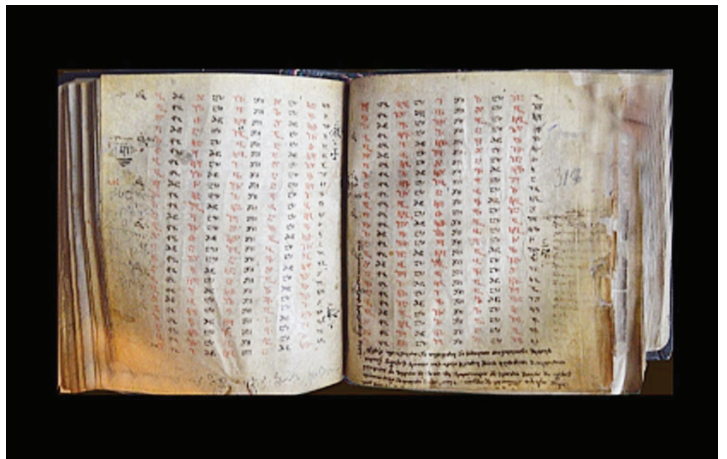
ბითა“, რომელსაც დართული აქვს 2 კინკლოსური ცხრილი (კრებული დაცულია საქართველოს კ.კე-კელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტში და ცნობილია – 85 ხელნაწერის სახელით); ცნობილია მეცნიერებმა: ნ. გოგუაძემ, მ. ქავთარიამ და რ. ჩაგუნავამ დედანზე დაყრდნობით შეისწავლეს და დაამუშავეს ხელნაწერი კრებულის ტექსტი, დაურთეს გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები (1998). აბუსერისძე ტბელის ხელნაწერი კრებული შეიცავს სამ თხზულებას: 1. „გალობანი სამთა იოვანეთანი“; 2. „ახალნი სასწაულნი წმიდისა გიორგისნი“; 3. „ქრონიკონი სრული მისითა საუნყებლითა განგებითა“; „ქრონიკონზე“ დართულია 2 კინკლოსური ცხრილი, რომლითაც დასტურდება, რომ ტბელს ახალ საფეხურზე აჰყავს თავისი მოძღვრისა და მასწავლებლის – იოანე შავთელის დანყებული საქმე. როგორც ცნობილია, ანალოგიური შინაარსის თხზულება: „ასურული კვიკლოსის საძიებელი და მასწავლებელი წმ. იოანე შავთელს ადვილად დამახსოვრების მიზნით იამბიკურ ლექსად დაუნერია. იოანე შავთელის სასწავლო დანიშნულების სახელმძღვანელოსგან განსხვავებით, აბუსერისძის 2 კინკლოსური ცხრილი არის ქრონოლოგიურ-ასტროლოგიური ტრაქტატი წელთაღრიცხვის სისტემის შესახებ. ტბელის კალენდარი 532 წლიანი ციკლით მზისა და მთვარის მოძრაობაზეა აგებული. იგი კალენდრის დასაბამად, ქართულ წყაროზე დაყრდნობით – 5604წელს იღებს. ტბელს თავის ნაშრომში, რიტორიკული ფორმით (გარდა გაყოფითი მოქმედებისა), 30-ზე მეტი მათემატიკური ფორმულა აქვს გამოყენებული. „აღნიშნული შინაარსის საკითხებისადმი მათემატიკური პოზიციებიდან მიდგომა, იმდროინდელი ბიზანტიკური სამეცნიერო წრეებისთვისაც კი უცნობი იყო და იშვიათობას წარმოადგენდა“ (რ. ჩაგუნავა). სპეციალისტების აზრით, ტბელ აბუსერისძე, რომელიც

სსალთის ტაძრის ინტერიერი. XIV–XV სს. ფრესკაჲი.

XIIIს. | ნახევარში მაღალი დონის ასტრონომიულ და არითმეტიკულ გამოთვლებს აწარმოებდა, დგება ქართული ასტრონომიული და მათემატიკური მეცნიერების სათავეებთან.

აკად. გ. ჭლოშვილმა, რომელიც XIII საუკუნის საქართველოს მეზობელი ქვეყნების მეცნიერული მიღწევების დონეზე საუბრობდა, აღნიშნა, რომ – ამ დროს, ხიხათას ხეობაში ტბელ აბუსერისძე მაღალი დონის არითმეტიკულ გამოთვლებს აწარმოებდაო – რითაც ქართველი მეცნიერის უპირატესობაზე მიუთითა და მის მაღალ ერუდიციაზე გააჩეთა აქცენტი. მიუხედავად იმისა, რომ ხელნაწერი კრებუ-

სხვალ აბუსერისძის ხელნაწერი ნიგნი

ქართული გალობა

[კვლევის ახურული მისია განგებითა]

ჴონადგენი მოთგარისნი	ჴონადგენი მოთგარისნი	ჴონადგენი მოთგარისნი	ჴონადგენი მოთგარისნი	ა	ბ	გ	დ	ე	ვ	ზ	თ
				ა	ბ	გ	დ	ე	ვ	ზ	თ
				ა	ბ	გ	დ	ე	ვ	ზ	თ
				ა	ბ	გ	დ	ე	ვ	ზ	თ
ა	ბ	გ	დ	ე	ვ	ზ	თ	ი	კ	ლ	მ
ბ	გ	დ	ე	ვ	ზ	თ	ი	კ	ლ	მ	ნ
გ	დ	ე	ვ	ზ	თ	ი	კ	ლ	მ	ნ	ო
დ	ე	ვ	ზ	თ	ი	კ	ლ	მ	ნ	ო	პ
ე	ვ	ზ	თ	ი	კ	ლ	მ	ნ	ო	პ	ჟ
ვ	ზ	თ	ი	კ	ლ	მ	ნ	ო	პ	ჟ	რ
ზ	თ	ი	კ	ლ	მ	ნ	ო	პ	ჟ	რ	ს
თ	ი	კ	ლ	მ	ნ	ო	პ	ჟ	რ	ს	ც
ი	კ	ლ	მ	ნ	ო	პ	ჟ	რ	ს	ც	ძ
კ	ლ	მ	ნ	ო	პ	ჟ	რ	ს	ც	ძ	წ
ლ	მ	ნ	ო	პ	ჟ	რ	ს	ც	ძ	წ	ჭ
მ	ნ	ო	პ	ჟ	რ	ს	ც	ძ	წ	ჭ	ხ
ნ	ო	პ	ჟ	რ	ს	ც	ძ	წ	ჭ	ხ	ყ
ო	პ	ჟ	რ	ს	ც	ძ	წ	ჭ	ხ	ყ	შ
პ	ჟ	რ	ს	ც	ძ	წ	ჭ	ხ	ყ	შ	ჩ
ჟ	რ	ს	ც	ძ	წ	ჭ	ხ	ყ	შ	ჩ	ც
რ	ს	ც	ძ	წ	ჭ	ხ	ყ	შ	ჩ	ც	ც
ს	ც	ძ	წ	ჭ	ხ	ყ	შ	ჩ	ც	ც	ც
ც	ძ	წ	ჭ	ხ	ყ	შ	ჩ	ც	ც	ც	ც
ძ	წ	ჭ	ხ	ყ	შ	ჩ	ც	ც	ც	ც	ც
წ	ჭ	ხ	ყ	შ	ჩ	ც	ც	ც	ც	ც	ც
ჭ	ხ	ყ	შ	ჩ	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც
ხ	ყ	შ	ჩ	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც
ყ	შ	ჩ	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც
შ	ჩ	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც
ჩ	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც
ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც	ც

სხალის კინკლუსური ცხრილი

ლი ძირითადად ლიტურგიკული დანიშნულები-საა, შეიცავს ისეთ ცნობებს, რომლის მსგავსიც სხვა საისტორიო წყაროებში არ მოიპოვება. წლების მანძილზე, მომხდური მტერი მატერიალურთან ერთად, ანადგურდებოდა ხელნაწერებში დაცულ ეროვნულ საგანძურს — ქართველი ერის ისტორიას. ტებელ აბუსერისძის კრებულს საუკუნეების მანძილზე რედაქციებით უფრთხილდებოდნენ. საქართველოს ძნელბედობის ყამს (რაც ჩვენი სამშობლოს მუდმივი თანამდევია), ხელნაწერი კრებული ხიხანიდან — საფარაში გახიზნეს; XVI საუკუნეში კრებული არჩილ მეფემ გელათში გადაიტანა, ხოლო 1699 წელს, გადასახლებიასას თან წაიღო რუსეთში. ხელნაწერს რუსეთში გადასახლებული ანტონ I გაეცნო, რომელმაც 1762(63) წელს კრებული საქართველოში

ჩამოიტანა და სვეტიცხოვლის საცავის ბიბლიოთეკაში მოათავსა. სავარაუდოდ, სწორედ აქ გაეცნო კრებულს ცნობილი მეცნიერი მარი ბროსე, რომელმაც უშუალოდ დედანზე დაყრდნობით, ფრანგულ ენაზე თარგმნა და 1868 წელს პირველად გამოაქვეყნა ტებელ აბუსერისძის კალენდარულ-ასტრონომიული ნაშრომი. მ. ბროსემ აღნიშნა, რომ „1233 წელს ქართველებმა უკვე იცოდნენ ნახევარი იმ ცდომილები-სა, რომელმაც 1582 წელს პაპი გრიგოლ XIII აიძულა შესდგომოდა კალენდრის შესწორებას“. მოგვიანებით ექვთიმე თაყაიშვილმა ხელნაწერი კრებული სვეტიცხოვლიდან თბილისში, საეკლესიო მუზეუმის ფონდში გადაიტანა, სადაც მას მიენიჭა ლიტერი — 85 (აქედან დაიწყო ხელნაწერის მეცნიერული შესწავლა).

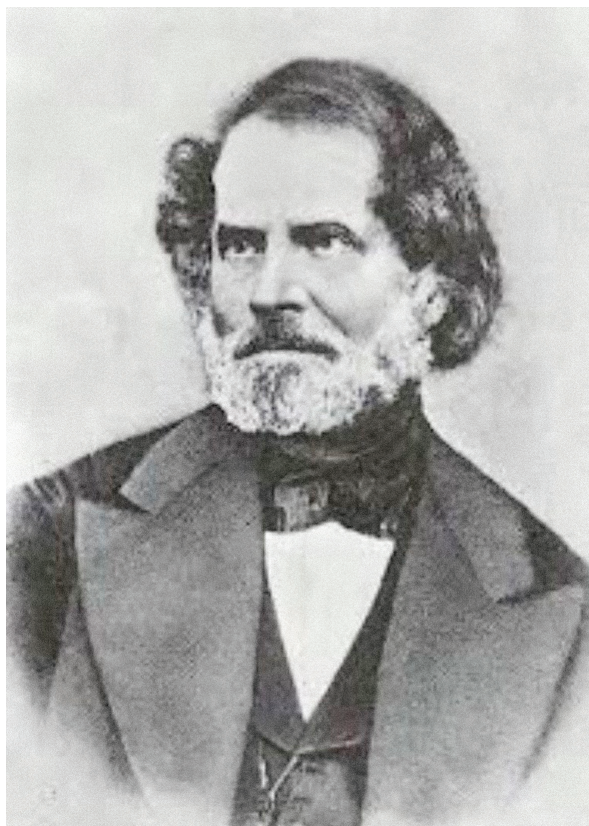

ერთ-ერთი გვარდი სხალ აბუსერისძის ქორონიკონიდან

კრებულში განსაკუთრებული ადგილი უკავია ტ. აბუსერისძის ჰიმნოგრაფიულ თხზულებას „გალობანი

წინდა იოანე პავთელი და სალოსი ევლოგი

ვარი ზროსა (1802- 1880)

სამთა იოვანეთანი“, რომელიც ეძღვნება ღვთის მადლით განმსჭვალულ და ღვთის მადლის მატარებელ უდიდეს სამ წმინდანს: იოვანე წინასწარმეტყველს, იოვანე მახარებელსა და იოვანე ოქროპირს. ამ სამეულის შესაქებად ტბელ აბუსერისძე იყენებს ტრიადებს საეკლესიო მწერლობის სხვადასხვა დარგიდან. მათ შორის ისეთ მცნებებს, რომლებსაც ეკლესიის მამები უსადაგებდნენ ყოვლადწმინდა სამების საიდუმლო შინაარსს. საგალობელში ციტირებული და პერიფრაზირებულია გრიგოლ ნაზიანზელისა და იოანე დამასკელის თხზულებათა ქართული თარგმანები. „გალობანი სამთა იოვანეთანი“ ტბელ აბუსერისძეს წარმოაჩენს როგორც დახელოვნებულ ჰიმნოგრაფს. საგალობლეზე გაკეთებული ანდერძ-მინაწერების გაცნობით, იგი ფაქტობრივად, ჰიმნოლოგადაც მოგ-

ვევლინა: ჰიმნოგრაფიისთვის მეტად მნიშვნელოვანია ქართული საგალობლების შესახებ გამოთქმული შეხედულებები. მის მიერ აქ დამონშებული ჰიმნოლოგიური ტერმინები (ჭრელენი, მოუკაზმავთ-მოკაზმულნი, მორთულნი და სხვ.), ჩვეულებრივ ჰიმნოგრაფიაში გავრცელებულია, თუმცა ტერმინების ინტერპრეტაცია სამეცნიერო ლიტერატურაში ბოლომდე არაა გარკვეული“ (ნ. სულავა). ჭრელნი – ხმის გარდამავლობაზე და შერეულ ხმებით შესრულებაზე ორიენტირებული საგალობლებია; რაც შეეხება მოურთავთ და მოკაზმულთ – ამ შემთხვევაში ხმაც არის გათვალისწინებული და ტექსტიც. რაკი ჰიმნოლოგიური ტექსტი გალობისთვისაა განკუთვნილი, მას უსათუოდ ახლავს ტერმინები, რაც ორივეს მიეკუთვნება და მიუთითებს, თუ როგორ უნდა

სიხანის ნა. გიორგის ეკლესიის კარიზვა.

შესრულდეს საგალობელი.

მაშინ, როდესაც 1225 წელს აღმოსავლეთ საქართველოს ხვარაზმელთა ჯარით ჯალალ-ედინი მოადგა, სამეფო კარმა და რუსუდან დედოფალმა თბილისიდან ქუთაისში გადაინაცვლა. საქართველოს კათოლიკოსი არსენ ბულმაისიმისძე და კარის ეპისკოპოსი საბა სვინგელოზი გელათის საგანგებო დამკვიდრდნენ და იქედან უძღვებოდნენ სამწყსოს. ხვარაზმელებს ტბელი „კაცის მჭამელ მგელთა“ სახელით მოიხსენიებს, რომლებმაც მოაოხრეს ქვეყანა. მოსახლეობა თავგანწირვით ეწინააღმდეგებოდა მტერს. საქართველოსთვის უმძიმეს პერიოდში, საეკლესიო ცხოვრებაში ეროვნული სულიკვეთების გასაცხოველებლად და ხალხის გასაძლიერებლად, ტბელი სათავეში უდგება და წარმართავს პროცესს, რომელიც ქართლში უფლის **ხელთუქმნელი ხატის მოსვენებას და დღესასწაულის დანესებას გულისხმობდა. ამ მესიანისტური იდეის წამოწევა და ქართველ ხალხში ეროვნული სულიერების ამაღლება, მკვლევრების აზრით სწორედ ტბელ აბუსერისძეს ეკუთვნის.** ხელნაწერის ანდერძ-მინაწერები გვაუწყებს, რომ ტბელმა უფროსი ძმების – აბუსერ IV-ის და ვარდანის დახმარებით (რომლებიც იდეურად და

მატერიალურად მხარში ედგნენ ძმას), ცნობილ ჰიმნოგრაფებს: კათოლიკოს არსენ ბულმაისიმისძეს და ეპისკოპოს საბა სვინგელოზს შეუკვეთეს **მარტყოფის მაცხოვრის ხელთუქმნელი ხატისადმი მიძღვნილი საგალობლების დანერა. აღნიშნულ ციკლში** გაერთიანდა: აბუსერის დაკვეთით: კათოლიკოს არსენ ბულმაისიმისძის მიერ შექმნილი, უშუალოდ **მარტყოფის მაცხოვრის ხელთუქმნელი ხატისადმი მიძღვნილი საგალობლები;** ტბელ აბუსერისძის მეორე ძმის – ვარდანის დაკვეთით დანერა 2 საგალობლიდან ერთი: „მეოთხის გუერდნი გალობანი“ ეკუთვნის კათოლიკოს არსენ ბულმაისიმისძეს; მეორე: „გალობანი ქრისტეს განგებლებისანი“ – კათოლიკოს საბა სვინგელოზს; ტბელ აბუსერისძის კრებულში შეტანილი არსენ ბულმაისიმისძის საგალობლები არაჩვეულებრივი სალიტერატურო ენითა და საგალობლისთვის დამახასიათებელი საოცრად ამაღლებული სტილითაა შექმნილი. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის ჰიმნოგრაფიული კანონი, რომელშიც ძირითადი აზრის გამოსახატავად და შესამკობად გამოყენებულია ფსალმუნთა ის მუხლები, რომელშიც **ღვთის პირი** არის აქცენტირებული. ცნობილი მეცნიერის – ნესტან სულავას აზრით, ეს საგალობლები განსაკუთრებული ღირებულებისაა. **ამ ტიპის საგალობლები ქართულ ჰიმნოგრაფიაში სხვა არ დასტურდება** (გარდა კათოლიკოს არსენის თანამედროვე, კარის ეპისკოპოს საბა სვინგელოზის საგალობლებისა). ამ ტიპის საგალობლებს ტბელ აბუსერისძემ საგანგებოდ **პიროვანი საქცევით** შემკული საგალობელი უწოდა. როგორც ცნობილია, საქცევი ადრეუ გამოიყენებოდა და ნიშნავდა, რომ გალობის ძირითად ტექსტს დართვოდა კიდევ ერთი პატარა ტექსტი, ე.წ. **მისაბმელი**, რომელიც ისევ გალობით სრულდებოდა. ეს ტერმინი – **პიროვანი საქცევი – პირველმა ტბელ აბუსერისძემ** გამოიყენა, რაც გუ-

ლისხმობდა ღვთის პირის ხსენებას ფსალმუნთა ტექსტში. ეს მის ანდერძ-მინანერშია დადასტურებული. კრებულში შეტანილია ჰაგიოგრაფიული ხასიათის თხზულება: „ახალნი სასწაულნი წმიდისა გიორგისნი“. განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს ტექსტის ავტორისა და სასწაულების მომხდენის ზიარ დროით სივრცეში თანაარსებობის განცდა. წმ. გიორგის ახალი სასწაულები, მისი ცადამალლების შემდეგაა მომხდარი და ტბელი ისე აღწერს ამ ფაქტს, როგორც მოვლენის უშუალო მოწმე. თავისი სადა და დამაჯერებელი თხრობით, ტბელი ადამიანებს იმედს უწერგავს და აუწყებს, რომ როგორც მტრების დამარცხებაში დაეხმარება წმ. გიორგი ქართველ ხალხს, ასევე არ მიატოვებს მათ ყოველი გასაჭირის ჟამს.

კრებულში არცერთი შემთხვევითი მასალა არაა შესული: ყველა ტექსტი გამიზნულადაა შეტანილი, მათი დანიშნულებიდან გამომდინარე.

1) ხელნაწერ კრებულში, ჩვეულებრივი თხრობითი სახით მოცემული ციტატა, დიდ პოეტს – იოანე შავთელს ეკუთვნის. იგი წარმოადგენს აღდგომის გამოთვლის პრინციპისადმი მიძღვნილი ტექსტიდან აღებულ ერთ ნაწილს (რომელიც კრებულში 13 სტროფიანი იამბიკოს ფორმით შეიტანეს მკვლევრებმა);

2) კრებულში ტბელს მოუთავსებია „ათთორმეტ თვისა პროლოღია“ (რომელიც 12თვის სვინაქსარის იამბიკურ გალექსვას გულისხმობდა). ეს იოანე პეტრინის მიერ დაწყებული საქმე იყო: 5 თვისა გალექსა თავად პეტრინმა, 4 თვისა (თებ.-მაისი) ტბელის თხოვნით კათოლიკოსმა არსენმა დაწერა;

3) კრებულში შეტანილია დავით აღმაშენებლის „გალობანი სინანულისანი“-ს უძველესი ნუსხა, რომელიც სწორედ ტბელ აბუსერისძის ხელნაწერშია დაცული;

4) კრებული შეიცავს ძლისპირებს, რომლებიც

საგალობლის შესასრულებელ ორიენტირს წარმოადგენდა.

1230-იანი წლების ბოლოს, ტბელი ხიხანში დაბრუნდა და ძმების – აბუსერ IV-ისა და ვარდანის დავალებითა და ფინანსური ხელშეწყობით, ხელმძღვანელობდა ხიხათა ციხისა და ეკლესიის აღდგენა-შენებლობას, რომლებიც იქ XI საუკუნიდან იდგა და ხვარაზმელთა შემოსევების დროს დაინგრა. მოსახლეობის თხოვნით ტბელმა გააფართოვა ხიხათას წმ. გიორგის ეკლესია, რომელიც ციხის უკიდურეს

ხიხანის ციხის კოშკები

სამხრეთ-აღმოსავლეთ მონაკვეთში იყო აშენებული. დღეისათვის ხიხანის ციხიდან და დარბაზული ეკლესიიდან, მხოლოდ ნაშთებია დარჩენილი.

მიიჩნევა, რომ ლიტურგიკული და სამეცნიერო-პედაგოგიური შინაარსის ხელნაწერი კრებული, ტბელმა წმ. გიორგის ეკლესიაშივე შეადგინა: „ესე ძლისპირნი და სტიქარონნი მე დავსხენ ამით ყოვლითა შემატებულითა და ვირე ცოცხალი ვარ, ოდესცა მინდან, მე მოვიხმარებ“ – წერს ტბელი №85 ხელნაწერის „ანდერძში.“ რითაც ადასტურებს, რომ ვიდრე ცოცხალი იყო, ლიტურგიკულ კრე-

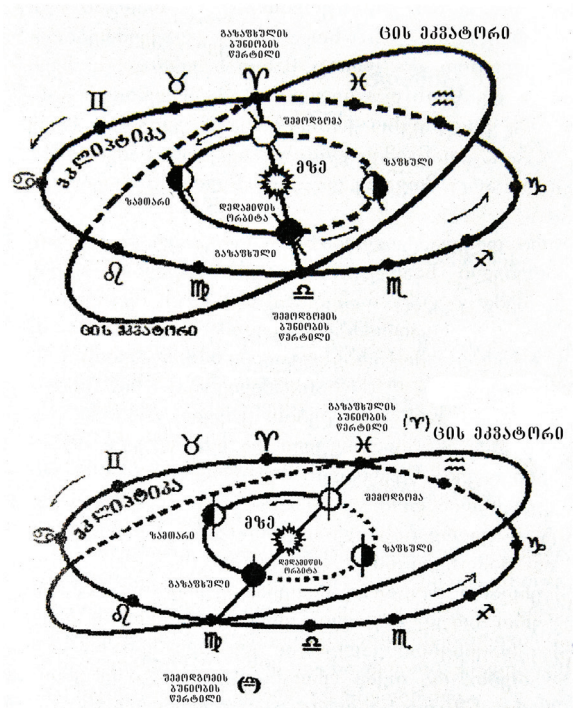
თხილვანის აკლასიის სივანის. ფოსო გივი ნახუ-
ცრიპვილის

ბულს თავადვე მოიხმარდა. მინანერი ნათელყოფს, რომ მისი შემდგენელი და გამოყენებული მხოლოდ სასულიერო პირი უნდა ყოფილიყო; კორნელი კეკელიძის დამონებებით — ტბელი ეპისკოპოსი იყო. ამავეს მონუმბს მისი ანდერძ-მინანერის შინაარსი, რომელიც მხოლოდ სასულიერო პირისთვისაა დამახასიათებელი: იგი მეუღლე ბაგულს მოიხსენიებს არა თავის მეუღლედ, არამედ როგორც თავისი შვილების დედას. მკვლევრების მიერ ამ სიტყვების მრავალნაირი ინტერპრეტაციიდან, სარწმუნო შეიძლება იყოს მხოლოდ ერთი: „ჩემთა შვილთა დედამან“ — ამ სიტყვების ავტორი ბერადაა აღკვეცილი და არსებული წესის თანახმად გაცილებულია ოჯახს (მას 7 შვილი ჰყოლია: 2 ჩვილობაში გარდაცვლილა).

აბუსერისძე ტბელის, როგორც სასულიერო პირის მოღვათბას წარმოაჩენს:

- 1) 1233 წლით დათარიღებული ლიტურგიკული ხელნაწერი კრებული;
- 2) კინკლთსური ცხრილის მათემატიკური განგარიშებით პასქალური კალენდრის შემუშავება;
- 3) მოქმედ კალენდარში ანთონ მარტყოფელის ხსენების დღის გამოყოფა და დანესება, რითაც ტბელი საეკლესიო კალენდრის რეფორმატორად გვევლინება;

4) ტბელის ინიციატივით, ქართულ ლიტურგიკულ პრაქტიკაში დაკანონდა ე.წ. „კეცის ხელთქმნელი ხატი“ დღესასწაული (29 აგვისტო). (იგულისხმება ედესში ტილოზე გამოსახული უფლის ხელთქმნელი ხატის კეცზე გადმოსული ხატება),

ორგბისა — სხალის მიხედვით- შეფგანილია ო. სურგან-
იძის მიერ

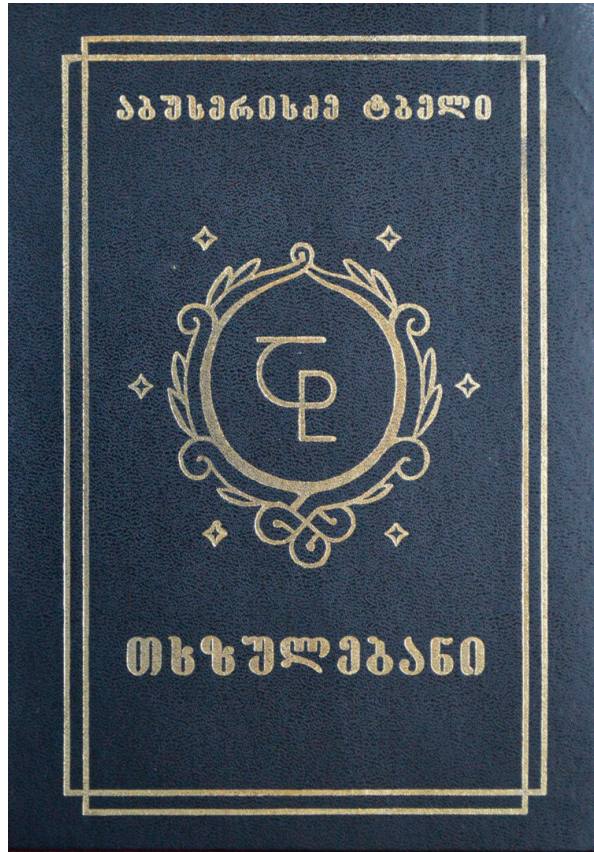
რომელიც მარტყოფში იწახებოდა.

სავარაუდოდ ტბელ აბუსერისძე 1250წ. გარდაიცვალა. მისი განსასვენებელი ხიხათა საერისთავოში, თხილვანის იოანე მახარებლის ეკლესია უნდა გამხდარიყო, სადაც აბუსერისძეთა საგვარეულო საძვალე იყო. ამავეს მონუმბს თხილვანაში აღმოჩენილი ეკლესიის ტიმპანის ქვა, რომელიც წარმოადგენს თალოვან მონოლითურ ლოდს-ორნამენტული არშიითა და ლაპიდარული წარწერით, რომელშიც მოხ-

სენიებულნი არიან ერისთავი აბუსერ, მისი მეუღლე ვანენი და ძე-ზაქარია. ოსმალთა ბატონობის დროს (XVIII-XIXსს), ეკლესია ნანგრევებად აქციეს. „კლარ-ჯულ სვინაქსარში“ – დიდმარხვის მეექვსე (ბზობის) კვირის დასაწყისში, შეტანილია **ტბელ აბუსერისძის ალაპი** (XVIIს.) – „ამას დღესა ალაპი ტბელისა აბუსერისძისაი. ამისი შემცვა-ლებე-ლიცა კრულია პეტრე მოციქულისა მადლითა“ (97, 32ვ).

„ტბელ აბუსერისძე გახლავთ პიროვნება, რომელიც ერთიანი საქართველოსთვის იბრძოდა და საქართველოს ერთიანობა იყო მისთვის მთავარი ჰაზრი“ (მ. ქავთარია). **2002 წლის 17 ოქტომბერს** საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის წმ. სინოდის გადაწყვეტილებით – ტბელ აბუსერისძე **წმინდანად იქნა შერაცხული და მისი ხსენების დღედ 30 აგვისტო დაწესდა.**

* **სტატიებში გამოყენებულია გივი ნახუცრიშვილის ფოტოები.**

აბუსერისძე ტბელი. თხზულებანი, ბათუმი, 1998წ.

ლიტ.: აბუსერისძე, ტბ. „თხზულებანი“ (წგნ.აკად.გამოც. უშუალოდ დედანზე დაყრდნობით დასაბუჯდად მოამზადეს საქ.ხელნაწ.ინსტ.: ნ.გოგუაძემ, მ.ქავთარიამ და რ.ჩაგუნავამ), ბათ., 1998; სულავა, ნ. „XII-XIIIსს. ქართული ჰიმნოგრაფია“. თბ., 2003; ჩაგუნავა, რ. „ასტრონომიის ისტორია: აბუსერისძის ცნობა პასქალური სავსე მთვარის შესახებ“ //საისტორიო ძიებანი//თბ., 2013; კეკელიძე, კ. „ძველი ქართული მწერლობის ისტორია“ ტ. I. თბ., 1951; სიხარულიძე, ი. „ტბელ აბუსერისძე – XIIIსს. ქართველი მწერალი“. თბ., 1963; მამულაძე, შ., ვერულაშვილი, ნ. „თხილვანის აბუსერისძეთა სავგარეულო ეკლესია“. კრ. „ტბელობა“ (საერთ. სამეცნ. კონფ.). თბ., 2008; ჟორდანიას, თ. „ქრონიკები“. თბ., 1982;; დიასამიძე, ბ. „ისტორიული ეტიუდები“ II. ბათ., 2016; საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესიის ენციკლოპედიური ლექსიკონი (ავტ. შემდგ.: ე. გაბისაშვილი, მ. მამულაშვილი, ა. ლამბაშიძე). თბ., 1997. **დოკ. კვ** „აბუსერისძე ტბელი“, (რეკ., იდეის ავტ. და ოპერატორი გ. ნახუცრიშვილი). Brosset, M. „Etudes de chronologie technique.“ St. Petersburg, 1868 და სხვ.

ნინო (ნუნუ) მესხის ამ სტატიით, რომელიც „საბჭოთა ხელოვნებაში“ 1962 წლის №10-ში დაიბეჭდა, გვინდა გავიხსენოთ თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის სოლისტი, საქართველოს სახალხო არტისტი გრიგოლ გრიგორაშვილი

გრიგოლ გრიგორაშვილი

ჩვეულებისამებრ მოეყარათ ახალგაზრდებს თავი და უხვად გაშლილ სუფრას შემოსხდომოდნენ. მოქეიფეებს შორის იყო ვინმე იაზონ პატარიძე, განთქმული თავისი აბსოლუტური მუსიკალური სმენით და სუფრული სიმღერების იშვიათი შესრულებით. იაზონის შესანიშნავმა ტკბილმა სიმღერამ ისე მოხიბლა სუფრის წევრები, რომ გრიგოლ გრიგორაშვილმაც კი თავისდაუნებურად ბანი დააგუგუნა. უცებ იაზონ პატარიძემ სიმღერა შეწყვიტა და გაკვირვებით ნამოიძახა — შენ, ჩემო ძმაო, ხმა გქონია! მართლაც, გასაკვირი იყო, მანამდე გრიგორაშვილს, მიუხედავად იმისა, რომ მუსიკა ძალიან უყვარდა, თავისდღეში არ უცდია სიმღერა. ამ ბედნიერი აღმოჩენის შემდეგ პატარიძემ გრიგოლს დაუჩემა, გინდა თუ არა, სიმღერები უნდა გასწავლოო. მეგობრები ხშირად იკრიბებოდნენ ყოფილ ანასტასიევის ქუჩაზე ამხანაგებთან, იქვე მეზობლად ცხოვრობდა იტალიიდან ჩამოსული მასტრო პროფესორი კ. ბარრერა, რომელსაც განსაკუთრებით მოსწონდა გრიგორაშვილის შესანიშნავი ხმა, ის მრავალ ხმაში გამოირჩეოდა თავისი სიძლიერით და სილამაზით. ფანჯრიდან ხშირად დაუნახავთ მეგობრებს ქუჩის კუთხეში მდგა-

რი მასტრო, რომელიც ცნობისმოყვარეობით ფანჯრებს მისჩერებოდა და ყურს უგდებდა სიმღერას. ერთხელ, იაზონ პატარიძემ ერთ-ერთ მეგობართან, ავქსენტი წერეთელთან ერთად, გრიგორაშვილის მაგიერ დაწერა განცხადება და კონსერვატორიაში შეიტანა.

გამოცდების დღისათვის კიდეც რამდენიმეჯერ გაამეორებინა საგანგებოდ შერჩეული რეპერტუარი და მოტყუებით მიიყვანა კონსერვატორიის კარებთან: ახლა კი მიხვდა გრიგორაშვილი, რასაც უპირებდნენ ამხანაგები და უკან გამოქცევას შეეცადა. მეგობრებმა ძალით შეაგდეს გამოცდაზე გრიგოლი და თვითონ კარებთან ატუზულეები შედეგს მოუთმენლად ელოდნენ. საგამოცდო კომისიაში შედიოდნენ: კომპოზიტორები — გ. ფალიაშვილი, დ. არაყიშვილი, მ. იპოლიტოვ-ივანოვი, მ. ბალანჩივაძე და პროფ. ბარრერა. გრიგორაშვილს პირველად ამღერეს გამები, შემდეგ კი სმენით ნასწავლი რომანსი „შემოღამდება“, გამოცდის შემდეგ კონცერტმეისტერი თ. ნ. პლეშიანიკოვა გრიგორაშვილთან მივიდა და ჰკითხა — თქვენ ხომ არა ხართ, ანასტასიევის ქუჩაზე ხშირად რომ მღერით? — როდესაც თანხმობის

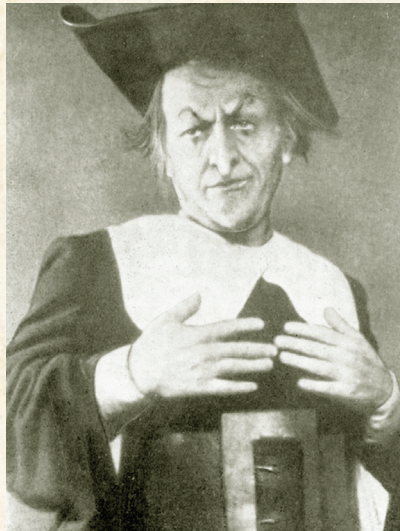
ნიშნად გრიგორაშვილმა თავი მორიდებით დახარა, თამარ ნიკოლოზის ასულმა უთხრა: — მაცეტრო დიდხანია ოცნებობდა, თქვენი ხმა როგორმე ხელში ჩაეგდო. და აი, გრიგორაშვილი კონსერვატორიის სტუდენტია.

გრიგოლ მაქსიმეს ძე გრიგორაშვილი დაიბადა ქუთაისში 1905 წლის 18 ივლისს, მოსამსახურის ოჯახში. საშუალო განათლება მიიღო ქუთაისის ყოფილ რეალურ სასწავლებელში. სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ ჩამოვიდა თბილისში და სწავლა განაგრძო სახელმწიფო უნივერსიტეტში აგრონომიულ ფაკულტეტზე. კონსერვატორიაში მიღებამ

უნივერსიტეტის თავის დაწებება, თორემ კაპიკს არ გამოგიგზავნი, ჯერ დაამთავრე რა გზასაც ადგახარ და მერე რაც გინდა ის ჰქენი“. მამის მკაცრმა ტონმა გრიგოლზე გავლენა იქონია და მისი პატივისცემით კვლავ განაგრძო უნივერსიტეტში სიარული. დროის უქონლობის გამო, სიმღერის გაკვეთილზე იშვიათად უხდებოდა მისვლა, მაგრამ ვოკალური ხელოვნების სიყვარულმა რაკი ერთხელ დაიბუდა მის გულში, ასე ადვილად ვეღარ შეეღია. უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ იგი გაგზავნეს გლეხთა ახალგაზრდობის სკოლის დირექტორად ზესტაფონის რაიონში, საიდანაც, დიდი თხოვნით, ერთი წლის შემდეგ კვლავ

გიორგი გრიგოლაშვილი

გიორგოაშვილი — ღონე-გაგილიო (როსინი „სავილიელი ფალაში“)

ქაჩაპი (ვაჩაფი „აიფა“)

და ბარერასთან მეცადინეობამ სერიოზულად ჩააფიქრა გრიგოლი. მისთვის სრულიად მოულოდნელად დაიწყო ახალი ცხოვრება, რომელსაც ძირფესვიანად უნდა შეეცვალა მომავალი ფიქრებიც. იმდენად გაიტაცა სიმღერამ, რომ გადაწყვიტა თავი დაენებებინა უნივერსიტეტისათვის და მთლიანად გადასულიყო კონსერვატორიაში. როდესაც ეს ამბავი მამამ შეიტყო, წერილი მოსწერა: „არ გაბედო

გადმოიყვანეს თბილისში, ამიერკავკასიის კვლევით ინსტიტუტში უმცროს მეცნიერ თანამშრომლად — რითაც შესაძლებლობა მიეცა კვლავ გაეგრძელებინა კონსერვატორიაში მეცადინეობა. 1935 წელს კონსერვატორიასთან დაარსდა საოპერო სტუდია, ოპერის მომავალი მსახიობები საოპერო სტუდიაში გადიოდნენ მთელ რიგ საგნებს პრაქტიკული მეცადინეობის გარდა, რიტმიკას, პლასტიკას, ევროპულ

და ეროვნულ ცეკვებს, ეკითხებოდათ ლექციები ხელოვნების საკითხებზე და სხვა. საოპერო სტუდიის მთელი მხატვრული მუშაობა მიმდინარეობდა რესპუბლიკის სახალხო არტისტის ალ. ნუნუნავას ხელმძღვანელობით, რომელიც ამავე დროს საოპერო სტუდიის დაარსების ინიციატორიც იყო.

თავისი არსებობის პერიოდში საოპერო სტუდიამ პირველად დადგა ზ. ფალიაშვილის ოპერა „აბესალომ და ეთერი“. იგი განახორციელა რეჟისორმა ალ. ნუნუნავამ. მანვე, კონსერვატორიის დამთავრების შემდეგ, მოიწვია გრიგორაშვილი და ჩარიცხა შტატში საოპერო სტუდიის სოლისტად. ოპერა „აბესალომ და ეთერში“ გრიგორაშვილმა შესრულა მეფე აბიოს როლი, რომელშიც მაყურებლის ყურადღება მიიპყრო, სიდარბაისლით და მოფიქრებული ვოკალური შესრულებით. ამ პარტიაზე მუშაობის დროს გრიგორაშვილი დარწმუნდა, რომ ოპერის მსახიობისათვის საკმარისი არ არის მხოლოდ ხმა და სიმღერა. საჭიროა მუსიკალური ფრაზის ღრმა გააზრება, საჭიროა გმირის ხასიათის დადგენა და მისი შესისხლხორცება, ამიტომ მთელი მისი ყურადღება ვოკალის პარალელურად გადატანილი იქნა მსახიობის ოსტატობის დაუფლებაზე. საოპერო სტუდიის სპექტაკლში წარმატებით გამოსვლის შემდეგ პირველი სერიოზული გამარჯვება გრიგორაშვილს წილად ხვდა 1935 წლის დეკემბერში, ქ. ოდესაში მოცეკვავეთა და მომღერალთა პირველ საკავშირო ოლიმპიადაზე, რომელშიაც მონაწილეობა მიიღო საბჭოთა კავშირის 300-ზე მეტმა შემსრულებელმა. თბილისიდან გაგზავნილი იყო გრ. გრიგორაშვილი, რომელმაც წარმატებით შესრულა ქართველ, რუს და უცხოელ კომპოზიტორთა ვოკალური ნაწარმოებები. ოლიმპიადაზე გრიგორაშვილი დაჯილდოვდა პირველი პრემიით. ამ გამარჯვებაში გარკვეული დამსახურება მიუძღვის პედაგოგ ქაშაკაშვილს,

რომელთანაც გრიგორაშვილი საოპერო სტუდიაში ყოფნის დროს პარალელურად განაგრძობდა მეცადინეობას. 1936 წელს ოპერისა და ბალეტის თეატრში წინა სადეკადო სამზადისი მიმდინარეობდა. დასის გადახალისებისათვის ჩატარებული იქნა მთელი რიგი ღონისძიებები. უპირველეს ყოვლისა, თეატრი შეივსო ახალი ძალებით. გრიგორაშვილი სწორედ ამ პერიოდში თეატრში მიიწვიეს სოლისტად. დებიუტი დაენიშნა როსინის ოპერა „სევილიელ დალაქში“ დონ ბაზილიოს როლში.

დონ ბაზილიოს კომიკური სახასიათო პარტია მოითხოვდა დიდ ვოკალურ ტექნიკას და აქტიურულ ოსტატობას, ამ პარტიით პირველად გამოსვლა მაყურებლის წინაშე დებიუტანტის სერიოზული გამოცდაა. ძნელია იმის გადმოცემა, რასაც განიცდიდა მსახიობი, მღელვარებას მთლიანად შეეპოვო მისი არსება. დირიჟორის გამოცდილმა ხელმა უკვე ანიშნა ანსამბლში შესვლა, პირველ გაუბედავ ბგერებს მოჰყვა ძლიერი, კომპაქტური ბანი.

დებიუტი ბრწყინვალედ ჩატარდა. იგი სასწრაფოდ მოამზადეს სადეკადო სპექტაკლებში „აბესალომ და ეთერში“, „დარეჯან ცბიერში“ და „დაისში“. თეატრის დირექციამ წინადადება მისცა გრიგორაშვილს, მთლიანად გადასულიყო თეატრში სამუშაოდ. იგი პარალელურად ინსტიტუტში უფროს მეცნიერ თანამშრომლად ირიცხებოდა, გამოქვეყნებული ჰქონდა ამიერკავკასიის ინსტიტუტის შრომები. ინსტიტუტის დირექცია წინააღმდეგი იყო მისი ინსტიტუტიდან განთავისუფლებისა. ეს საკითხი ისე გამწვავდა, რომ საქმეში ხელისუფლება ჩაერია და ინსტიტუტიდან ბრძანების სახით იქნა განთავისუფლებული.

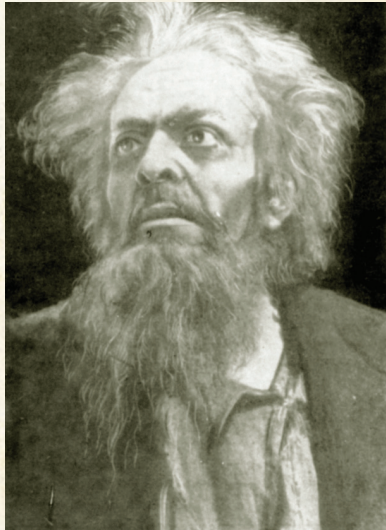
დღიდან თეატრში ჩარიცხვისა გარდაცვალებამდე გრიგორაშვილი მუშაობდა თეატრში, მას ნამღერი აქვს ბანის ყველა ნამყვანი პარტია, რომელთა

რიცხვი ორმოცდაათამდეა. საკმარისია დავასახელოთ „ფაუსტი“ გრიგორაშვილის მიერ შექმნილი მეფისტოფელის სახე, „ალში“ მენისქვილე, „ლაკ-მეში“ ილაკანტა, „ლატავრაში“ ენგიჩარი, „პატარა კახში“ გელა, „თავად იგორში“ გალიცკი, „ლალატ-ში“ სულეიმანი, „ჰუგენოტებში“ სემბრი, „ჰოფმანის

მანტიული ოპერა „ლადო კეცხოველი“. ამ ოპერაში გრიგორაშვილი ასრულებდა რევოლუციონერი გაბოს პარტიას, მის თამაშში იგრძნობოდა, რომ მის ორეულს წარსულში განცდილი ჰქონდა ბევრი უსამართლობა, დუხჭირი ცხოვრებისაგან განადგურებული გაბო გადასახლებიდან დაბრუნების შემდეგ

ჩანა (ჩაიკოვსკი „იოლანდა“)

მენისქვილე (ფარგოვიჩუსკი „ალში“)

ილაკანტა (დელივი „ლაკში“)

ზღაპრებში“ ლინდორფი, „დარეჯან ცხიერში“ მეფე გიორგი, ო. ჩიშკოს ოპერა „ჯავშნოსან პოტიომკინში“ მებრძოლი მებღვაურის ვაკულინ ჩუკის საინტერესო სახე. ოპერა გადმოგვცემს რევოლუციური მოძრაობის იმ ფაქტს, როდესაც ფლოტში მოხდა პირველი ცდა რევოლუციური არმიის ბირთვის შექმნისა.

1940 წელს დიდი წარმატებით დაიდგა კ. ანდრიაშვილის ოპერა „კაკო ყაჩაღი“, ოპერის სიუჟეტი იმლებოდა ბატონყმობის ყოფა-ცხოვრებაზე, რომელთა სტიქიურ აჯანყებას ხელმძღვანელობდა სახალხო გმირი კაკო. ამ ოპერაში გრიგორაშვილი ანსახიერებდა ბატონიშვილის როლს. საქართველოში საბჭოთა წყობილების დამყარების 20 წლისთავთან დაკავშირებით დაიდგა გრ. კილაძის გმირულრო-

უახლოვდება ლადო კეცხოველს, რომლის შთაგონებითაც იგი რევოლუციონერი ხდება და მასთან ერთად იბრძვის მეფის მთავრობის წინააღმდეგ. გაბოს შესანიშნავი სახის შექმნისათვის 1941 წლის 25 თებერვალს გრიგორაშვილი დაჯილდოვდა საპატიო ნიშნის ორდენით.

დიდი სამამულო ომის პერიოდში თბილისის კინოსტუდია მუშაობდა კინო-კონცერტ „ჯურღაის ფარზე“, კონცერტის ერთ-ერთ ეპიზოდში გრიგორაშვილი ასრულებს ცანგალას კუბლეტებს ოპერა „დაისიდან“. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭომ განიხილა საბჭოსთან არსებული ხელოვნებისა და ლიტერატურის დარგის სახელმწიფო პრემიების კომიტეტის წინადადება და კინოსურათ „ჯურღაის ფა-

რისათვის“ პირველი ხარისხის სახელმწიფო პრემია მიანიჭა საქ. სსრ დამსახურებულ არტისტს გრიგოლ მაქსიმეს ძე გრიგორაშვილს. გრიგორაშვილის მრავალფეროვან და მრავალრიცხოვან რეპერტუარში შედის აგრეთვე ოპერა „მაზეპაში“ კაჩუბეის როლი. ამ როლში იგი დამაჯერებლად წარმოგვიდგენდა უშიშარ პატრიოტს, რომელიც ზიზღით უყურებს ფალათებს. ოსტატურად გამოკვეთა შურისმაძიებელი ცხიერი ნადირ-ხანის როლი ა. კერესელიძის ოპერა „ბაში-აჩუკში“, მუსორგსკის ოპერა „ბორის გოდუნოვი“ ბორისი, პ. ჩაიკოვსკის ოპერა „იოლანტაში“ შვილის უბედურებით გამმაგებული მეფე რენეს სახე. შეურაცხყოფილი, მაგრამ ქედუხრელი კეთილშობილი ანდრეი დუბროვსკის სახე ნაპრაგნიკის ოპერაში „დუბროვსკი“ და მრავალი სხვა... – დიდი დამსახურება მიუძღვის გრიგორაშვილს მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში, მას მებრძოლთათვის გამართულ 300 კონცერტში აქვს მიღებული მონაწილეობა. მის საკონცერტო რეპერტუარში შედიოდა: ზ. ფალიაშვილის, დ. არაყიშვილის, მ. ბალანჩივაძის და ვ. დოლიძის ნაწარმოებები. რუს და დასავლელ ევროპის კომპოზიტორთა ნაწარმოებებიდან იგი წარმატებით ასრულებდა, დარგომიჟსკის, გლინკას, რიმსკი-კორსაკოვისა და ბოროდინის, შუბერტის, შუმანის, გრიგისა და მასნეს ნაწარმოებებს.

უკანასკნელი 15 წლის განმავლობაში, გრიგორაშვილი ენერგიულად მუშაობდა პროფესორ შვედოვთან და მის მეუღლესთან ანნა იურებასთან, საქმის უანგარო და კეთილშობილურმა სიყვარულმა მომღერალს ქართული საოპერო ხელოვნების ისტორიაში გარკვეული ადგილი მიუჩინა. დიდი რეპერტუარის მქონე, ენერგიული მომღერალი თეატრისათვის ყოველთვის საჭირო და დასაყრდენ ძალას წარმოადგენდა. მისი ღვაწლი ხელისუფლებისა და მაცურებლის მიერ ჯეროვნად იყო შეფასებული,

გრიგორაშვილმა ქართველი მაცურებლის გულწრფელი სიყვარული და პატივისცემა დაიმსახურა, ხოლო მთავრობის მიერ იგი ყოველ მნიშვნელოვან თარიღთან დაკავშირებით ღებულობდა სათანადო ჯილდოებს. 1956 წელს ქართული თეატრის ასი წლის აღსანიშნავ საზეიმო თარიღთან დაკავშირებით დაჯილდოვდა შრომის წითელი დროშის ორდენით. იმ დიდი ამავისათვის, რომელიც გრიგოლ მაქსიმეს ძე გრიგორაშვილმა გასწია ქართული საოპერო ხელოვნებისათვის, სამართლიანად დაიმსახურა რესპუბლიკის სახალხო არტისტის საპატიო წოდება, რომელიც მიიღო 1958 წელს მოსკოვში ქართული ლიტერატურის და ხელოვნების დეკადაზე აქტიური მონაწილეობისათვის. როგორც წესი, მსახიობის ცხოვრებას და შემოქმედებას ერთ მთლიანობაში ვიხილავთ. – მომავალ თაობას ცნობილი ადამიანები აინტერესებს ორ ასპექტში, როგორც პიროვნება და როგორც შემოქმედი. – გრიგორაშვილის ბიოგრაფია სკენაზე, თუ ცხოვრებაში, ორივე ერთნაირად ნათელი და უჩრდილოა, რამდენადაც ის საინტერესო და კარგი შემოქმედი, იმდენად ღირსეული და პატივსაცემი იყო, როგორც ადამიანი. – გ. მ. გრიგორაშვილმა ქართული საოპერო ხელოვნების ისტორიაში დამსახურებულად დაიკავა თავისი განკუთვნილი ადგილი, როგორც ნიჭიერმა მომღერალმა, შესანიშნავი ხმის მქონემ და თეატრის უმნიშვნელო მოღვაწემ.

ვენისა და თბილისის სავიოლინო მუსიკის ბოჰემა

ალექსი ზანიძე

ცნობილია 2019 წლის ნოემბრის ბოლოს, იაპონიის ქალაქ ოსაკას — კანსაის ფილარმონიული ორკესტრის კონცერტმასტერი და დირიჟორი გიორგი ბაბუაძე იაპონიის საიმპერატორო ორდენით დააჯილდოვეს.

იაპონიის მთავრობამ, ქართველ მრავალმხრივ მუსიკოსს, სამუსიკო ხელოვნების მეშვეობით იაპონიასა და საქართველოს შორის ურთიერთობების გაღრმავებასა და მეგობრული ურთიერთობების განვითარებაში შეტანილი წვლილისათვის, „ამომავალი მზის ვერცხლის სხივების ორდენი“ უბოძა.

ქართველებიდან, ამ საპატიო ორდენის კავალერი — ბ-ნი გიორგი რიგით მეოთხე ყოფილა.

ეს სასიხარულო მოვლენა, ამ სტრეიქონების ავტორისათვის ორმაგ გრძნობას იწვევს. პირველი, რა თქმა უნდა, სიხარულისა და სიამაყის გრძნობაა, რომელიც მე დამეუფლა ფაქტის შეტყობისთანავე. მეორე — ეს გახლდათ გრძნობა იმ სევდანარევი სინანულისა, რომელმაც მყისვე წამოყო თავი ქართული კულტურისათვის ამ საამაყო მოვლენის გამოცხადებისას.

ერთადერთი ბეჭდვითი ორგანო, რომელიც, 4 წლის განმავლობაში, იაპონელ მუსიკოსთა თითქმის ყოველწლიურ გასტროლებს აშუქებდა საქართველოში — ეს გახლდათ საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირის მუსიკალური ორგანო — ჟურნალი „მუსიკა“, რომელიც კვარტალში ერთ-

მუსიკალური საღამოები / MUSICAL EVENINGS
In AKHUNDOV HOUSE

Violin music
concert performed by
GEORGE BABUADZE
Holder of the Order of the
Rising Sun (Japan)

სავიოლინო მუსიკის
კონცერტი
გიორგი ბაბუაძის
შეხრულებით

Accompanist
MAMUKA SIGHARIDZE

აკომპანიატორი
მამუკა სიხარუძე

თბილისი, გორგასალის ქ. 17
17 Gorgasali str. TBILISI

Cafe Monsieur Jordan

28/12/2019
19:30

თხელ გამოდის და რომელიც არაა გაყიდვაში.

ეს ჟურნალი მსოფლიოს ყველა კუთხეში იგზავნება და როგორც ჩემთვის გახდა ცნობილი, იქაური ქართული დიასპორის წარმომადგენლები მოუთმენლად ელოდებიან ჟურნალის ყოველი ახალი ნომრის გამოჩენას!

მხოლოდ ერთხელ დაირღვა ის მონუსხული წრე და ქართველი მუსიკოსის იაპონიის საიმპერატორო ორდენით დაჯილდოება, ფართო საზოგადოე-

ფათალი ახუნდოვის სახლ- მუზეუმის კაფე: გიორგი ბა-
ზუაძე (ვიოლინო), მამუკა სიხარულიძე (ფ- ნო).

ბას ყოველკვირეულმა პოპულარულმა ჟურნალმა „თბილისელები“ აუწყა.

რაც შეეხება გიორგი ბაბუაძეს, როგორც დაულა-
ლავ კონცერტანტს, ვერცხლის წყალს შევადარებ-
დი, რომელსაც ერთ ადგილას ხანგრძლივად მდგო-
მარეს ვერასდროს ნახავთ.

გასული წლის 24 დეკემბერს იგი თბილისში ჩა-
მოფრინდა და მეორე დღესვე, 25 დეკემბერს, თბი-
ლისის მოსწავლე-ახალგაზრდობის სასახლეს ენ-
ვია და ახალგაზრდულ სიმფონიურ ორკესტრთან
(ხელმძღ. მირიან ხუბუნაიშვილი), საოპერო მუსიკის
შესანიშნავ კონცერტს უდირიჟორა! კონცერტის სო-
ლისტებად მოგვეკვლინენ ახალგაზრდა მომღერ-
ლები, მშვენივრად დამუშავებული ლამაზი ხმების
მქონე ქართველი ქალ-ვაჟი. კონცერტმა მსმენელზე

უაღრესად კარგი შთაბეჭდილება დატოვა.

ორი დღის შემდეგ, 28 დეკემბერს, ბატონი გოგი,
როგორც მევიოლინე და მისი პიანისტ-აკომპანი-
ტორი მამუკა სიხარულიძე მირზა ფათალი ახუნდო-
ვის სახლ-მუზეუმს ეწვივნენ.

ეს შენობა ორად იყოფა: პირველი გახლავთ კა-
ფე-რესტორანი „მუსიე ჟორდანი“ (დირექტორი ქ-ნი
ლელა მონონელიძე), ხოლო მეორე ნაწილს წარ-
მოადგენს საგამოფენო დარბაზი, რომელსაც ჰქვია
„ახუნდოვ-ჰაუსი“ (მენეჯერი ბ-ნი არჩილ ბეჟანიშ-
ვილი).

სახლ-მუზეუმი მხატვრულად გონივრულადაა
გაფორმებული, აქვს მდიდარი ბიბლიოთეკა. ამ პა-
ტარა შენობაში ხელოვნებისადმი ამალეებული გან-
წყობა სუფევს.

ბ-ნი გიორგი ბაბუაძეს, საშემსრულებლო დარბა-
ზის არჩევაში, ტოლი არ დაედება და მართლაც —
კაფე-რესტორანი „მუსიე ჟორდანი“ ზედგამოჭრი-
ლად გამოდგა სავიოლინო კამერული პროგრამის
შესრულებისათვის, მით უმეტეს, რომ ამ დარბაზში
დგას კარგად აწყობილი და წესრიგში მოყვანილი
“ZIMMER-MANN”-ის პიანინო. როგორც ცნობი-
ლია, ამ დარბაზში ბ-ნმა გიორგიმ სავიოლინო სა-
ლამო, ასეთი განსხვავებული სახის პროგრამით, უკვე
მეორედ ჩაატარა.

პროგრამის I და II ნომრად შესრულდა პ. ჩაიკოვ-
სკის Andante Cantabile №1 სიმებიანი კვარტეტის II
ნაწილიდან (ტრანსკრიპცია ვ-ნოსა და ფ-ნოსათ-
ვის) და კომპოზიტორის ცნობილი „სენტიმენტალუ-
რი ვალსი“.

დიდი რუსი კომპოზიტორის ნებისმიერი კამერუ-
ლი თხზულება ტრანსკრიპციის მეშვეობით სხვადას-
ხვა ინსტრუმენტებისათვის რომ ხშირად სრულდება,
ეს გასაკვირი არაა, მაგრამ მისი №1 სიმებიანი კვარ-
ტეტის II ნაწილის უმშვენიერესი მელოდიის გადაკე-
თება ვ-ნოსა და ფ-ნოსათვის, ეს ჯერ კიდევ XIX სა-

უკუნის ცნობილმა ჩეხმა პროფესორმა ფერდინანდ ლაუბმა ვიოლინოს სწავლების პროცესში საჭიროდ ჩათვალა.

წანარმოები მართლაც რომ სანიმუშო საშემსრულებლო ჰარმონიულობით შეასრულეს სოლისტმა და მისმა ბრწყინვალე აკომპანიატორმა.

ნ. პაგანინის Cantabile, ი. ბრამსის უნგრული ცეკვა №2 d-moll, მისივე „მელოდია“ და უნგრული ცეკვა №5 g-moll, მასნეს „განტვრეტა“ – ეს გახლავთ ცნობილი კომპოზიტორების ის ხუთი სხვადასხვა სავიოლინო პიესა, რომლებიც ყველა დროის გამოჩენილი მევიოლინეების პროგრამებს ამშვენებდნენ და მომავალშიც დაამშვენებენ! თუმცა ახალს არაფერს ვიტყვი თუ მოგახსენებთ, რომ ბრამსის ცნობილი „უნგრული ცეკვები“-ს სავიოლინო ტრანსკრიპციები რომ შეასრულო, მუსიკალურობასთან ერთად, შემსრულებელს აუცილებლად ესაჭიროება სათანადო ტექნიკური მომზადება.

იმ საღამოს ბ-ნი გოგის მიერ შესრულებულმა №2 და №5 უნგრულმა ცეკვებმა მართლაც რომ მკაფიოდ გვაგრძობინა ის შეუდარებელი სილამაზე და ეშხი ბრამსის შედეგებისა, რომელიც XIX საუკუნის მინურულს შეიქმნა და მათი სრულფასოვანი შესრულება მუდამ აღფრთოვანებაში მოიყვანს ჭეშმარიტ მსმენელს სანამ კაცობრიობა იარსებებს!

დიდი ავსტრიელი მევიოლინე და კომპოზიტორი ფრიც კრეისლერი (1875-1962) მსოფლიოში აღიარებულია, როგორც სავიოლინო მინიატურისა და ტრანსკრიპციის ერთ-ერთი უდიდესი ოსტატი. საკონცერტო სცენაზე იგი გამოდიოდა 1947 წლამდე. ფ. კრეისლერმა შთამომავლობას დაუტოვა საკმაო რაოდენობით სახასიათო სავიოლინო მინიატურები, რომლებიც აღიარებულია შედეგებად და დღემდე სრულდება მთელ მსოფლიოში. კრეისლერის საკომპოზიტორო შემოქმედებას ავტორის სიცოცხლეშივე „ვენის სავიოლინო ბოჰემა“ უწოდეს!

ზემოაღნიშნული სახლ-მუზეუმის კაფე-რესტორანში ჩატარებულ სავიოლინო მუსიკის საღამოზე ვიოლინო ბაბუაძემ და მამუკა სიხარულიძემ შეასრულეს კრეისლერის ოთხი „მარგალიტი“: 1. „სიყვარულის ტანჯვანი“; 2. „მშვენიერი როზმარინი“; 3.

გიორგი ბაბუაძე

„მწუხრის ზარები“; 4. „სინკოპები“.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ მევიოლინემ ამ ოთხივე სახასიათო პიესის მუსიკალური შინაარსი, ვიოლინოს საშემსრულებლო ენით, მართლაც რომ დიდებულად გამოხატა, რაც დადასტურდა მსმენელთა გულწრფელი აპლოდისმენტებით...

...და უეცრად, მომდევნო მუსიკალური ნომრის დაწყებისთანავე, ყოველგვარი მომზადებისა და წი-

ფრის კრისლერი (1875- 1962)

ნაღობის გარეშე, ამ მშვენიერ კაფეში მსხდომი ყოველი მსმენელი მოულოდნელად აღმოვჩნდით ძველი ტფილისის გარემოს ატმოსფეროში!

თუმცა ეს მოულოდნელობა, ჩემი აზრით, ლოგიკურად უნდა მომხდარიყო, რადგან ჩვენ ხომ ვიმყოფებოდით ორთაჭალის რ-ნის იმ უძველეს შენობაში, რომლიდანაც ძვ. ტფილისის ერთ-ერთი პოპულარული ადგილი ე. წ. „მეიდანის“, „ორიოდე ნაბიჯზე“ მდებარეობს!

ღმერთო დიდებულო! რაოდენ დიდი ძალა ჰქონია ხალასი ნიჭით შეთხზულ XIX საუკუნის ქალაქური ფოლკლორის ნიმუშების — განუმეორებელი საკრავების: არღანის, დუდუკის, ქამანჩისა თუ გიტარის თანხლებით ნამღერი სასიმღერო ჰანგების — კლასიკურ ინსტრუმენტებზე გადატანას!

ელვისებურად მომაგონდა სახელგანთქმული ვაჟა აზარაშვილის მიერ სხვადასხვა წლებში შექმნილი „არღანის“ იმიტაციისა თუ პოპულარული ქალაქური სიმღერის „რა მოხდებას“ სიმებიანი (ხემიანი) კლასიკური ინსტრუმენტების კვარტეტისათვის გადაკეთებული ვერსიები! ისიც მომაგონდა, რომ ყრმობაში ბ-ნი ვაჟა თურმე ვიოლინოზე დაკვრას ეუფლებოდა.

აქედან გამომდინარე გოგი ბაბუაძემ და მამუკა სიხარულიძემ იმ საღამოს მოგვასმენინეს ქალაქურის ჰანგებზე შექმნილი კომპოზიტორის 5 სავიოლინო თხზულება: 1. „მოგონება“, 2. „საბრალო მუსიკოსი“, 3. „ნოსტალგია“, 4. „მიძვნა ს. რახმანინოვისადმი“ და 5. „ნოქტიურნი“. ეს ბოლო პიესა უკვე მთელ მსოფლიოშია პოპულარული.

ყველა ამ პიესას წითელი ხაზით გაჰყვებოდა „ძველი ტფილისის“ მუსიკალური ბოჰემური ჰანგების ის იერსახე, რომელსაც მსოფლიოს ვერცერთი ცნობილი ქალაქების მუსიკალურ ემბლემას ვერ შევადარებ!

ეს მხოლოდ და მხოლოდ „ძველი ტფილისის“ მუსიკალური ფოლკლორია! ეს იყო, არის და იქნება „ძველი ტფილისის“ მუსიკალური ინსტრუმენტული „ბოჰემის ჭემმარტი“ იერსახე.

დასასრულს, ამ მშვენიერი სავიოლინო მუსიკის მონყობისათვის, მაღლიერი მსმენელების სახელით, უდიდეს მადლობას ვუხდით მირზა ფათალი ახუნდოვის თბილისში მდებარე სახლ-მუზეუმის მესვეურთ — ქ-ნ ლელა მონონელიძესა და ბ-ნ არჩილ ბეჟანიშვილს, რომლებმაც ასეთი ხელშეწყობა აღმოუჩინეს ორ ბრწყინვალე მუსიკოსს — გიორგი ბაბუაძეს და მამუკა სიხარულიძეს, რათა ასეთი წარმატებით ჩაეტარებინათ ეს საინტერესო და დაუვინყარი სავიოლინო მუსიკის საღამო.

მაღლიერი მსმენელი, შემდგომშიც მოუთმენლად დაელოდება სავიოლინო მუსიკის მორიგ საღამოს, კიდევ უფრო საინტერესო პროგრამით.

„ახალი ნაპირების“ მაძიებელი მუსიკოლოგი

ნანა ქავთარაძე

დღეს, როდესაც კატასტროფული სისწრაფით გვაკლდებიან ღირსეული პიროვნებები, დღეს, როდესაც ვლარიბდებით მაღალი რანგის შემოქმედებითი ძალებით, დროული და აუცილებელია გივი ორჯონიკიძის სახელის გახსენება. მისი 90 წლისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სიმპოზიუმის სელისჩამდგმელს და ორგანიზატორს — ქ-ნ რუსუდან ნურნუმიას მინდა მადლობა გადავუხადო.

გივი ორჯონიკიძე — მუსიკოლოგი, მეცნიერი-მკვლევარი, კრიტიკოსი, პუბლიცისტი, ესეისტი, პედაგოგი, საზოგადო მოღვაწე — და ყოველივე ამას შარავანდედად ადგას ცნება — ჭეშმარიტი მუსიკოსი.

ჩემს მიერ დასახელებულ ყოველ მიმართულებაში გვიმ იმდენი სიახლე მოიტანა, ქართული და არა მხოლოდ ქართული მუსიკოლოგია ისეთი საინტერესო ნოვაციებით აღავსო, თითოეულ სფეროში ისეთი ღირებული ნაშრომები შექმნა, რომლის ანალოგი ქართულ მუსიკისმკოდნეობაში არ მოიძებნება. გვიმ თავის კოლეგებს შორის პირველმა გააპო ე.წ. „რკინის კედელი“ და საერთაშორისო სიმპოზიუმებსა თუ გამომცემლობებთან ურთიერთობაში წარდგა როგორც მონოდების სიმალღებე მდგომი მეცნიერი.

გივი ორჯონიკიძე იყო ფართო ერუდიციის პიროვნება. მას ჰქონდა საუნივერსიტეტო განათლება. აკადემიკოს ნიკო ბერძენიშვილის ერთ-ერთ საყვარელ ისტორიკოსად ითვლებოდა. უნდა ითქვას, რომ გივის მთელ შემოქმედებაში მკაფიოდ იკითხება ფართო ხედვის ისტორიკოსი.

საბჭოთა მუსიკალურ სივრცეში გივი ორჯონიკიძე შემოვიდა როგორც „ახალი ნაპირების“ მაძიებელი

გივი ორჯონიკიძე

მკვლევარი. მას განსაკუთრებული თვალი ჰქონდა — ჩვეულებრივს არაჩვეულებრივად აქცევდა, ახალი რაკურსით დაგვანახებდა, ახალ სილამაზეს გაათვალსაჩინებდა. სანიმუშოდ დავასახელებ მის ბრწყინვალე ესეის კარმენზე.

გივის მე აღვიქვამდი როგორც პროფესიული პასუხისმგებლობისა და შრომის დისციპლინის უმაღლეს ეტალონს. უაღრესად ტრაგიკული პიროვნება, საბჭოთა რეპრესიების ერთ-ერთი მსხვერპლი, გვაოცებდა თავისი შეუპოვარი, გაუტყეხელი სულით, ოპტიმიზმით,

უშრეტი შემოქმედებითი ენერგიით. იუმორის არაჩვეულებრივი ნიჭი ჰქონდა, ჩინებული მთხრობელი იყო. მასხენდება ლენინგრადსა და მოსკოვში კოლეგებთან საშინაო წვეულებებზე მისი იუმორისტული რეპლიკები სიცილს კი არა, გულიან ხარხარს იწვევდა სუფრის წევრებს შორის, თავად კი ბავშვივით კისკისებდა.

საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის თავმჯდომარეობის პერიოდში გივი ორჯონიკიძე ცდილობდა ჩვენი მუსიკალური ცხოვრების ახალ ხარისხში აყვანას.

საკმარისია დავასახელოთ ორი ფაქტი: მისი ინიციატივით თბილისში ჩატარებული ამიერკავკასიის სამივე

მარჯვნიდან: ვაჰლე ხუჯუა, ზიჰინა კვიციანი, შოთა შილორაძე. მარცხნიდან: შოთა სიხარულიძე, გივი ორჯონიკიძე.

რესპუბლიკის „მუსიკალური გაზაფხული“ და რ. შტრაუსის „სალომეს“ დადგმა ჩვენი ოპერის სცენაზე.

მე არ ჩამოვთვლი გივი ორჯონიკიძის ცნობილ ნაშრომებს, როგორცაა თუნდაც „ვერდის ოპერები შექსპირის სიუჟეტებზე“, რომელიც, ფაქტობრივად, „მუსიკალური შექსპირიანაა“ ან რ. შტრაუსზე ჩაფიქრებულ მონოგრაფიას, რომლის შექმნაც არ დასცალდა და ესკიზის სახით შევიდა XX საუკუნის მუსიკის სამტომეულში, ასევე ს. პროკოფიევის სონატებზე მის საინტერესო ნარკვევს და თავის მეგობარ ქართველ კომპოზიტორებზე შექმნილ პორტრეტებს.

გივის გარდაცვალების შემდეგ მომინია რეცენზიის დანერა იმ წიგნზე, რომლის გამოცემასაც ის ვერ მოესწრო — „ქართული მუსიკა ესთეტიკისა და სოციოლოგიის შუქზე“, რედაქტორი მ. ახმეტელი, რეცენზენტები: ნ. გაბუნია, ს. ნასიძე. ეს ნაშრომი აღიქმება როგორც მეცნიერი-მკვლევარის უკანასკნელი პირუთვნელი მონოლოგი ქართული მუსიკის, უფრო ფართოდ კი ქართული კულტურის აქტუალურ პრობლემებზე. წიგნი არის მოვლენებით, სახეებით, რთული მხატვრული პროცესების დრმა ანალიზითა და კრიტიკის პათოსით დამუხტული მუსიკალური მათიანე. გივის ნაშრომში ახალ განზომილებაშია დანახული ქართული მუსიკალური კულტურა, უჩვეულო, არატრადიციული რაკურსითაა ნაჩვენები ჩვენი წარსული, ანმყო და მომავლის პერსპექტივები. რაღა არ იყოს თავს ამ წიგნში: პრობლემები კომპოზიტორის ინდივიდუალობაზე, მუსიკალური ენის, სტილის, ფორმის, საკომპოზიტორო ტექნოლოგიის, ფოლკლორის, საშემსრულებლო ხელოვნების, მუსიკისმცოდნეობისა და კრიტიკის, მუსიკალური განათლების საკითხებზე. აგრეთვე სრულიად შეუსწავლელ სფეროებზე, როგორცაა კულტურის მართვა, ღირებულების კრიტერიუმები, ისტორიული მეხსიერება, მუსიკალური ცნობიერება, მუსიკის აღქმის ფსიქოლოგია, მუსიკალური ინდუსტრია და სხვა.

შეიძლება ითქვას, რომ გივი ორჯონიკიძის ეს წიგნი იშვიათია — ასე ღრმად რომ სწვდებოდეს მეცნიერი ეროვნული მუსიკის ფართო პრობლემატიკას და თანამედროვე მეთოდების დონეზე აწარმოებდეს კვლევას.

გივი ორჯონიკიძე გვთავაზობს კვლევის ახალ მეთოდს — ე. წ. „კულტურის მატებას“, რომელსაც რამდენიმე მსაზღვრელი მოუძებნა. ასეთებია „დროის ესთეტიკური ფენომენი“, „ნიჭის ფენომენი“, „ღირებულების კრიტერიუმები“, „ესთეტიკური და ეთიკური ნორმების სიმადლე“ და სხვ.

გივი ამბობს: დღეს ჯერ კიდევ გადაჭრით არ შეგვიძლია ლაპარაკი იმ კომპოზიტორზე, რომელსაც დამკვიდრების ყველაზე მეტი შანსი აქვს. ჩვენი მოვალეობაა აღვნიშნოთ ის „განსაკუთრებულობა“, რაც ამ კომპოზიტორის მოღვაწეობის რეალური შედეგია. დრო უღმობელი მსაჯულია და იმაზე მეტს, რაც კომპოზიტორმა რეალურად დაიმსახურა, არაფერს შეარჩენსო.

ამ წიგნს ვუწოდებ მუსიკისმცოდნის მონოლოგი, მაგრამ იგი მკითხველთან დიალოგიცაა. მით უფრო, პრობლემების ახლებურად დანახვა გარკვეულ კრიტიკას იწვევს, მაგრამ, გივი არ გაურბის კრიტიკას, პირიქით, მკითხველს პოლემიკის დიდ შესაძლებლობას აძლევს.

ახლა ორიოდ სიტყვა გივისთან ჩემ ურთიერთობაზე. გივი იყო ჩემი პედაგოგიც, მოძღვარიც, მეგობარიც. არაერთხელ გამოუწვდია ჩემთვის დახმარების ხელი. ძალზე ვაფასებდი ჩემდამი მის დამოკიდებულებას, ზოგჯერ ისეთ თემებზე გულახდილ საუბარს, რომელიც მხოლოდ ნდობასა და მაღალზნობას ეფუძნებოდა.

გივი გვიკითხავდა საბჭოთა მუსიკის ისტორიას. უზომოდ მაღლიერი ვარ მისი, რომ ასე საინტერესოდ გადამიშალა პროკოფიევისა და შოსტაკოვიჩის სამყაროები, მაზიარა მათ სტილურ თავისებურებებს და რაც მთავარია, მასწავლა პარტიტურაზე მუშაობა.

მინდა ერთი შემთხვევა გავიხსენო... ჯანსუღ კახიძემ, ბიძინა კვერნაძემ და სულხან ნასიძემ გივი სასაღილოდ გაიყვანეს ქალაქგარეთ. კონსერვატორიაში გივი დაბრუნდა ოდნავ შექიფებული. ნათელა, როგორც მზრუნველი მეუღლე, ღელავდა და აუდიტორიაში არ უნდოდა შეეშვა, შიშობდა ცუდად არ გამხდარიყო. შემთხვევით აღმოვჩნდი დერეფანში, დამიძახა, ხელი ჩამავლო და ნათელას უთხრა: დაწყნარდი, სახლში დაბრუნდი, ნანა დაესწრება ჩემ ლექციას და ის მოგიყვება ყველაფერს.

გაოგნებული ვუსმენდი მის ემოციურ საუბარს თემაზე „შოსტაკოვიჩი და მისი დრო“. ჩემ გონებაში გივიმ

მარი ღავითაშვილის საავსორო კონცერტზე

წაშალა შოსტაკოვიჩის ავტორიტეტული მკვლევარები. ეს იყო ლექცია-ფოიერვერკი, დაუვინყარი არტისტის გივი ორჯონიკიძის.

გული მწყდება, რომ დროის უქონლობის გამო გივიმ ვერ შეძლო ჩემი სადისერტაციო თემის ხელმძღვანელობა, მაგრამ დამაკავშირა თავის მეგობართან — ლენინგრადელ პროფესორთან არნოლდ სოხოთან, რომელსაც ფილოსოფიური ფაკულტეტი ჰქონდა დამთავრებული. გივი ორჯონიკიძემ და არნოლდ სოხოტმა ერთად ჩაუყარეს საფუძველი სრულიად ახალ დარგს — მუსიკალურ სოციოლოგიას, როგორც მეცნიერებას.

ახლა ხშირად გავხედავ ხოლმე ჩემი წიგნების თაროებს, სადაც ცნობილი ლიტერატორისა და კრიტიკოსის გურამ ასათიანის ოთხტომეული დევს და სინანულით ვიხსენებ გივის. ალბათ, მოვა დრო და მისი შრომების მრავალტომეულიც იხილავს მზის შუქს. გივი სამართლიანად იმსახურებს ამ ყურადღებას.

კრაკოვში, 29 მარტს, 86 წლის ასაკში გარდაიცვალა თანამედროვეობის ერთ-ერთი უდიდესი პოლონელი კომპოზიტორი, დირიჟორი და პედაგოგი კშიშტოფ პენდერეცკი. პენდერეცკიმ ახალი სიტყვა თქვა პოლონურ და მსოფლიო მუსიკაში. იგი იყო რამდენიმე უნივერსიტეტისა და აკადემიის საპატიო დოქტორი, მრავალი მუსიკალური ფილდოს მფლობელი, მათ შორის, „გრემის“ ხუთგზის ლაურეატი. „თავისი ქმნილებებით პენდერეცკიმ განსაზღვრა მთელი ეპოქა პოლონურ და მსოფლიო კულტურაში. მეორე მსოფლიო ომის 80 წლის იუბილეზე, აჟღერდა მისი მონუმენტური ქმნილება „პოლონური რეკვიემი“, ეს იყო დიდი კომპოზიტორის უკანასკნელი საჯარო გამოსვლა...“ – დაწერა თავის Twitter-ის გვერდზე პოლონეთის პრეზიდენტმა ანჟეი დუდამ.

პარიზის ოპერა გაფიცვით დაიღალა. თვენახევრის მანძილზე თეატრმა 70 სპექტაკლი გააუქმა, ზარალმა კი 15 მილიონ ევროს გადააჭარბა. ახლახანს, რამდენიმე კვირიანი შუალედის შემდეგ, დასმა გადაწყვიტა „ბასტილის ოპერის“ სცენაზე წარმოდგინა „ჰომანის ზღაპრები“, შემდეგ კი

„სევილიელი დალაქი“. პარიზის ოპერა და Comedie-Francaise საფრანგეთში კულტურის სფეროს ის გამონაკლისი დაწესებულებებია, რომლებიც განსაკუთრებული საპენსიო რეჟიმით სარგებლობენ – მსახიობებს შეუძლიათ 40 წლის ასაკში შეწყვიტონ სცენაზე გამოსვლა და 42 წლის ასაკში პენსიაზე გავიდნენ. ახალი საპენსიო რეფორმა ძალაში თუ შევა, ისინი ამ პრივილეგიებს დაკარგავენ.

ვალერი გერგიევის კონვერულად უწყვეტი სპექტაკლები, კონცერტები, გასტროლები, ფესტივალები გადაიდო. 2020 წლის 10 აპრილამდე დაიხურა მარინის თეატრის ყველა სცენა – სანქტ-პეტერბურგში, ვლადივოსტოკში, ვლადიკავკაზში. პუბლიკა ბილეთებს აბრუნებს. ზუსტად ანალოგიურ მდგომარეობაშია მსოფლიოს ყველა საოპერო სცენა, თვით ყველაზე სახელგანთქმულებსაც კი კორონავირუსის გამო კოლაფსი ემუქრება.

ზალცბურგი-2020-ის ხელმძღვანელობა უკეთესი მომავლის იმედითაა და ფესტივალს ჯერ არ აუქმებს. ფესტივალის (29

მაისი – 1 ივნისი) ჩატარების შესახებ გადაწყვეტილებას აპრილის შუა რიცხვებში მიიღებენ. დიდი საზაფხულო ფესტივალის (18 ივლისი – 30 აგვისტო) ჩატარებაზე კი 30 მაისამდე იმსჯელებენ. 15 აპრილამდე ბილეთების გაყიდვა შეჩერებულია.

პირველად, ვებზე საზაფხულო ფესტივალის ისტორიაში, კონცერტები გააუქმეს. ფესტივალი 17 ივლისს უნდა დაწყებულიყო. ფესტივალის დამაარსებელი და სამხატვრო ხელმძღვანელი მარტინ ენგსტრემი და მისი ჯგუფი ამის გამო სინანულს გამოთქვამს, მაგრამ, როგორც ისინი აღნიშნავენ, მათი მთავარი საზრუნავია „დიდი ოჯახის ჯანმრთელობა“, რომელსაც შვეიცარიული სეზონების მონაწილეები და მსმენელები წარმოადგენენ. შვეიცარიის მთიან კუთხეში, თითქმის 30 წლიანი ისტორიის მქონე ფესტივალში, როგორც წესი, მონაწილეობენ ხოლმე მსოფლიოში სახელგანთქმული მუსიკოსები.

კორონავირუსის გამო, ბრიტანელმა მუსიკოსებმა, ხელფასის სახით უკვე დაკარგეს 13, 9 მილიონი ევრო. აღნიშნული მონაცემე-

ბი, გამოკითხვის შედეგად გამოაქვეყნა Musicians “Union”-მა.

ორგანიზაციაში 32 000 წევრია და გავრთიანებულ სამეფოში ამ სფეროს ძირითად პროფკავშირს წარმოადგენს. გამოიკითხა 4 100 რესპონდენტი და გამოკითხულთა 90%-მა განაცხადა, რომ პანდემიის გამო მათი შემოსავლები მნიშვნელოვნად შემცირდა. Musicians “Union”-ის გენერალურმა მდივანმა, ჰორას ტრუბრიჯმა განაცხადა, რომ სირთულეთა დაძლევის მიზნით შეიქმნა ფონდი, რომელიც 200 ფუნტ სტერლინგს გადაუხდის უშტატო მუსიკოსებს. „ვიმედოვნებთ, რომ ფონდი გარკვეულწილად დაეხმარება თავის წევრებს, მაგრამ სასწრაფოდ საჭიროა გადაუდებელი და უფრო ფართო მხარდაჭერა სახელმწიფოს მხრიდან. მოვუწოდებთ ხმისჩამწერ სფეროს წარმომადგენლებსაც, ამ საქმეში თავისი წვლილი შეიტანონ“ – განაცხადა მან.

ნელს, დიდ ბრიტანეთში, ქალთა საერთაშორისო დღის აღსანიშნავად, გამოიკითხა ქვეყნის წამყვანი მამაკაცი-დირიჟორები. მათ სთხოვეს დაესახელებინათ მსოფლიოს ქალი-კომპოზიტორები, რომლებიც უფრო ფართო აღიარებას იმსახურებენ. მათი პა-

სუხები მეტად საინტერესო იყო და აღმოჩნდა, რომ ქალი-კომპოზიტორების შემოქმედებაში უამრავი მუსიკაა, რომელსაც შეუძლია ჩვენი მუსიკალური ცხოვრება გაამდიდროს. 10 რჩეულ ქალ-კომპოზიტორს შორის აღმოჩნდნენ:

1. ჟურმენ ტაიფერი (1892-1983) – ფრანგი პიანისტი და კომპოზიტორი. ფრანგულ „ექსკელში“ შემავალი ერთადერთი ქალი კომპოზიტორი. ავტორია სხვადასხვა ჟანრის ნაწარმოებების, მათ შორის კონცერტების სხვადასხვა ინსტრუმენტებისათვის;
2. ბეტსი ჟოლასი (დაბ. 1926) – ფრანგი კომპოზიტორი, პიანისტი, ორგანისტი, ოლივიე მესიანის ასისტენტი. კამერული და საორგანო ნაწარმოებების ავტორი;
3. ფანგიზ (მგონი ფრანგიზ ჰქვია, ყოველ შემთხვევაში ჩვენს ჟურნალში ასე ეწერა) ალიზადე (დაბ. 1947) – აზერბაიჯანელი კომპოზიტორი, პიანისტი, მუსიკისმცოდნე, პედაგოგი. კამერულ-ინსტრუმენტული ნაწარმოებების, ოპერა „ინტიზარ“-ის ავტორი;
4. გრაჟინა ბაკევიჩი (1909-1969) – პოლონელი მევიოლინე და კომპოზიტორი. კამერულ-ინსტრუმენტული, სიმფონიური ნაწარმოებების, ბალეტების, რადიო-ოპერის ავტორი;

5. ელა მილჩ შარიფი (დაბ. 1954) – ებრაელი კომპოზიტორი. ოპერის, საგუნდო და ინსტრუმენტული ნაწარმოებების ავტორი;
6. ლუიზა ფრანკი (1804-1875) – ფრანგი პიანისტი, კომპოზიტორი, პედაგოგი. კამერულ-ინსტრუმენტული, საფორტეპიანო ნაწარმოებების ავტორი;
7. შრუზი რაზფასეკარი (დაბ. 1996) – ინდოელი (თუ ინდიელი?) ამერიკელი კომპოზიტორი და ვოკალისტი. ვოკალური, კამერულ-ინსტრუმენტული, კინო, ტელე, თეატრალური მუსიკის ავტორი;
8. გალინა უსტოლსკაია (1919-2006) – რუსი კომპოზიტორი. სიმფონიების, კამერულ-ინსტრუმენტული ნაწარმოებების ავტორი;
9. დორა პიაჩევიჩი (1885-1923) – უნგრელი-ხორვატელი კომპოზიტორი. საგუნდო, კამერული, სიმფონიური ნაწარმოებების ავტორი. მიჩნეულია პირველი ხორვატელი თანამედროვე სიმფონიის ავტორად;
10. კაია საარიახო (დაბ. 1952) – ფინელი კომპოზიტორი. ოპერების, ბალეტის, ორატორიის, საორკესტრო და კამერულ-ინსტრუმენტული ნაწარმოებების ავტორი.

SUMMARY

MUSIC AND POETRY

Tamar (Dodo) Meskhi

Petre Bagrationi-Gruzinski - 100

This year, on the 28th of March the famous Georgian poet, producer, concertmaster, librettist, the descendant of the Bagrationi Royal Family – Petre Bagrationi - Gruzinski would be 100 years old. The wrath of the Soviet system did not miss the knight of the tragic fate and the “mysterious aches”. His literary career began since 1933; in 1945 he was arrested for the anti-Soviet verses. At the age of 24 he was placed at the psychiatric hospital which left the hard trace on his personality, but in spite of it, he managed to rise and thanks to his inexhaustible gift, he left the indelible trace upon the Georgian culture. The Georgian film, theatre, television is unimaginable without his name. The songs based on his verses are spread as the pearls in television, theatrical staging’s, numerous films. Besides the verses Petre Bagrationi - Gruzinski wrote poems, librettos for the theatrical performances and the screen scripts. He was also the translator of Bernard Shaw’s “Pygmalion”, “The Poet Was Killed” by Mikhail Lermontov, “Wait, I’ll be back” by Konstantin Simonov etc...

THE CONCERT LIFE

Rusudan Kutateladze

The Significant Phenomenon of the Country Cultural Life

The 14th December 2019 is the historical date in the chronicle of the Georgian performing music because Tbilisi listeners after almost 300 years of waiting could listen to the wonderful, moving oratory “The Messiah” (written in 1740) by the great composer George Friedrich Handel. The author of the article reviews the historical way of Handel’s musical work and gives the high appreciation to its first sounding. She singles out the high level of performing by Georgian State Capella – the conductor Archil Ushvelidze and writes about the fine choice of soloist quartet: soprano – Megi Chikhladze, mezzo – soprano – Nutsa Zakaidze, tenor – Giorgi Alexandria, bass – David Pataridze. The author of the article distinguishes the contra tenor (Alto) Mikheil Abramishvili. The author also writes about the significance of the organ sounding and remarks that the young organist Alexandre Vasadze coped very well with this complicated task.

ჯანსუგ კახიძის ხანძარში თბილისის
მუსიკალურ-კულტურული ცენტრი
DJANSUG KAKHIDZE TBILISI CENTER
FOR MUSIC AND CULTURE

14.12.2019 - 19:30

გეორგი ფრიდრიხ ჰანდელი
"მესია"

GEORGE FREDERIC HANDEL
"MESSIAH"

THE EPOCHAL PORTRAITS

*Manana Dziridzishvili***In Batumi Ioseb Kechakmadze Class Has Been Opened**

In Batumi at Zakaria Paliashvili Concert Hall of 11 - year Music School The Choir Music Evening dedicated to the jubilee of the 80th anniversary

of the famous Georgian classic composer, professor, The Honored Artist of Georgia, The Cavalier of the Dignity Order, the owner of Zakaria Paliashvili, Shota Rustaveli State Premium of Georgia, the owner of Saint Giorgi Order – Ioseb Kechakmadze was held. Batumi Women Chamber Choir – the artistic director, the Honored Art Worker of Adjara – Zaira Vadachkoria, the conductor – the honored Art Worker of Adjara – Gela Vadachkoria, appeared before the listeners at the evening where Zaira Vadachkoria pleasantly surprised the audience by calling the class number 36 of Batumi 11- year Music School after Ioseb Kechakmadze.

THE BALLET

*Nana Kavtaradze***Prima Ballerina's Life Encoded in the Extracts**

The given article is based on the archive made up by the well-known geologist Vakhtang Ana-

niashvili, the father of the world-acknowledged prima ballerina Nino Ananiashvili. The archive clearly shows us Nino's intensive way of life – since her childhood, when she, as the skater,

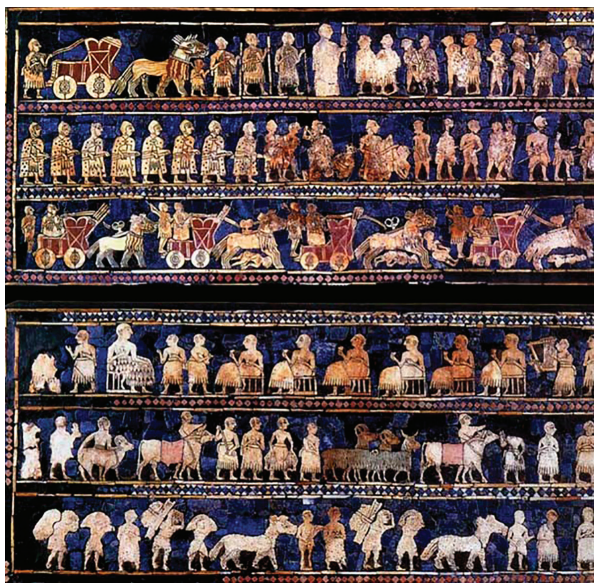

danced on the ice “The Dying Swan”. Together with dancing she is the artistic director of The Ballet Group and intelligent organizer. She is also the pedagogue and the choreographer-director. Alongside with the archive, the creative work of the great ballerina and choreographer is reviewed in the article.

THE SCIENTIFIC PAGE

*Nino (Nanuli) Maisuradze***About the Terms “Bani”/” Bami”**

“Ban” and “Bam” with their sound composition and semantically are similar sounds. The function of both is accompaniment, tying together of sounds, binding, closing. As it has been told in the Georgian polyphonic song “Ban” has the common route with the Georgian musical instrument “Ebani”, which etymologically and by its form relates to Shumeruli string instrument Pan or Ban. As for the term “Bam” it comes from “Bma” (binding), which is given in Kartveluri – Indo-European common vocabulary (5; 12; 33).

Above mentioned lexical coincidence in its term is the indication of the genetic or close historical-cultural contacts of the Kartveluri tribes with the ancient population of PreAsia.

CONTEMPORARY GEORGIAN COMPOSERS

Tamar Burjanadze

Irakli Tsintsadze's One More Concert

Among contemporary composers Irakli Tsintsadze is one of the active and creatively prolific composers. He works in almost all genres of the academic music applying both big and small forms: ballet, symphonies, the concerts for various instruments – piano, violin, harp, clarinet, horn and celesta, which as the instrument for the solo, nobody has used not only in Georgia but in the world musical literature. Irakli Tsintsadze is the seeker creator who tries to find various and unusual colors, consonance and that is why it is always interesting to listen to his musical works. No wonder that he holds his author concerts, at

least twice in a year.

On the 6th December 2019 he appeared before the audience with his conclusive author concert held at the concert hall of the Creative Union of Composers of Georgia. The Sonata for viola accompanied with the piano was performed there, which got the first premium at New York Music Festival. The play cycles for the violin and piano, awarded with the premium in Germany, in Darmstadt, were also on the program. At the concert Fantasia N4 for the brass cast, accompanied by the piano and vibraphone was also performed etc..... The journal offers the reader the interview with the composer.

EDUCATION

Levan Mizandari

The Jubilee Cycle of the Concerts (The 145th Anniversary of Alioz Mizandari Art School N1)

145 years have passed since the birth of the Georgian Professional Musical-Educational School. Namely, in 1874 the first Georgian composer having the international significance, the

founder of Georgian piano school who returned from Europe- Alioz Mizandari (1837-1912), the first professional singer Harlamp Savaneli (1842-1890) and the pianist – patron of art – Konstantine Alikhanov (1848-1932) founded in Tbilisi the music school, having the historical mission to become the cradle of culture in the whole Caucasus. In connection with the jubilee date of the school, on the 13th December 2019 at the Grand Hall of the Conservatoire the concert was held with the participation of the school laureate pupils, their teachers, parents and the school friends. On the 25th December, at the hall of The National Parliamentary Library of Georgia, the second concert dedicated to this date was held.

Maestro Gela Par-chukidze awarded the school teachers with Tbilisi City Hall certificates for the special contribution in the children’s education. Maestro also got the certificate.

The teachers: Lili Lesgishvili, Vladimir Edilashvili and Marine Aliashvili were awarded the degree of “Honored Mizandareli” for their pedagogical work of many years. This degree was at first given to the teacher Liana Petriashvili and for the second time it was conferred on now passed teacher Mrs. Irine Pitskhelauri.

THE FOLKLORE

*Ketevan Baishvili
Ethnomusicologist,
the Scientific Worker
of Art Palace Mu-
seum of Folklore and
Instruments*

Philosophy of Georgian Folk Song

The author reviews comparatively new direction of philosophy and ethnomusicology. In spite of its young age this subject is taught at many Universities of America and it is very popular there. The researcher puts the question: “what was and is today the folksong for the Georgian people?” she reviews the question from historical point of view, puts many interesting questions and puts the question for the further research, compares the traditional music with the author song and analyses the processes passing in them. She remarks that the traditional music makes concessions to the author song in people’s daily life and moves itself on the stage which is not the positive phenomenon. The article gives us the rich material for the further research.

REMEMBRANCE

Nargiza Gardapkhadze

The Jubilee Concert of Mary Davitashvili and Ana Kalandadze and Manana Davitashvili’s “Swan Song”

The article is dedicated to the concert held at Tbilisi Conservatoire on the 12th December

2019 which was dedicated to two ladies – the true queens of the Georgian culture – music and poetry, to the 95th anniversary of Mary Davitashvili and Ana Kalandadze.

Manana Davitashvili, the musicologist and the author of many musical projects and organizer was getting ready for the concert half an year ago. She participated in other projects fighting with a hard disease. Unfortunately, she could not attend the concert and this evening was left as the “Swan Song” for her. The author reviews this concert where together with other Georgian musicians the famous baritone in the world, Giorgi Gagnidze also participated.

THE GEORGIAN CHANT

Ketevan Gogoladze

The Saint Fighter for “The Total Georgia”

The article is dedicated to the Georgian prosaist, hymnographer, bibliophile and astronomer Tbeli Abuseridze (approximately 1190-1240), the descendant of the Eristavt Eristavta of Khikhati (Adjara). His works are not properly studied and researched till the end. They are in conformity with a law by the Orthodox Church

and are mentioned on 17/30 August. He is the author of the 1233-year handwritten collection of “The Chronicle Sruli Misita Sautskeblita Gangebita” to which two Kinklosuri time-tables are added.

Tbeli Abuseridze, who in the 13th century made the astronomic and arithmetic calculations of high-level, stands at the beginning of Georgian astronomic and mathematic science. The researcher Mari

Brose writes: “In 1233 the Georgians already knew the half of those errors which made The Pope Grigol XIII make corrections in the calendar”.

THE OPERA

The material was prepared

by Tamar Meskhi-Modebadze

Grigol Grigorashvili

The aim of this article, published in “The Soviet Art”, 1962, N10 is to recall the soloist of Tbilisi Opera and Ballet Theatre, People’s Artist of Georgia, the bass – Grigol Grigorashvili (1905-1962). He performed almost 40 parties on the Opera stage. Among them are: Mephistophiles (Gounod. “Faust”), Don Basilio (Rossini.

”The Barber of Seville”), Ramfis (Verdi. “Aida), Tsuniga (Bizet. “Carmen”), Krespel (Offenbach “The Tales of Hoffman”), Saint - Bris (Meyerbeer. “Les Huguenots “), Boris (Mussorgsky. “Boris Godunov”) etc....

THE CONCERT LIFE

Alexi Shanidze

Bohema of Vienna and Tbilisi Violin Music

At the end of November 2019, the concertmaster and conductor Giorgi Babuadze of Japan

city Osaka, Kansai Philharmonic Orchestra, was awarded with Japan Emperor Order. The government of Japan awarded the Georgian versatile musician by

“Arising Sun Silver Rays’ Order” for the development of deepening and friendly relations between Ja-

pan and Georgia with the help of music art. On the 24th December 2019 he arrived by air in Tbilisi and the next day on the 25th December he conducted the fine concert of opera music. On the 28th December G. Babuadze as the violinist, together with the pianist-accompanist Mamuka Sikharulidze held the concert at Mirza Fatali Akhundov (1812-1878) Home Museum. The author of the article gives the high appreciation to the concert and talks about the role of chamber music and it’s significance in Georgian concert life.

THE GEORGIAN MUSICOLOGY

Nana Khavtaradze

The Musicologist – The Seeker of Novelties

The article is dedicated to the famous Georgian musicologist, the critic of Georgian music, publicist, scientist, writer and public figure – Givi Orjonikidze (1929-1984).

“Givi Orjonikidze entered the Soviet musical space as a researcher seeking the novelties. He had the special sight - he could turn the common into uncommon, showing the new perspective and the new beauty

more vividly. I will name his brilliant essay about “Carmen” as an example – writes the author.

A CD enclosed with the magazine contains a sound track for each feature. Since its format is insufficient for all the details: the titles of the pieces and features and performers, only the title of a musical piece and the page of the corresponding article are specified. Here is a complete list of the CD recorded material:

1. Revaz Laghidze. "Listen to Sakartvelo". Petre Bagrationi-Gruzinski's text. Soloist Suliko Koroshinadze (Te feature "Petre Bagrationi-Gruzinski – 100", page 2);
2. Bidzina Kvernadze. "You, the Beauty of the Fields". Petre Bagrationi- Gruzinski's text. Performers: Neka Sebiskveradze, Achiko Nizharadze (Te feature "Petre Bagrationi-Gruzinski – 100", page 2);
3. George Friedrich Handel. The oratory "Messiah" (the fragment). Performed by Tbilisi Symphony Orchestra, the State Choir Capella of Georgia. The conductor Archil Ushveridze. (The feature "The Significant Phenomenon of the Country Cultural Life", page 9);
4. Ioseb Kechakmadze." From Here and to You". Performed by Batumi Ameruli Choir. Director and choirmaster Zaira Vadachkoria (The feature "In Batumi Ioseb Kechakmadze Class Has Been Opened", page 16);
5. Irakli Tsintsadze. Fantasia N4 for brass band, piano and vibraphone (The feature "Irakli Tsintsadze's One More Concert", page 35);
6. Ioseb Kechakmadze. "Choral". Performed by Tbilisi Children's Choir. Art director Gela Parchukidze (Te feature "The Jubilee Cycle of the Concerts (The 145th Anniversary of Alioz Mizandari Art School N1)", page 37);
7. Ioseb Kechakmadze. "Long May You Live". Performed by Tbilisi Children's Choir. Art director Gela Parchukidze (Te feature "The Jubilee Cycle of the Concerts (The 145th Anniversary of Alioz Mizandari Art School N1)", page 37);
8. Levan Mizandari. "Elegie grotesque ". Performed by the Instrumental Trio of Creative Union of Composers of Georgia: Ketevan Tavshavadze (violin), Ia Bakhtadze (flute), Maia Jinchvelashvili (piano) (Te feature "The Jubilee Cycle of the Concerts (The 145th Anniversary of Alioz Mizandari Art School N1)", page 37);
9. The Festival. "The Fifth Season". "The Dusk Overhung above Arkhoti". Jarji Shukiauri's text (Te feature "Philosophy of Georgian Folk Song", page 42);
10. Giorgos Zampetas. "The Greek Laik" with the singing Bouzouki (Te feature "Philosophy of Georgian Folk Song", page 42);
11. Mary Davitashvili. "The Weather of Flourishing Roses". Performers: Giorgi Gagnidze (baritone) and Victoria Chaplinskaya (piano), (Te feature "Philosophy of Georgian Folk Song", page 42);
12. Mary Davitashvili. "The Morning of My Motherland". Performers: Giorgi Gagnidze (baritone), Victoria Chaplinskaya (piano) and The Students Choir of Tbilisi State Conservatoire. Artistic director Lia Chonishvili), (Te feature "The Jubilee Concert of Mary Davitashvili and Ana Kalandadze and Manana Davitashvili's "Swan Song", page 51);
13. Mary Davitashvili. "Above and Down the Aragvi". Performed by The Students Choir of Tbilisi State Conservatoire. Artistic director Lia Chonishvili (Te feature "The Jubilee Concert of Mary Davitashvili and Ana Kalandadze and Manana Davitashvili's "Swan Song", page 51).

The editorial board

Editor-in-Chief: MIKHAEL ODZELI

Editors: MZIA JAPARIDZE, TAMAR TSULUKIDZE,
TAMAR BURJANADZE

Design: VAKHTANG RURUA, VANO KIKNADZE

Translated by: KETEVAN TUKHARELI

Address: 123, D. Agmashenebeli str., Tbilisi

Tel: (+995 32) 295 41 64

Fax: (+995 32) 296 86 78

ჟურნალ „მუსიკის“ რედაქცია

მადლობას უხდის ავტორებს,
დღიდან დაარსებისა ჩვენ ჟურნალთან
უსასყიდლოდ თანამშრომლობისთვის

1. Revaz Laghidze. "Listen to Sakartvelo". Petre Bagrationi-Gruzinski's text. Soloist Suiko Korshinadze;
2. Bidzina Kvemadze. "You, the Beauty of the Fields". Petre Bagrationi-Gruzinski's text. Performers: Neka Sebiskveradze, Achiko Nizharadze;
3. George Friedrich Handel. The oratory "Messiah" (the fragment). Performed by Tbilisi Symphony Orchestra, the State Choir Capella of Georgia, The conductor Archil Ushveridze;
4. Ioseb Kechakmadze. "From Here and to You". Performed by Batumi Amenuk Choir. Director and choirmaster Zaira Vadachkoria;
5. Irakli Tsintsadze. Fantasia N4 for brass band, piano and vibraphone;
6. Ioseb Kechakmadze. "Choral". Performed by Tbilisi Children's Choir. Art director Gela Paschukidze;
7. Ioseb Kechakmadze. "Long May You Live". Performed by Tbilisi Children's Choir. Art director Gela Paschukidze;

საქართველოს კომპოზიტორთა
 შექმნილი კავშირის
 ჟურნალი

JOURNAL OF CREATIVE
 UNION OF COMPOSERS OF
 GEORGIA

მუსიკა

2020 **1** (42)
 MUSIKA

8. Levan Mizandari. "Elegie grotesque". Performed by the Instrumental Trio of Creative Union of Composers of Georgia: Ketevan Tavshavadze (violin), Ia Bakhtadze (flute), Maia Jinchvelashvili (piano);
9. The Festival. "The Fifth Season". "The Dusk Overhung above Arkhoti", Jari Shakison's text;
10. Giorgos Zampetas. "The Greek Lark" with the singing Boszouki;
11. Mary Davitashvili. "The Weather of Flourishing Roses". Performers: Giorgi Gagnidze (baritone) and Victoria Chaplinskaya (piano);
12. Mary Davitashvili. "The Morning of My Motherland". Performers: Giorgi Gagnidze (baritone), Victoria Chaplinskaya (piano) and The Students Choir of Tbilisi State Conservatoire, Artistic director Lia Chonishvili;
13. Mary Davitashvili. "Above and Down the Aragvi". Performed by The Students Choir of Tbilisi State Conservatoire; Artistic director Lia Chonishvili

All rights of the producer and the owner of the recorded work reserved. Public performance, broadcasting, hiring or rental of this recording prohibited

All rights of the producer and the owner of the recorded work reserved. Public performance, broadcasting, hiring or rental of this recording prohibited

All rights of the producer and the owner of the recorded work reserved. Public performance, broadcasting, hiring or rental of this recording prohibited

0667 36363330706 394666000 06303560 0063007 8382603
(1928-1979)